

Baisakhi

THE GURU NANAK COLLEGE
ANNUAL MAGAZINE
2023

विदिआ वीचारी तां परउपकारी

विद्या का यदि विचार पूर्वक मनन किया जाए तभी वह परोपकार का कारण बनती है
गुरु नानक देव जी

GURU NANAK COLLEGE

NAAC Accredited 'B' Grade

(Established & Managed by Gurudwara Prabandhak Committee, Dhanbad)

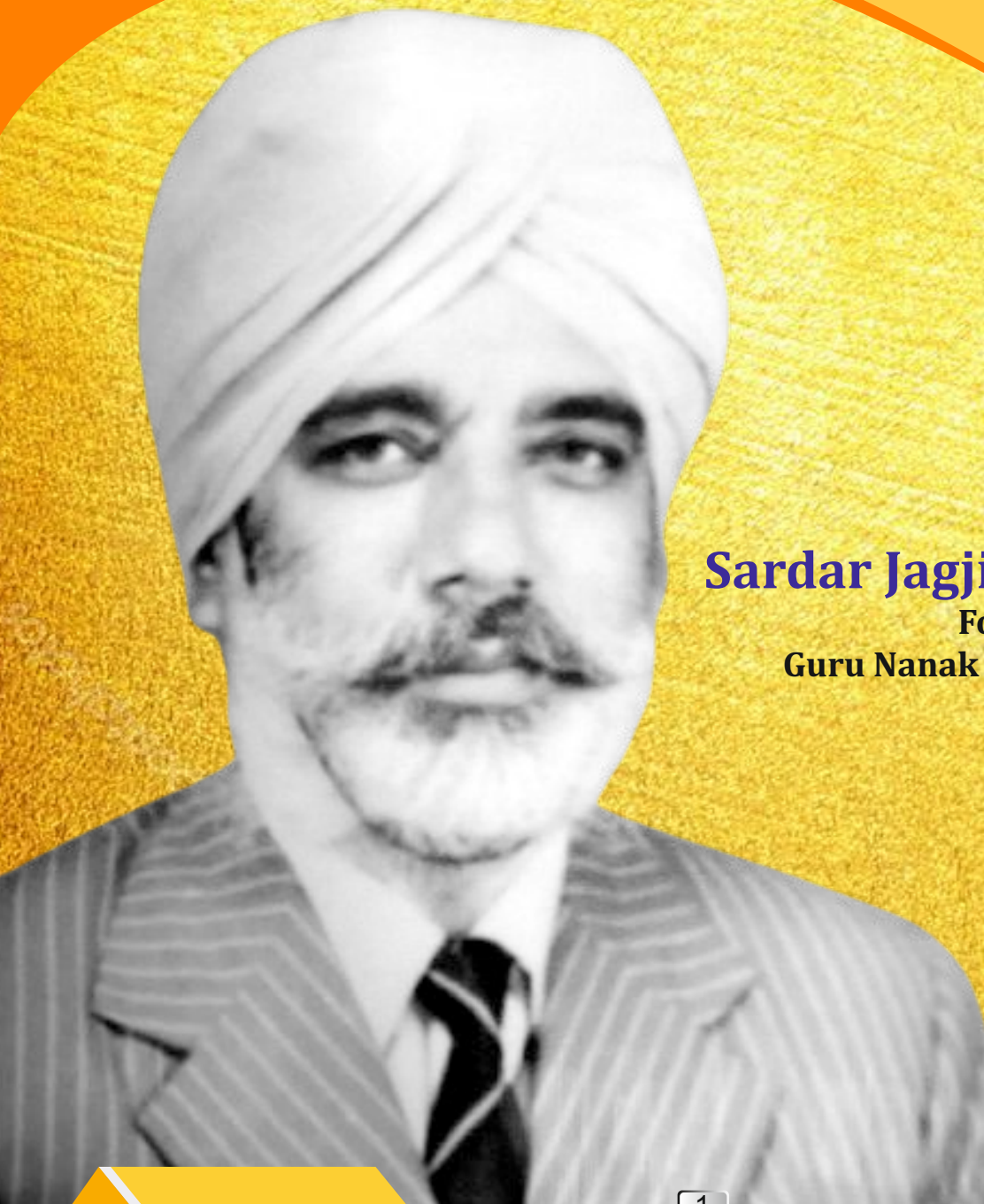
DHANBAD- 826001

E-mail: principal@gncollege.org • Website: www.gncollege.org

PHONE : 2305070, 2307745, 2300994

THE GOLDEN FRAME: THE FOUNDER & VISIONARY

Sardar Jagjit Singh Grewal
Founder
Guru Nanak College, Dhanbad

In Loving Memory of
Sardar Joginder Singh Johal

Former President, Guru Nanak College, Dhanbad

CONTENTS

	<i>The Golden Frame: The Founder & Visionary</i>	1
	<i>In Loving Memory of</i>	2
	Mission & Vision	5
1.	The Magazine Committee & Editorial Team	6
2.	Message from the President	7
3.	Message from the Secretary	8
4.	Message from the Principal	9
5.	From the Editor's Desk	11
6.	Institutional Organogram	12
7.	Expressions in English: WORDSPACE / VERSE-SPACE	13
8.	ALUMNI SPEAKS	42
9.	Hindi Abhivyahti: Sandarbh / Kalamkari	43
10.	Pratibha Sammaan Samaroh: Achievers 2022 - Academics	50
11.	NCC Achievers	52
12.	Youth Festival 2022	54
13.	The GNC Clubs, Cells and Forums	55
14.	The Academia	
	Department of Commerce	57
	Department of Economics	58
	Department of English	60
	Department of Hindi	61
	Department of History	62
	Department of Political Science	63
	Department of Psychology	64
	Department of Vocational Studies: BCA	65
	Department of Vocational Studies: BBA	68
	Department of Creativity	69
	Library	70
15.	Expressions in Gurmukhi	71
16.	PHOTO GALLERY: 2 nd GURU NANAK DEV LECTURE SERIES	97
17.	WORLD ART DAY	99
18.	WORLD BOOK & COPYRIGHT DAY.....	101
19.	Two-Day Book Fair	103
20.	NCC AT A GLANCE	105
21.	SPORTS AT A GLANCE	106
22.	NSS AT A GLANCE: 2022-2023	110
23.	NATURE CLUB	111
24.	ART GALLERY	112
25.	ICSSR Sponsored Two Days National Seminar.....	115
26.	PRESS COVERAGE	118
27.	Non-Teaching & Class IV Staff	120

THE VISION & MISSION STATEMENT

Vision

Pursuit of excellence by imparting teaching and training to the young in accordance with the motto derived from the teachings of Guru Nanak "Fearing None and Frightening None", so that they will become responsible and responsive citizens and will contribute in making the society and the country a better place to live in.

Mission

The College aims at catering to the academic needs of the students with priority to those belonging to economically and socially weak families and with a stress on women's education.

The college aims at developing the personality of the individuals so as to groom them into worthy citizens with an in-depth faith in oneness of God and Universal Brotherhood.

The College aims at providing such teaching and tools to the students, by way of introducing Vocational Courses, as may help them develop their entrepreneurial skills and become employment friendly.

The College aims at sensitizing the students on socio-economic issues with emphasis on gender and human rights as well as on environmental issues through extension activities and also by introducing the students to various co-curricular activities such as sports and games, cultural activities and youth festival, literary activities, seminar etc. so that they can become liberal thinkers with democratic ideals.

The college aims at making use of ICT aided teaching so that the students can be given exposure to the latest advancement in technology.

The Magazine Committee

Sardar R. S. Chahal, President – *Patron*

Sardar D. S. Grewal, Secretary - *Co-Patron*

Dr. Sanjay Prasad, Principal – *Convener & Editor in Chief*

Prof. Dipak Kumar, Department of English – *Editor Coordinator*

Dr. Varsha Singh, Department of English – *Content Editor*

Coordinating Members

Prof. Amarjit Singh

Dr. Ranjana Das

Prof. Sanjay Kumar Sinha

Dr. Mina Malkhandi

Prof. Pushpa Tewari

Prof. Sonu Prasad Yadav

Prof. Sadhna Singh

Prof. Snehal Goswami

Prof. Anuradha Kumari

The Magazine Committee has made a constant care to make sure that content published is accurate on the date of publication. The views expressed in the articles/write-ups are the author(s) opinions and do not necessarily reflect the views of the editor and College Management.

Message from the President

We were overwhelmed over the exciting response from the students, staff and teachers in contribution of their writings in the first issue of the re-inducted College Magazine.

By mid April, this year's Baisakhi issue should be in your hands.

I feel proud that the purpose, as earlier said, to promote reading and writing skills among all stakeholders has taken a leap and its continuity will ensure creativity when reading and writing is done outside the syllabus of text books.

I am highly thankful to the College team making this an annual event to develop a new set of free thinkers and educators amongst our students so essential and beneficial to the society.

Lastly, this issue is being dedicated to the loving memory of our late President, Sardar J S Johal whose contribution in raising the College infrastructure cannot be undermined.

Wishing all of you the best on Baisakhi and the establishment of the KHALSA by our 10th Guru – Guru Gobind Singh ji !

R S Chahal

Message from the Secretary

Greetings!

I would like to congratulate the entire team of College Magazine for successfully bringing out the current issue with engaging entries. *Baisakhi* – as a magazine offers great inspiration to the students, faculty members and other stakeholders who have an urge to express.

My special accolades go to all those who have worked behind the successful completion of the magazine.

I extend my heartfelt congratulations to one and all, who became a part of this journey.

Best Wishes!

D. S. Grewal

From the Principal's Desk

I feel great pleasure to share with you that the second edition of our college magazine Baisakhi 2023 is going to be released on the auspicious occasion of Baisakhi. Bringing out a college magazine is not an easy job but it is a venture of the combined efforts of faculty members and students. It is a proud moment for the entire team who has worked hard in giving our college magazine a final shape. The current issue of the magazine contains poems, short stories, articles, all written by the faculty members and students. Even paintings and photographs of our students have been included in the magazine. We have dedicated a section of the magazine to 'Gurmukhi' which includes articles from the members of college management.

During the last one year, the college went on to organise one day lectures, seminars, and webinars as part of our enrichment program.

Recently, one day lecture under Guru Nanak Dev lecture series was organised by the department of English, Economics, History and Political Science in which scholars from outside the state delivered lectures on contemporary issues. In the month of February, an ICSSR sponsored two days National seminar was organised by the department of Economics of our college on the current topic 'Aatmnirbhar Bharat: Self Reliant India' in a successful manner. Recently we organised a number of skill development programs in collaboration with NISM, JSDMS (Learnnet Skill) in the college campus in order to provide employability skills to our students. These programs have proved to be very useful and successful. In order to inculcate reading habits and to promote book reading in this digital era, the College organised a book fair, which was a huge success.

Apart from the teaching learning process, our students are engaged in many activities, such as extension activities as well as social works through NSS, NCC, Rotaract Club, Nature's Club, etc. These activities promote mental growth and personality development. In the last one year many

events have been organized, like plantation drive, blood donation camp, awareness campaign in the college campus and also off campus in the adopted village 'Dhokra'. The two units of NSS – I & II are very active and they keep organising extension activities around the year. Rotaract club has also been very active in organising such programs on a regular basis. The NCC unit of our college has performed in a wonderful manner and is considered to be the best unit of the 36 battalion. Students of our college participated in a number of programs like RD Camp, Army Camp, Thal Sena Camp and blood donation program. Two of our students were selected and participated in the Republic Day- 2023 program at New Delhi.

The students of the department of creativity have done well in the Inter College Youth Festival at University level and also at Zonal level. Recently on 23rd March 2023, BBMK University celebrated its establishment day at its new campus situated at Bhelatand where our cultural team performed in a grand style. In fact, the responsibility of the cultural program was given by the University to Guru Nanak College Dhanbad.

Last year was a remarkable year for our college in the area of sports. Our college team participated in 11 Inter College tournaments at University level and went on to win 7 tournaments. For the first time the girls' team of our college participated in the Inter College Basketball Tournament and won the championship. Later on the University Girls' Basketball team went on to participate in the East Zone Inter University tournament at Shillong. In the team, five out of the seven girls were from Guru Nanak College. The 3rd BBMKU Inter College Cricket tournament (M/W) was successfully organised by the college and we ended up lifting the trophy by winning the tournament.

The College has certainly been marching ahead in a positive way, to say the least, which reflects in this magazine as well, and deserves celebration. That is what Baisakhi is all about.

Happy Baisakhi !

Dr. Sanjay Prasad
Principal, Guru Nanak College, Dhanbad

From the Editor's Desk

Baisakhi Greetings!

As we celebrate the gathering of the seasonal harvest, it gives me great pleasure in offering you the barn of our annual magazine, *Baisakhi*.

Our encouragement in putting this bouquet of articles comes from our readers and stakeholders. The previous issue of the magazine was received well. Thank you so much for your feedback. We feel encouraged by your commendations and try to improve from your criticism. I am sure you will continue helping us improve in this journey.

As a College magazine, we give you an ensemble of write ups on various issues, stories, poems and a detailed report on the journey the College accomplished in the last year. We hope that it gives you an insight into the corporate life of the College and the creative possibilities of the students and others. In this issue, we have some contributions from the Members of Governing Body, Faculty Members, Students and Alumni Members in English, Hindi and Gurumukhi.

Guru Nanak College Dhanbad is one of the important centres of higher education in this part of the country. Drawing its core values from the teaching of Guru Nanak Devji, Guru Nanak College has always tried to live up to its mission and vision.

We dedicate this issue of *Baisakhi* to Sardar J. S. Johal. Sardar Johal was one of the former illustrious presidents of the Governing Body of the College. His able and patient leadership went a long way in shaping the College as it is today. He left for his heavenly abode last year, but he is an integral presence for the institution. We pay our respects to him.

Lastly, I hope the magazine lives up to your expectations and provides you food for thought.

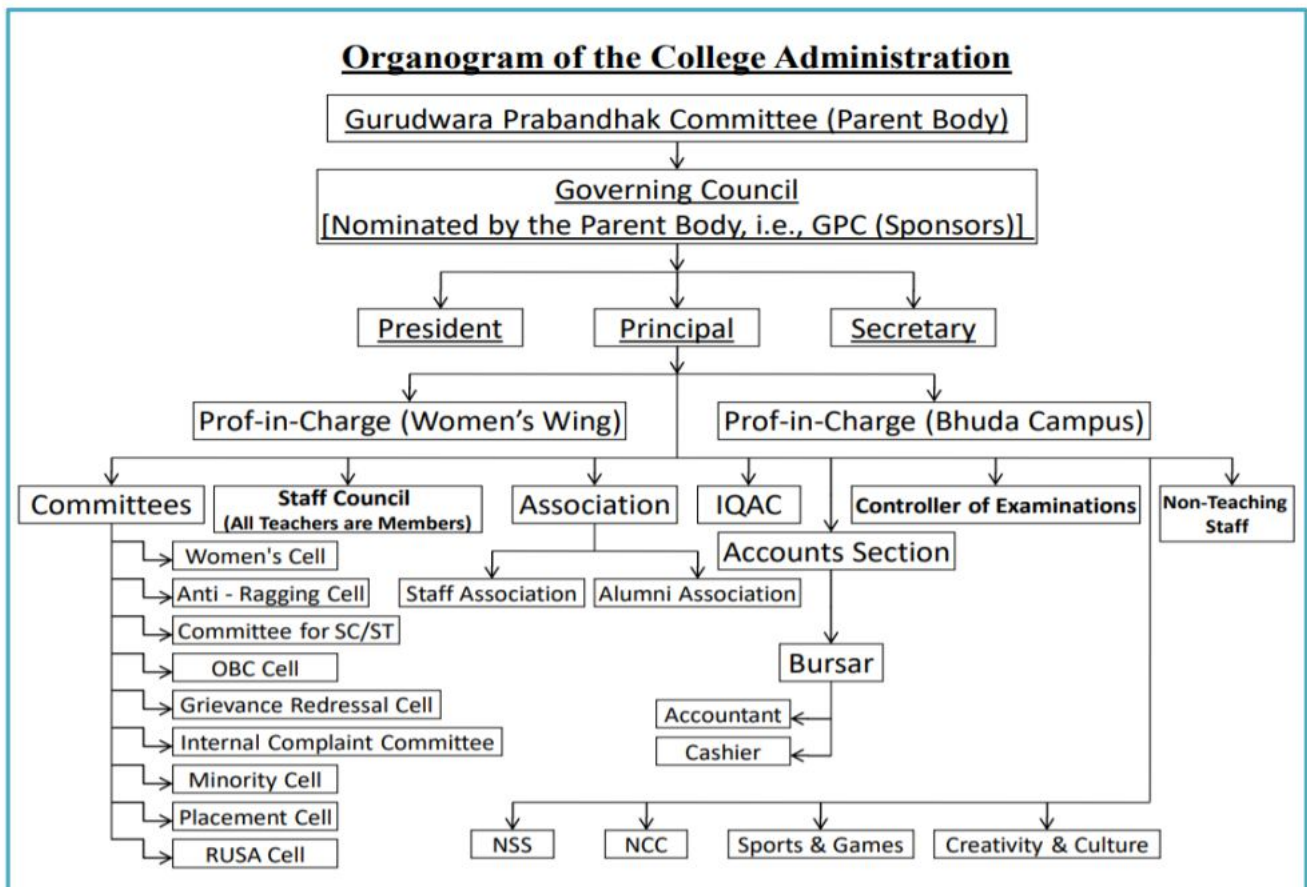
We are grateful to all the stakeholders of the institution for being a part of this journey.

Thank you for your support!

Sincerely,

Dr. Varsha Singh

INSTITUTIONAL ORGANOGRAM

MEMBERS OF THE COLLEGE GOVERNING COUNCIL

1. Sardar Rajinder Singh Chahal - President
2. Sardar Diljaun Singh Grewal - Secretary
3. Sardar Tirath Singh - President, G.P.C. & Member
4. Sardar Manjit Singh (Pathardih) - Gen. Secretary, GPC & Member
5. Sardar Jagjit Singh Sandhu - Member
6. Sardar Harpal Singh Cheema - Member
7. Sardar Surinder Singh - Member
8. Prof. P. Shekhar - Academic Advisor
10. Dr. Sanjay Prasad - Principal

College Administration

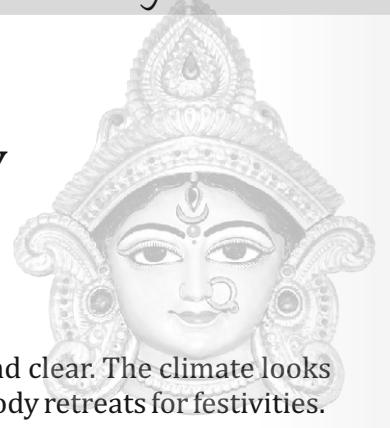
Dr. Sanjay Prasad - Principal

Prof. Amarjit Singh - Prof. in Charge - Bhuda Campus

Dr. Ranjana Das - Prof. in Charge - Women's Wing (Coordinator - Department of Vocational Studies)

Prof. Dipak Kumar - Controller of Examinations

Prof. Santosh Kumar - Bursar

WORDSPACE

Durga Puja Special Tell-Tale: MIRACULOUS JOURNEY

R.S. Chahal, President

Monsoon washes the dust on the flora and recedes leaving everything clean and clear. The climate looks chaste with the full-grown green fields. It is the time before winter when everybody retreats for festivities. This is the time for Maa Durga's aradhana prominently in the East, where Bengalis have settled in large numbers. It is not only the religious fervour but a retirement from routine life to festivities bringing peace and harmony.

At times I wonder, is it Hilsa which has made bengalis different; more humane, more content; no show off, no boasting as we Punjabis do? Surely it is not! Maybe Maa Durga has blessed them with the gift of contentment. Some of the Bengalis proudly say that the physical strength of the Punjabis and the brain of the Bengalis together can conquer the world.

Dhanbad, the place where we live has the treasure of coal but is infamous for crime. This place has a cosmopolitan culture. People participate in Garba to celebrate the Navratras along with the celebrations of Durga Puja.

Men, women and children dressed in the best of their attires throng the Puja Pandals for a glimpse of Maa Durga's countenance amidst the aroma of dhoop, the beat of Dhak all set in the traditional and grandeur decor. It is an ambience of Divinity. The cultural programmes comprising of Aaroti dance, Jatra (theatre) with depictions from the folklore, literature and history, Rabindra Sangeet, Nazrul Sangeet, Baul Sangeet with recitings from Lalan Fakir and the like conclude the puja celebrations

Once in the eighties, during the Puja vacations we had to go to Chandigarh to meet some social commitments. We decided to take this journey during the Pujas (when all places are crowded) for a different experience. My travel agent booked four air tickets for my family comprising my sons, my wife and me from Patna to Delhi and onwards to Chandigarh, since flights from Kolkata and Ranchi were overbooked due to the festive season. My office at Dhanbad booked train tickets from Dhanbad to Patna to make us catch the 1 o' clock flight at Patna.

My wife suggested we visit Gurudwara Sahib, Patna (birthplace of Shri Guru Gobind Singh Jee) the next day before catching our flight to Delhi.

A day before we started with our much awaited journey. My travel agent casually approached me and asked about our plans to reach Patna. I showed him the train tickets. On seeing the tickets he suggested that he would arrange early morning Vayudoot air tickets from Dhanbad to Patna. I was convinced as I thought this would save time and we would get rid of the inconvenience caused while traveling by train. Above all, it would enable us to visit Gurudwara as well, while still having enough time to board the Patna-Delhi flight. At lunch, I discussed the flight arrangements with my wife. She straightforwardly refused to take a flight to Patna, reasons being the uncertain reliability factor of Vayudoot. According to her, the train was the best choice (as she did not want to miss the function at Chandigarh). Surprisingly, the travel agent arrived in the afternoon with Vayudoot air tickets for an early morning flight from Dhanbad to Patna and persuaded me to get the train tickets canceled. He assured that the Vayudoot flight originating from Calcutta to Patna via Dhanbad was regular and therefore reliable.

On hearing that we were going by the Vayudoot flight, my wife got very furious and remarked at me in rage, "Go to hell with your travel agent." She was of the opinion that the travel agent would put us in trouble and spoil the charm of obeisance at Gurudwara Sahib, Patna and the function at Chandigarh.

After hearing my wife's rebuttal, the travel agent assured us of a comfortable journey and promised to see us at the Dhanbad airstrip. As promised he was there waiting for us. Suddenly, we heard the roaring sound

of the plane that cooled my wife's raging temper and the excitement of children knew no limits. The plane was hovering above the airstrip, but did not land. In a while, the travel agent confirmed that the plane overflew Dhanbad heading for Patna leaving us stranded.

All of us were obviously disappointed! The driver loaded the luggage back in the car. The only option seemed to the children was to return home which none of them wanted, as that meant sharing the grief with friends. I suggested taking the car to Gomoh (45 kms away from Dhanbad) and from there the superfast train to Patna, because the road conditions in Bihar were as miserable as they are now. No sooner had I opened my mouth for a suggestion, my wife rebuked not only me but all men for not paying heed to the advice of their wives. Grim-faced travel agent literally begged for pardon at my wife's feet who with children reluctantly started to return home. The sad looks of the children prevailed upon her and she accepted my suggestion to go to Gomoh, now named Netaji Subhas Chandra Bose Junction because Netaji had boarded the Kalka Mail from Gomoh for his last journey before he disappeared.

As there were no AC Coaches attached to the train, we had to settle for a first class non-AC coach. Patna is approximately a three hour journey after Gaya via Jehanabad. Most of the travelers in our compartment were ticketless and some of them even carried their goats. The smell and bleating of goats made the journey miserable. Suddenly the train stopped before Jehanabad, the place which is infamous for mass killings because of caste conflicts.

After waiting for two hours, amidst my co-travellers, consisting of people with the least civic sense and goats, the engine arrived for replacement and to take the defective locomotive to Patna. At last we reached Patna at 6:30 p.m., totally exhausted, and I with snapped family relations because of my foolish decision to change from train to Vayudoot. To my wife I was the captain of the crew who purposely flew over the airstrip at Dhanbad to harass them! To compensate for all the troubles, I decided to put them up in Hotel Maurya - the best & most expensive. On our way to the hotel I asked the taxi-driver how far the airport was? He said, "Only, 15 minutes' drive". As the taxi was about to enter the hotel, I ordered the taxi driver to turn towards the airport. This sentence of mine once again triggered the rage of my wife who had held patience all along. She shouted in anger, "I wouldn't even let them sleep and take rest." She insisted the driver drop them at the hotel instead of wasting time at the airport, "Oh Jatt kehrha jehrha apni teeween de akheh lagge!" He is not a Jatt who listens to his wife. I remained cool and continued ignoring her remarks and instructed the driver to take us to the airport. Poor driver once looked at me and then at my wife murmuring something in bhojpuri. He took us to the airport.

Ultimately, we reached Patna airport at 7 p.m. Leaving my family in the taxi, I headed towards the counter to inquire about any flight to Delhi, narrating how I missed the 1 O' clock flight. The person at the counter asked me whether I was R.S. Chahal. After getting a positive response, he shouted at me saying that the flight was delayed by 6 and a half hours and they announced my name several times for 15 minutes.

Handing over the tickets for boarding passes I rushed out to get my family along with the baggage. My family could not believe it to be true. I could see the eyes of my children sparkling with excitement once again.

Before settling for the night at Delhi I suggested going to Kashmiri Gate in case we got any night service bus for our destination. We reached there only to find that all the night-service buses were suspended due to terror-activities in Punjab. As I turned back, a gentleman approached me and offered a lift to Chandigarh. He was looking for company, as he was traveling alone. When he overheard my conversation with the person at enquiry counter he thought that I and my family were appropriate for him. We agreed and finally reached Chandigarh at 5 a.m. in the morning with ample time to rest and attend the function at 9 a.m.

While traveling back to Dhanbad, my elder son told me that he had an assignment from his English teacher to write on 'An Interesting Journeying'. I replied, "Son, what could be more interesting than our journey to Chandigarh? Write about your experience."

Later his teacher called me up to ask whether the story was true or fictitious. I confirmed it was true. She exclaimed, a miraculous journey! and wished me Subho Durga Pujo.

FACULTY SPEAKS

Role of Jharkhand's folklore/folk art in the National movement

Dr. Ranjana Das, Asst. Professor (SS), History

India has a rich cultural folk tradition and occupies a special place in the history of world folklore. The marvelous Indic tale has contributed in shaping the theoretical growth of folkloristic itself. For instance, Max Muller's works on Indian myths and Theodore Benfey's translation of the famous *Panchatantra* gave rise to the theory of Indian origin of the fairy tale.

Folklore arts, beliefs, rites and rituals, myths, and rural handicrafts are factors that enrich our folk-tradition. They became well-known as knowledge transmitted by oral tradition. Folklore has an important role in handing down social norms and religious knowledge and wisdom and in keeping the social structure stable.

Apart from creating cultural identity, folk-art forms have other great social missions. The most important is the collective conscience they produce. The integrity of individuals and equipping them to meet social challenges are a part of this. It is on account of this that folklores were played an integral role during India's national movement to bring the people together as one.

Struggle to achieve freedom from the British had begun in 1857, but until the first decade of the present century it had not taken the form of a mass movement. Native scholars, inspired by the nationalistic movement, for the first time valued their oral traditions and began collecting and studying them. Folklore began to be studied from the Indian point of view and no longer remained the exclusive domain of the long robed Christian missionary or the white collared foreign bureaucrat.

Therefore, the more Indian scholars became aware of their cultural roots (be it through the writings of the very people whom they wanted to seek freedom from), the more they became impatient to be free both

politically and culturally. India was suddenly awaking from centuries of slumber. She had to sweep away the incrustations of English culture to find her own roots and identity and it is in this context folklore played an instrumental role in stimulating the spirit of nationalism, both before and after the Independence was achieved.

In addition to national heroes, regional heroes and local folk and tribal heroes also came into the picture. Be it the Santhals with their culture hero "*Beer Kherwal*" and "*Bidu Chandan*". Gonds with their folk hero "*Chital Singh Chatri*". Banjara with their folk hero "*Lakha Banjara*" or "*Raja Isalu*".

These heroes were deified and worshipped in the village and this factor was instrumental in generating a strong sentiment among the people towards culture and unity. Just like the tales in the *Pancatantra*, these folk heroes presented an allegory of wily Indians who outfox their bovine European rulers. This provided a source of inspiration to the masses.

"*Sen ge sueun, kaji ge Durang*" (To walk is to dance, to speak is to sing) – goes a Munda tribal proverb. The existence of the tribes is interwoven with music and dance, rituals and ceremonies. It is in this context, the network of folk dramas, as envisaged in the '*Noutankees*' of Bihar and '*Jatra*' of Bengal also provided a healthy environment to rural and urban masses. The drama, being a product of the masses and having undergone an unconscious process of evolution through the creative genius of the people, represented different trends of the society in their true colour.

Nationalists too began recording folk tales sung by bards and they toured villages to gather folk songs and legends. These tales, they believed, gave a true picture of traditional culture that had been corrupted and damaged by outside forces. It was essential to preserve this folk tradition in order to discover one's national identity and restore a sense of pride in one's past. Folklore was pregnant with such emotion and served as a vehicle for the transmission of ideas and news.

The linchpin of the connection between the folklore revival and early Indian nationalism, however, was the Tagore family. Throughout the 1870s, they staged melas, which included the display of folk arts and crafts, folk theatre and popular songs. Rabindranath Tagore, who lived in England for two years at the end of the decade, began to collect what he considered to be disappearing folk genres—ballads, nursery rhymes, legends and myths.

In 1894, he gave a famous lecture entitled '*Bengali National Literature*' and he formed the Bengali Literary Society (Bangiya Sahitya Parisad), which was dedicated to the preservation of Bengali literature, including folklore. A few years later, in 1897 and 1898, Tagore published two volumes of stories, mostly rewritten from oral sources. In Calcutta, as in Europe, folklore was revived and rewritten by intellectuals as an act of restoration, to preserve a national identity in an era of foreign cultural domination.

Folktales entered the public arena of print and schools in the 1820s, but as a cultural category folklore did not enter into public debate until after mid-century; and it finally found expression in nationalist discourse only in the 1870s. That decade was marked by new political protests and new national organizations such as the *Arya Samaj*, the *Indian Association*, the *Central National Mahomedan Association* and the *Poona Sarvajanic Sabha*; but the concurrence of two literary and intellectual developments in that decade had a more direct bearing on linking folklore with the nation. The first was a shift in literary historical sensibility; the other was the arrival from Europe of folk-lore as a modern science.

With all its practiced inherited characteristics, the popular heritage shapes and has been shaping the identity of any people or human community of certain characteristics and features. It represents the deep roots that reach the cultural depths of man's civilization. It helps us be acquainted with our people and community in a clearer and more authentic way. It facilitates the task of finding ways and means for its progress and elevation, for it is in light of the past that makes up the life experience of our forefathers that we are able to make a sketch of a bright and developed present.

Importance of International Organisation

Dr. Mina Malkhandi, HOD & Assistant Professor, Dept. of Political Science

We know that International Organisations have now become very important actors in the international sphere whose role cannot be ignored in shaping international policies. Did this importance of International Organisations stem from the philosophical or ideological appeal to the notion of the world government? When we observe the way in which States closely guard their sovereign interests, as a result of which there is a continuous struggle for International Organisations to overcome the sovereign barriers, we can easily conclude that the States have not desired and allowed the International Organisations to develop for the purpose of creating an ideal system of world government. Rather, it is merely their practical need for having a forum that would help the States to cope with the pace of ever-growing and mutually dependent international intercourse which contributed to the formation and proliferation of International Organisations. The service performance of International Organisations is what accounted most for the proliferation of International Organisations in recent years.

A typical International Organisation is composed of sovereign, independent States voluntarily joining it for achieving common goals or objectives. It is conceived to be the mechanism to encourage a better functioning of the State system.

The purpose of an International Organisation may be broad or limited. For example, UNO serves a very broad purpose of maintaining international peace which involves multiple areas of action. On the other hand, organisations like Desert Locust Control Organisation for Eastern Africa serve a very narrow or limited purpose.

Lata Mangeshkar : The Case Study for Today's Youth

Chiranjeet Adhikari, Assistant Professor, Department of Commerce

Lata Mangeshkar (1929-2022), a name that defines itself as the supremacy of melody. My memory of a six-year-old is still very vivid realising the beauty of Lata ji's voice while listening to the song *Tere sur aur mere geet* (movie: *Goonj Uthi Shehnai*) in one of the audio cassettes my mother used to play at home. With age, the more I read about Lata ji, I realised that she is not just a sweet voice to listen to but her journey defines the struggle to get acknowledgment, fighting against her flaws, turning every criticism into applause and ruling in the man's world. Her life story is a case study for every young individual. She was born in a different India than now. Her struggles might be different or similar to the struggles faced by today's youth but the personality traits she had in her are something to learn from.

There is nothing wrong to claim that Lata ji's voice is a gift of God not just to her but to soothe the soul of the entire mankind. But this perfect voice faced very harsh criticism before becoming India's biggest playback singer. From what I analysed, Lata ji's achievement was the result of hard work, immense passion and dedication. Can you believe that in her initial years of struggle, her voice was considered to be too thin and unsuitable for playback? In one of Lata ji's interviews, she spoke about Legendary Actor Dilip Kumar being doubtful about her Hindi and Urdu skills because of her Maratha accent. But instead of getting offended, she excelled in her command of the Urdu language and pronunciation and got the nuances of Urdu in her songs right. Despite considered as the greatest of all, she still regret the fact she might have devoted herself to learn classical to the perfection. As a young boy, her stories really made me realised that accepting

criticism and flaws are the toughest thing to do but if you really work on that, the outcome will definitely add more to you. Unfortunately, the youth today is intolerant to accept criticisms, even constructive ones.

The name and fame she achieved over so many decades didn't come that easy. She really struggled to even get her name mentioned in the albums or credits of the movie as a playback singer. Her first hit song "Aayega Aanevala" from the movie Mahal (1949) didn't mention her name anywhere. The first time she got acknowledged with her name in the movie Barsaat (1949) and the system of mentioning the playback singer's name came into existence. Her struggle for acknowledgment is an example for the youth to break the barriers of the prevalent system and fight for visibility.

Fifty years back, it was not that easy for a woman to live on his own terms in this patriarchal world. Today, the amount of exposure women is getting and the sense of empowerment celebrated is because of some iconic people who fought for their rights not just for their own benefits but also to create a world where women feel equal and just. Lata ji could have led a life with everything within the limits set by the male-dominated society but she made the way for women to have a career in the music industry with a sense of belongingness, acknowledgment and equality. I consider Lata Mangeshkar a feminist icon because of the milestones she achieved and her battle for getting what she deserves. God blessed her with the sweetest voice but she also knew how to beat the odds by raising her voice high.

She was a fierce lady who never feared taking steps for something in which she believed. Equal pay to female singers as compared to male singers, charging royalty for the songs sang, and a separate category for female playback singers in Filmfare awards. While strongly standing for all these reasons, she also faced a lot of opposition, disagreement, fall outs with fellow singers, composers, and producers. She began the trend of getting royalty from the producers for the song they sang which created a rift between Mohammad Rafi and Lata ji for several years but she stood on her ground and eventually brought radical changes in the Hindi musical industry. She was the highest-paid singer in her era and that paved the way for all the singers to get paid according to what they were worthy of.

Lata ji has been one of the most respected and dignified personalities India has ever witnessed. She managed the privacy of her personal life with utmost ease and dignity. She was one of the very few singers who had the courage to refuse a song if she doesn't feel the lyrics suitable or inappropriate to sing. Being a woman and taking a stand for your belief is never appreciated well in any industry but Lata ji's courage made her the Greatest personality of all time.

Lata ji's life was not just confined to her professional dedication. She was a great enthusiastic person when it comes to showcasing her love and passion for Cricket. After the 1983 World Cup victory, Lata ji extended her support to BCCI for raising funds for the winning team without charging a single penny for herself. When it comes to patriotism, there is no better way to pay tribute to our soldiers than singing "Ae mere watan ke logon" sung by Lata ji. She not just lent her beautiful and compassionate voice to such beautiful patriotic songs in her career but also did philanthropic events and contributed funds for soldiers and for causes of national emergency.

The Bharat Ratna Lata Mangeshkar is not with us anymore but her legacy will always remain with us. Her voice will always stay young in me.

"Meri awaaz hi pehchaan hai, gar yaad rahe"

Evolution of Fintech Companies in India

Piyush Agarwal, Assistant Professor, Department of Commerce

How do you recharge your phone? Today we use the various Fintech applications like Google Pay, Bhim, Mobikwik, Chargebee, Acko, Bharatpe, Of Business and many others in all walks of our life of which some companies are Unicorns (companies that reach a valuation of 1 billion US dollar without being listed in any stock exchange). Now we don't have the problem of converting large denomination notes into smaller denomination notes or coins because any fractional amount can be paid by scanning the QR code provided by the shopkeeper or the vegetable seller or the showroom or any food delivery boy coming at our home.

The ABCD or basis of Fintech is Artificial Intelligence, Block Chain, Cloud Computing and Big Data. It is an evolving sector that uses technology to bring the best out of finance. Our cell phones are smart enough for executing investing, mobile banking, crypto currency and borrowing services. These technologies make financial services reachable to the general public. A Fintech Company comprises of both established financial institution and start-up and technology-company.

Artificial intelligence algorithms may provide insight about consumer spending habits so that financial institution can understand their clients better. AI Driven tools are used by banks and other organization like Chatbots, which enhance consumer support. Big Data helps to forecast customer's investment and probable changes in market, so as to generate new portfolios and strategies, improved fraud detection, analyze consumer spending habits and create marketing strategies. Robotic process automation (RPA) is an AI technology that helps in automating certain recurring work. RPA facilitates processing of financial information like accounts receivable and payable in a better way than the manual process more accurately. Block chain is an evolving technology in finance which got funding from many companies. It is a decentralized mechanism which can remove the requirement of a third party to perform transactions.

Growth Drivers

Many FinTech companies have grown due to the high volume of funds it received from private equity, venture capital and institutional investors who are also bringing innovation in the industry. There is a continuous increase of internet and smart phone usage in India. India ranks second in the number of smart phone and internet users worldwide. India will have one billion internet users by 2026. In India, the number of homes with internet connection will increase by 46% which may reach 233 million household

by 2026 as compared to 160 million in 2021.

India has an advantageous demography whereby 68% of Indians are young and 55% of its people are in the age group of 20-59 (workable population) as reported in the year 2020 and is expected to reach to 56% of India's population by 2025. By 2030 India would add 140 million middle class and 21 million upper class families which will push the demand and growth of our Fintech space.

India underwent the cumulative efforts over the years so that the following steps could be taken:

1. Jan Dhan Yojana – It is the world's biggest financial inclusion initiative. It has helped to open new bank accounts of more than 450 million Indians for direct benefit transfer and avail lots of financial services like credit, pension, remittances and insurance.
2. E-RUPI - It is a purpose and person specific digital payment mechanism which allows cashless and contactless payment solution which can play an important role in enabling the direct benefit transfer more smoothly and effectively.
3. India Stack – India stack has four layers (Presence less Layer, Paperless Layer, Cashless Layer and Consent Layer) of security. India stack has a set of Application Programming Interface (API) that helps businesses, developers, government and start-ups to use a unique digital mechanism.

Government Mechanisms to Support FinTech

1. Inter-Ministerial Steering Committee on FinTech (IMSC) - A high level committee was set up under the chairmanship of then secretary, Department of Economic Affairs (DEA) on 5th march, 2018 to ponder upon various issues related to development of FinTech space in India.
2. Joint Working Groups (JWG) on FinTech - It has been established bilaterally with Singapore and United Kingdom to promote joint development of FinTech solution, payment linkages and interoperable standards.
3. International Financial Services Centre Authority (IFSCA) - IFSCA is a universal forum for the regulation and development of financial services, financial institution and financial product in India. The IFSCA was established on 27th April, 2020 under the International financial Services Centre Authority Act, 2019 whose headquarter is at the GIFT City, Gandhinagar in Gujarat.
4. RBI announces opening of the Fourth Cohort under the Regulatory Sandbox – The Reserve Bank of India in different phases makes announcement under the Regulatory Sandbox. Its first cohort deals with Retail payments, second deals with Cross Border Payments, third deals with Micro Small and Medium Enterprises (MSME) and the fourth deals with Mitigating Financial Frauds.

Conclusion

It can be derived from the above study that we may or may not like Fintech but we cannot ignore it. Government or any other agency may transfer a particular amount for a particular cause to some beneficiaries in the Rupay card, so that it can be redeemed on particular shops or counter or portals. For example, money provided for Covid-19 vaccination can only be used for this purpose. Direct Benefit Transfer provided to the students can only be vouched for paying school fees or college fees or purchasing stationery items. The above funds earlier were either manipulated, misused or didn't reach the beneficiaries due to corruption.

Every new initiative has its own pros and cons. Likewise Fintech may have its own advantages and disadvantages as in the case of net banking. There may be some people who do not use net banking till now, which is fine but it does not prove that net banking is bad and it should be banned. Therefore, Fintech users should also practice utmost caution.

Last year Department of Commerce organized a class seminar at Bhuda Campus on the above topic in which more than 200 students and all the teachers of the department were present. We would definitely organize many more such seminars in future.

Nature's Divine Proportions

Pushpa Tewari, Coordinator, Department of Vocational Studies: BCA

Have you ever wondered what is so aesthetically pleasing and soothing about the arrangement of petals on a flower, the arrangement of leaves on a stem or the branching pattern of a tree or the arrangement of scales on a pineapple, the arrangement of sunflower seeds, and even in the spiral shape of a galaxy? It is a certain pattern which seems indiscernible to the human eye but creates a sense of unfathomable comfort in the mind of the viewer. The common aspects in all the examples cited above is the presence of the golden spiral which is created by drawing a series of squares with sides equal to the Fibonacci sequence, and then connecting the opposite corners of each square with an arc. The resulting spiral is a logarithmic spiral that gets wider as it moves outward, but the distance between each successive curve is proportional to the Golden Ratio creating a unique and pleasing shape. This spiral can be seen in many natural objects, such as the shells of nautilus and the horns of rams. Artists recognised that the Fibonacci Spiral is an expression of an aesthetically pleasing principle – 'the Rule of Thirds'. This is used in the composition of a picture; by balancing the features of the image by thirds, rather than strictly centring them, a more pleasing flow to the picture is achieved.

The Fibonacci sequence and the Golden Ratio are two interconnected concepts that have intrigued mathematicians and artists for centuries. The Fibonacci sequence is a sequence of numbers in which each number is the sum of the two preceding numbers, starting from 0 and 1. The sequence goes like this: 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, and so on. On the other hand, the Golden Ratio is a special number that is approximately equal to 1.618033988749895.

The Fibonacci sequence has been known since ancient times in India and has been studied extensively by Western mathematicians since it was introduced by the Italian mathematician Leonardo Fibonacci in the 13th century. One of the fascinating properties of the Fibonacci sequence is its relationship to the Golden Ratio. As the sequence continues, the ratio of two consecutive Fibonacci numbers approaches the Golden Ratio more closely. For example, the ratio of the 13th to the 12th number in the sequence is approximately equal to the Golden Ratio. As the numbers in the sequence get larger, this ratio becomes even closer to the Golden Ratio.

The Fibonacci sequence and the Golden Ratio have practical applications in many fields, including finance, computer science, and music. In finance, the Fibonacci sequence is used to analyse stock market trends and make investment decisions. In computer science, the Fibonacci sequence is used in algorithms and programming languages. In music, the Golden Ratio is used to create pleasing rhythms and harmonies.

The Golden Ratio is found throughout nature, from the spiral shape of a seashell to the branching pattern of a tree. It appears in many natural objects, such as the spiral patterns of shells and pinecones, the branching of trees, and the arrangement of seeds in a sunflower head. In fact, many scientists believe that the Golden Ratio is a fundamental characteristic of the universe. The Golden Ratio has been appreciated for its aesthetic qualities since ancient times and has been used by artists and architects to create harmonious and pleasing designs, from the proportions of the Parthenon in Greece, The Sacrament of the Last Supper by Salvador Dali to the Mona Lisa painting by Leonardo da Vinci. The Golden Ratio is believed to create a sense of harmony and balance in art and design.

In a nutshell, the Fibonacci sequence and the Golden Ratio are two fascinating concepts that have captured the imagination of mathematicians, artists, and scientists for centuries. Their appearance in the natural world is a testament to the beauty and elegance of mathematics, and their widespread use in art and design is a testament to their enduring appeal. The fact that these concepts also appear in the human body is a testament to their ubiquity and importance.

Open AI Chat GPT Vs Google

*Uday K Sinha, Asst. Professor,
Department of Vocational Studies: BCA*

Every new generation brings with it some new technology that alters the way people work and live. The year 1980s and 1990s are dominated by Microsoft Windows, and Year 2000s by Google and now AI. The terms Artificial Intelligence and Machine Learning have become synonymous with the current decade.

What Is ChatGPT?

ChatGPT is a large language model developed by OpenAI. What that means, well it is a computer program that is capable of processing and understanding natural language input from humans, and generating appropriate responses using machine learning algorithms.

The training data used to develop ChatGPT is massive, consisting of a diverse range of texts from the internet, books, and other sources. This allows it to provide information and engage in conversations on a wide range of topics, from science and technology to politics and popular culture.

One of the key features of ChatGPT is its ability to understand the context and generate responses that are appropriate to the input it receives. This is achieved through the use of deep neural networks, which are a type of machine learning algorithm that is particularly good at processing and understanding complex patterns in data. Another important aspect of ChatGPT is its ability to learn and improve overtime. As more people interact with it and provide feedback on responses, its developers can use this information to refine and improve an algorithm, making it even more accurate and effective in generating responses.

Overall, ChatGPT represents a significant advance in the field of natural language processing and machine learning. By allowing people to interact with ChatGPT naturally and intuitively. It can help to bridge the gap between humans and computers and make information more accessible and easier to understand for everyone.

Google Search Engine

Google Search Engine on the other hand is a powerful and widely used search engine that was developed by Google. It is designed to help people find information on the internet by searching through billions of web pages and other online content. Google Search uses complex algorithms and ranking systems to determine the most relevant and useful results for a particular query.

When a user enters a search query into Google Search, the engine processes the query and matches it against billions of web pages in its index. The engine then returns a list of results, with the most relevant results appearing at the top of the page.

Google Search uses a variety of factors to determine the relevance and ranking of search results, including the content of the page, the links pointing to the page, the user's search history and location, and many other signals. The algorithms used by Google are constantly evolving and improving, with regular updates and changes made to the ranking system.

Overall, Google Search Engine is a powerful tool for finding information on the internet, and it has become an essential part of modern life for millions of people around the world. Its ability to quickly and accurately find relevant information has transformed the way we access and share knowledge.

Advantages Of ChatGPT Over Google Search Engine

ChatGPT and Google Search Engine have different strengths and advantages depending on the task at hand. Let's have a look on the edges:

Conversational Experience: ChatGPT is designed to provide a conversational experience, which makes it ideal for tasks that require interaction with users. such as customer support and chatbots. In contrast, Google Search Engine provides information in a more static and non-interactive manner.

Personalisation: ChatGPT can be personalized to the user's preferences and context, such as their location, search history, and previous conversations. This allows ChatGPT to provide more relevant and personalized responses compared to Google Search Engine, which does not have access to the same level of personalization data.

Open-Ended Questions: ChatGPT can handle open-ended questions and can generate responses that go beyond simple factual answers. In contrast, Google Search Engine is better suited for retrieving specific information or answering well-defined questions.

Complex Queries: ChatGPT can handle complex queries and can understand the context of a conversation. This allows it to generate more nuanced and detailed responses compared to Google Search Engine, which may struggle with more complex queries.

Multilingual Support: ChatGPT can be trained in multiple languages, which makes it ideal for engaging with users who speak different languages. Google Search Engine also supports multiple languages, but its results are still limited by the quality and quantity of web pages available in each language.

Limitation Of ChatGPT Over Google Search Engine

While ChatGPT has several advantages over Google Search Engine, it also has some limitations and disadvantages. Let's have a glance-

Limited Scope: ChatGPT is limited to the knowledge and information that has been inputted into its training data. This means that it may not have access to the same breadth and depth of information as the Google Search Engine which has indexed billions of web pages and online content.

Accuracy: ChatGPT's responses may not always be accurate or reliable, particularly if it has not been trained on a particular topic or if it encounters ambiguous or confusing input from the user. In contrast, Google Search Engine is designed to provide the most relevant and accurate results for a given search query.

Speed: ChatGPT's responses may take longer to generate than Google Search Engine's results, particularly for complex or open-ended questions that require more processing time.

Data Privacy: ChatGPT relies on collecting and processing user data to improve its performance and generate more personalized responses. This may raise concerns about data privacy and security, particularly if sensitive or personal information is shared during conversations.

Conclusion

Overall, while ChatGPT has several advantages over Google Search Engine, it also has some limitations and disadvantages. The best tool to use depends on the task at hand and the specific needs of the user.

Artificial Intelligence: An Emerging Overdependence

Snehal Goswami, Assistant Professor, Department of Commerce

AI chatbot named Chat GPT developed by Open AI, was launched in the month of November 2022. It is a prototype garnered for its detailed response across many domains of knowledge. AI's are slowly transforming the way of interaction through potent language model. Becoming completely dependent on AI is harmful. Despite of the fact that Chat GPT is a useful tool, it's crucial to avoid becoming overly dependent on it for all your AI requirements.

There have been many films screened in the past which proved that overdependence of a person on AI for love or affection has caused an adverse impact leading to issues such as depression, loneliness, low self-confidence etc.

Chat GPT and the like AI's cannot be a replacement for subject matter experts, who can offer subtle insights and in-depth knowledge that language model can't possibly match. If the students use Chat GPT to write answers and essays then the process of leaning and exploring goes in vain.

The AI's require large number of private financial data and information needed to enhance the language processing capabilities. If this service is used for facilitating financial solutions then it is the artificial intelligence making decisions on behalf of humans. Along with this the potential data breaches is one of the main security issues.

Thus, to conclude it raises the ultimate question can computer really develop thinking and if so then to what extent? Chat GPT is a useful tool which can improve a variety of AI applications. So, one shouldn't rely on Chat GPT for all of his personal AI requirements.

Financial Literacy: Need of the Hour

Sanjay Kumar Sinha,
Assistant Professor,
Department of Commerce

'Mutual Funds Sahi Hai': None can deny the fact that investment in mutual fund has emerged as a great option for investors. In the era of almost stagnant bank interest rate, sometimes even reducing bank rate depositing money in bank account is no more better option for wealth creation. Investment in securities entails a high risk and requires adequate knowledge, hence often not advisable to layman. Mutual funds have increased due to its advantage of risk diversification and attractive return on investment.

But investment in mutual fund is not at all risk free. We often get to hear "Mutual Funds are subjected to market risk, read the scheme related document carefully" which is read almost at unmatched bullet speed. The question arises, will mere reading the "documents carefully" is enough? One needs to have knowledge about the risk factor valuation, inflationary impact asset allocation, tax related issues, investment policies and so on.

Without having sufficient financial literacy one cannot make sound financial decisions. So, now the time has come to recognize financial literacy as fundamental to basic literacy. Financial literacy should not be the privilege of few big investors rather it should be seen as fundamental right and universal need of a common man.

Most of the latest research paper clearly establishes the fact that even a country like USA, Germany, Netherland and Switzerland financial literacy is at very poor stage. People must be familiar with the concept of "risk diversification" such literacy should be a part of the curriculum of our school and college, because lack of financial literacy is a matter of acute concern.

Our college has taken several steps in this direction, in the recent time, college has taken sincere effort to spread the financial awareness among the students and faculty members by organizing financial awareness and financial literacy programmes from time to time.

Highlights:

NISM (Kona Kona Siksha) – a CSR initiative of Kotak Securities conducted 5 Days Financial Education Programme. Prof. (Dr.) Raman Ballabh made the students aware of the elements of the financial market.

FinEdu Connect, Associated with Knowise Learning Academy, a SMART (Security Market Training) empanelled with SEBI and NSE conducted a Webinar on Financial Wellness to create awareness of financial management amongst student community.

SKILL ENHANCEMENT**MATTER OF PARAMOUNT IMPORTANCE IN HIGHER EDUCATION**

Sanjay Kumar Sinha, Assistant Professor, Dept of Commerce

Snehal Goswami, Assistant Professor, Dept of Commerce

In the era of unprecedented transformation Skill enhancement has gained paramount importance. Conventional education system has taught students to understand the concepts and evaluate themselves in terms of grades and test scores. Whereas the skill based education will help students to channelize education into practical form of finding solution. NEP 2020 emphasises more on practical, hands- on skilling than traditional chalk- talk leaning. Rising unemployment due to lack of soft skills among the graduates is becoming a grappling challenge for India. Providing skill based education to young students will open doors towards employment as well as self- employment.

Higher education system is undergoing several changes, it entails seamless coordination of a classroom based curriculum and practical skill based learning. Our institutions and academicians have designed a different kind of curriculum that focuses on research, development and training. This is suggested to be achieved more effectively by the means of Industry Academia Partnership and Government Academia Partnership.

Recognising the fact, our college took the responsibility of developing the syllabus of (skill-enabled) vocational courses of B.B.M.K University and developed 5 Introductory Vocational Study syllabus such as Web Designing, Computer Typing, Tally and GST, Office Management and Secretarial Practices, Data Analysis, Academic and Business Writing, Sahityik avang vyavasayik lekhan. College also organized various skill enhancement programs. Some of the key highlights are as follows:

1. Naandi Foundation's Mahindra Pride Classroom(a CSR initiative of Mahindra & Mahindra's) in collaboration with Department of Commerce, Guru Nanak College Dhanbad scheduled from 16th January to 22nd January, 2023 which aimed to develop employability and inter- personal skills among the students.
2. Our college signed MOU with Jharkhand Skill Development Mission Society which will provide free internship cum skill enhancement classes to shortlisted students through Learnnet Skills Limited for a period of three months.
3. Spoken Tutorial project funded by NMEICT, MHRD, Govt. of India is about teaching and learning FOSS i.e.; Free And Open Source Software. The course started in 2015 and focuses on providing computer software training to the students of the college. After attending the course students have to appear in an online test. After completing the course students are provided with the certificates from IIT Bombay. A lot of students have completed the course successfully in the recent past.

MEMORY LANE

Ghanishtha Verma, Department of English, (Teaching Assistant)

As any other day, I was heading towards the bus stop, walking on the pathway and suddenly I froze and was unable to take a step forward. It was unusual as I always used to go to the office walking the same path, waiting at the same bus stop, thinking about the works assigned to me which I had to complete no matter what! But that day there was something different in the ambience, there was liveliness in the bus stop where we used to wait for the bus with our dull faces and eyes and fingers on our cellphones.

A group of school children in their uniforms were also waiting for their school bus with broad smiles and glittering eyes. It was a special day for them as they were going for a trip organized by the school. The children were talking about the playing stuff that they were carrying like badminton, cricket bat and ball, marbles, stepping stones, flying discs etc. Their talks were unstoppable and they touched almost every topic that they knew like the episodes of Ninja Hattori to the match between Sri Lanka and Pakistan. They were even discussing the food items that they were carrying with them and how difficult it is to wait for the school bus for their first trip. The children were very excited and so were their parents.

Sitting there on the bench at the bus stop with kids made me travel to the memory lane and I reached my village, Rajgir, when I was twelve. The memories of the past were so fresh, as if it was yesterday. I was able to see myself wearing an orange t-shirt and brown half pants, slippers on my feet, playing with my friends in the field, behind which there was a temple. And in the temple there was a gigantic peepul tree where we used to play hide and seek.

One Sunday, a day before our school picnic, all my friends decided that we will play hide and seek in the night, when darkness will take over the sun and elders will be in the house eating dinner. When night arrived I, Altamash, Shubham, Veer, Shastri and Bhaka reached our meeting point. There we were joined by Preeti and Shiva who were younger than us. As we were older, therefore we cleverly made Shiva, the den, who was supposed to find us stating that he was late and is a new member of our group. Initially he resisted but later he agreed to become the den. When he started counting, we all ran to hide and we all separated and scattered in different directions to make it difficult for Shiva to find us. Some tried to hide beside the houses of villagers, some hid at the back of the temple, and I decided to climb the peepul tree of the temple. Shiva was struggling to find us but putting his efforts, one by one he succeeded in finding all my friends. Finding that all my friends were caught, I thought of the praises which were waiting for me for surprising Shiva. Therefore, I decided to jump from the tree and call his name by touching him, so that I can save others from becoming the den. But unfortunately, I slipped and fell on the ground, my long curly open hairs and clothes bathed in amalgamation of blood and dry mud, because of which I got three stitches on the back of my head. My father and other villagers rushed with me to the local government hospital with bare resources and a stinky atmosphere, where I was treated, and the nurse strictly asked me to take rest on a bed covered with a

yellowish white bedsheets and asked my father to look after me and stop me from playing. And my father, in the hospital, announced that I'm not allowed to go for the school picnic as I was wounded and it is my punishment because according to him I was very mischievous.

Next morning when my school friends came to call me for the picnic my father informed them that the doctor has asked me to take rest and therefore I'll not join them. I cried a lot and tried to persuade my father to allow me to join my friends, but he denied with his stern voice and I cried all day and prayed secretly to God for cancellation of the picnic but God as well didn't favor me. And my first school picnic was ruined because of my stupidity. When I was crying, my father came and surprised me by giving me orange bar ice cream which was my favourite. As it was a hot day, the ice cream was melting fast and was making its way like a flowing river in a desert in my arm, which I licked as a thirsty traveller with delight! My father made my day exciting by staying all day at home and playing ludo, *kauwa udd-maina udd, ghar-ghar* etc with me.

In the morning I was crying about my bad luck, but at the time *chanda mama* appeared and I was resting on the floor after my father spread an elephant print bedsheets above a thick rectangular shaped thick plastic under the starry sky, his right arm was my hard uncomfortable warm pillow, listening him singing "*satal hakkho ki jagal hakkho, domraa kewariya kaatat jaaye...*" I slept peacefully.

The screeching sound of the bus horn brought me back from the flashback of my childhood. I entered the bus and sat on my seat. The bus started moving and I waved my hands and shouted loudly asking the kids to have fun and everyone in the bus started laughing and staring at me. I took out my earphones and played my favourite song "ye daulat bhi le lo... magar mujhko lauta do bachpan ka sawan..." and closed my eyes.

STUDENTS' VOICE

Unleashing Authenticity:

Embracing the Rich Tapestry of LGBTQ Identities

Aransha Barnwal, Semester 5, English Honours

The LGBTQ community refers to a diverse group of individuals who identify as lesbian, gay, bisexual, transgender or queer. While the exact number is difficult to determine, it is estimated that there are millions of people worldwide who identify as LGBTQ.

The LGBTQ community has faced a long history of discrimination and persecution. In many parts of the world, homosexuality was illegal, and those who were openly LGBTQ faced significant social and economic challenges. In recent decades, however, there has been a growing movement to recognize and celebrate the contributions of the LGBTQ community, and to promote equality and acceptance for all individuals, regardless of their sexual orientation or gender identity.

Despite these advances, the LGBTQ community still faces many challenges. In some countries, being openly LGBTQ can still result in persecution, including imprisonment, tortures, bullying, making fun of them and even death. In other parts of the world, while homosexuality is legal, the LGBTQ community still faces discrimination and prejudices, including in areas such as employment, housing and access to healthcare.

In addition to these external challenges, many members of the LGBTQ community also face internal struggles related to coming out, acceptance of their identity, and finding support from friends, family, and society at large.

Despite these challenges, the LGBTQ community continues to be a resilient and vibrant part of the society, making important contributions in areas such as arts, culture, politics, and activism. The LGBTQ community has also been at the forefront of many social justice movements, including the fight for marriage equality and the push for greater recognition and protection for transgender individuals.

Convincing people with ancient or conservative views to accept the LGBTQ community can be a difficult task, but it is important to approach the conversation with respect, empathy, and understanding. Many people may not fully understand the issues faced by the LGBTQ community, and may hold biases based on misinformation or lack of exposure to LGBTQ individuals. By educating them about the experiences and challenges faced by the LGBTQ community, we can help to dispel harmful stereotypes and promote greater understanding. By sharing personal stories of LGBTQ individuals can be a powerful way to help others understand and empathize with the community. Hearing from real people about their experiences can help to humanize the issue and show that the LGBTQ community is made up of individuals with families, friends, and communities. Many people who hold conservative views may prioritize values such as family, love, and respect. By highlighting how these values are also important to the LGBTQ community, we may be able to find common ground and start a meaningful conversation. Changing deeply held beliefs and attitudes can take time, and progress may be slow. It is important to be patient and continue to engage in respectful dialogue, even if progress seems slow or elusive.

There are people in the society who are double minded. They support LGBTQ rights and representation in media, but feel discomfort or disgust when faced with LGBTQ individuals in person. The reasons may be, for some people their limited exposure to the LGBTQ community may be through media and pop culture, which can create a distorted and exaggerated portrayal. When faced with real-life LGBTQ individuals, they may struggle to reconcile their perceptions with reality. Despite their support for LGBTQ rights, some individuals may still struggle with their own internalized homophobia or biases against non-heterosexual

orientations. This can result in disgust or discomfort when faced with LGBTQ individuals in person. In some communities, there is still significant stigma and prejudice against the LGBTQ community, individuals may feel pressure from peers, family or religion to hold negative views. Ultimately, it is important for these individuals to engage in self-reflection and to challenge their beliefs and biases.

There are people who may not consider gay and lesbian relationships as “natural.” For some individuals, their religious beliefs may not hold that homosexuality is morally or scripturally wrong, and therefore not considered “natural.” For others, limited exposure to the LGBTQ community may lead to misunderstandings and stereotypes that homosexuality is unnatural or abnormal. In some cases, individuals may believe that homosexuality is a choice or a result of psychological disturbance, rather than an inherent aspect of one's identity, “I AM WHAT I FEEL, NOT WHAT YOU SEE.” Finally, for some individuals, their beliefs about homosexuality may stem from prejudice and a desire to maintain the societal status quo, rather than an evidence-based understanding of human sexuality.

It's important to note that these beliefs are not supported by scientific evidence and that homosexuality is a natural variation of human sexuality. The WORLD HEALTH ORGANISATION and THE AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION both recognize that homosexuality is a normal and natural aspect of human diversity. By promoting education, understanding and acceptance, we can help to reduce prejudice and promote equality for the LGBTQ community.

The LGBTQ community in India faces numerous challenges and obstacles in their daily lives. Until 2018, homosexuality was criminalized in India under Section 377 of the Indian Penal Code. While the law has since been struck down by the Indian Supreme Court, discrimination and harassment of LGBTQ individuals remains common, especially in rural areas. Although homosexuality is no longer criminalized, there are currently no comprehensive legal protections for the LGBTQ community in India, leaving them vulnerable to discrimination and abuse. The LGBTQ community is vulnerable to physical violence like gang rape or multiple times rape of a lesbian lady in order to purify her, etc. there are hate crimes with limited access to justice or support. Family rejection is yet another significant challenge for many. They are disowned, abused or forced into conversion therapy in an attempt to change their sexual orientation or gender identity.

Despite these challenges, there is a growing movement for LGBTQ rights and equality in India, with increasing visibility and advocacy efforts aimed at promoting acceptance and inclusion. The LGBTQ community is a vital part of diverse fabric of our society. By including and embracing LGBTQ individuals, we can promote a more inclusive and accepting society for all. There is overwhelming scientific evidence that homosexuality and transgender identities are natural variations of human sexuality and gender identity. By accepting these identities as natural, we are aligning with the scientific consensus and rejecting harmful and false ideas about LGBTQ individuals. By including and embracing LGBTQ individuals, we can build stronger communities and create greater understanding and empathy between different groups.

In conclusion, respecting the identity of LGBTQ individuals and considering them as a natural part of our society is a vital step in promoting acceptance and understanding, we can create a more just and equitable world for all individuals, regardless of their sexual orientation or gender identity.

Be perfect they say

Be clean

But, who says clean is perfect?

Does the lotus not rise?

From the depths of the marshy lands?

Perfection in the harsh, dirty world.

Film Review: Solo (2017)

Tanushree Dutta, Semester 5,
English Honours

Not many filmmakers can manage to rise above the inexplicable yet irresistible allure of mediocre commercial movie making. Writer, director Bejoy Nambir in his 2017 work Solo (Tatva) aims to bring together two far ends of a stick, hoping to offer us a mass entertainer that houses a pool of artistic symbolism in a 2hr 35 min long visually stunning Malayalam romantic-thriller which encapsulates within itself four standalone short-tales chronicling the tumultuous lives of 4 individuals Shekhar, Trilok, Shiva, Rudra;

characters who remain completely oblivious with their counterparts' existence but become thematically connected through a series of non-cohesive episodes where every story is entrusted to represent one among the four Earth elements: Water, Air, Fire and Soil and each leading character representing the various temperaments of Lord Shiva.

"World of Shekhar" introduces us to Shekhar and Radhika - two physically impaired college sophomores who consciously initiate a relationship based on their shared understanding of having to live as a handicap; their love culminates building a scenario where Shekhar is ultimately condemned to years of perpetual agony. Upon inspection the obvious symbolic correlation Shekhar's story has with the element water can be seen inarguably prevalent throughout his segment as we often find the pair of lovebirds hanging around beaches, swimming pools and lakes.

No sooner the curtains draw on Shekhar's portion - floodgates for an enigmatic thriller titled 'World of Trilok' opens with a voice-over proclaiming - "You're the breeze of fury that blows to suppress evil" - if anything this aforementioned statement should be taken as a prognosis that hints at an impending unfortunate event destined to wreak havoc on the tranquil life of an innocuous countryside doctor named Trilok, eventually causing him to swear on walking a derogatory path of seeking out his perpetrators and killing them.

What follows after is my personal favorite section of the entire film, "World of Shiva". The protagonist of Shiva, being gangster, is someone who could be described with the words 'intimidating'; what adds more to his brooding personality trait is his seeming vow to silence. Literally much to my delight the character has not been provided with single dialogue to utter his only available chance at showcasing himself as conflicted yet equally terrifying character lies totally in the hands of the actor who plays his part which I must say Dulquer Salman has pulled off remarkably. Burden with the memories of a traumatic childhood Shiva evokes pity as he does fear with his only anchor to a normal life being his

wife and a daughter can Shiva continue to survive the multitudes to life-threatening situations his life keeps bestowing on him being a gangster or will one of many such instances will be the death of him?

World of Rudra as the name suggests our protagonist of this final story is a army trainee Rudra who's lifelong goal has been to serve in the military, aces all his training harbors a rebellious side to him, the cause of which we find is his unending love for a women who's family disapproves of their relationship. The symbolism of land runs heavy throughout Rudra's story as we see him and his girlfriend attend pottery classes. One fine day upon being thrust into the reality that his relationship has come to an abrupt end Rudra seeks closure and answer which he obviously finds but in the most unexpected of places in a heart wrenching case of plot-twist.

So what is the purpose Nambir wants this film to achieve, a sheer mass entertainer or an episodic unveiling of something profound?

Here's what I have to conclude...

The movie might look a like a challenge piece sit-through however remember that each distinct part bears no association to it's successive chapter in terms of entangled plot-threads but when consolidated to be viewed as a concluded film all four fascinating narratives unravel themselves into an earnest attempt effective in showcasing a profound truth about mortal life revealing how a sole human being embodies several relationships during a lifespan of few decades.

Mental Illness: A Challenge for Youth

Shivani Kumari, Semester - III,
Department of Political Science

Mental Illness is a medical condition or a disease that gradually affects a person's thinking ability, behavior and emotions with significant distress. Mental Illness is a major problem and becoming a challenge for our youths. It is not only a thorn in the success of our youth, it rather forcing the youth to commit suicide. A large proportion of Suicides occurs in relation to psychiatric illness (Mental Disorder) such as depression and anxiety. The Mental Health Experts says that the reason of the maximum suicide is increasing the stress on young people in a nation. National Crime Records Bureau (NCRB) reported that about 13,089 students committed suicide in the year 2021 and according to the National Mental Health Survey (NHMS) 2015-16 almost 80% of the people suffering from mental illness and didn't receive treatment for more than a year.

Youths with mental health conditions are particularly permeable to social exclusion, discrimination, education difficulties and risk-taking behaviors etc. Mental disorder includes overthinking, financial position, responsibilities on early age, family pressure and career that destroys their interest of living life and self-confidence of the youths, this is such a disease that people always struggle with and they don't even know that what has happened to them and are forced to commit suicide. The core of this disease is fear, sadness, past bad incidents or memories, self-doubt and excessive thinking. There are a number of barriers to taking care of the mental health needs of the youths including lack of awareness, myths, misconceptions, and low priority to mental health.

According to the report of 'The World Health Organization (WHO)', it predicts that by 2030, mental disorders will be the leading disease burden globally. Every year, about 2 Lakh Indians take their lives. In the year 2022 the prevalence rate of depression in India is 4.50% and the cases stand at 5,66,75,969, this means one out of three individuals in India suffers from Depression.

Youth are facing a lot of Ups and Down, but in this challenging phase of mental disorder, the Government should take serious steps like - inaugurate therapy sessions and new healthcare clinics specially regarding mental illness so that the people come forward without any fear of judgment with the special care. Not only the Government but also the NGOs and the Educational Institutions have to take part to help the youths to overcome their illness by conducting Seminars on the topics related to it and also by explaining the youth about mental illness (Disorder) through awareness programs.

I, ME, MYSELF: A Second Opinion

Baby Rukhsar, Semester V, Department of English

The very moment these three words "I, Me, Myself" strikes with our eardrums, we categorize them as 'words of censor'; a word or being more specific an idea which is negative, I repeat negative. Why negative? A question arises in mind. Negative because it is so full of oneself. Anybody who uses these terms are considered to be too full of themselves. They who speak much about "I" are in general opinion toxic, yes toxic! - Because they are apparently 'self-obsessed'. In general opinion [which is only a false idea/notion; doesn't have any authenticity because there are some people on this same planet too whose ideas differs, contrasts] when it comes about "I, Me, Myself" very easily it is extended or associated with being selfish, self-centric, self-obsession. Those who go with these are not 'good people' because they're considered to be ones who choose themselves over others, above others. They've the mindset of doing well for their own selves over the expense of others. These people lack empathy. They 'can't' think about others because there's no room left as "I, Me, Myself" is that big of an idea which leaves no space for any other thought to cultivate in such people's mind.

This generalization of idea, a single idea that anybody who thinks about self is doing something that's so wrong ethically, does have some strong impact on the mindset that people simply cower away from thinking about self. These categorizations lead people away from the cultivation of the idea of working upon themselves. They run away from accepting this openly that they do think about themselves first and foremost. This pathetic classification of "I, Me, Myself" damaged the belief of being open and obvious about putting one's own self first in the line of thought and working upon it is a mountain to climb. And to deal with this categorization people tend towards thinking about others before themselves because it is made apparent that thinking about others and putting others before one's very own self is more humane. It is morally good to be able to think about others before self. And to please this methodology and become morally, ethically more sound people rush to display without thinking much, is this necessary? Is this needed?

If this should be the function that in order to be morally correct and more humane one should think and do good for others before themselves, then where will this chain of 'I think about you, you think about them, they think about them' end. And how a person who never worked upon their own self, never thought about their own good will be able to think good and do good for others? From where does this learning and experience come? Who will give the assurance that the way they're thinking for others is actually the correct way? And how is it not possible that they may end up messing everything in the process?

Shouldn't it be this way that people must be taught and motivated to begin the process of thinking good for their own self and do best for themselves first and be good at it so that they would become more educated and learned to think about others and help them correctly? It is even better not to take responsibility of others and rather become responsible for one's own self and every single person must practice this in order to be able to inculcate self-growth with the support of a better, positive and more successful surrounding. This rather different idea of "I", 'I'm responsible for my own growth', 'I'm responsible for my mistakes and faults' should be cultivated. The "Me" in why isn't it be 'me' who will help, support, uplift, establish, console, pacify, criticize, forgive, applaud my own self, should be worked upon. The "Myself" of 'building a life by myself', 'bringing from low to high by myself', 'crying and wiping tears by myself', 'stitching the wounds by myself' should be hailed.

This different version of "I, Me, Myself", which is actually not, it is more like another side of the coin which is often overlooked should be polished and circulated as a currency which would be helpful in sponsoring the belief that thinking much about "I, Me, Myself" is not toxic at all, in fact it associates itself with terms like self-growth, self-love, self-care, self-control, self-confident, self-aware, self-made, which is bulked with positivity. This "I, Me, Myself" should be and must be felt proud everytime mentioning, the complete functioning must be in such a manner only. People will have respect for people full of "I, Me, Myself" because it is 'productive'.

Teaching a Child Not to Step on a Caterpillar is as valuable to the Child as it is to the Caterpillar

Udit Anand Roy, Semester 2- BBA

Teaching values to children is an essential part of their upbringing. These values bring a sense of awareness and responsibility towards the world around them. One such value is respect for all living beings, irrespective of their size or place in the ecosystem. Children are naturally curious and tend to explore the world around them, which is why they should receive guidance on how to interact with the environment in a way that is beneficial to all living creatures. A great example of such guidance is teaching children not to step on a caterpillar, a lesson that is as valuable to the child as it is to the caterpillar.

The lesson to avoid stepping on a caterpillar is a valuable one because it implies respect towards nature in its smallest and seemingly insignificant aspects. It helps children develop empathy for all living things, even if they may seem less worthy of attention or care. By teaching a child not to step on a caterpillar, parents and educators can cultivate their curiosity, imagination, and respect for life, and help them become aware that everything in nature has its own role, no matter how small it might seem at first glance.

When a person steps on a caterpillar, they are disrespecting the intrinsic value of a living being. Children who understand this lesson apply this concept to other living creatures and learn to appreciate their worth beyond what meets the eye. It fosters a sense of responsibility and a positive impact on the world, teaching children that every action matters, no matter how small it may seem. The lesson reinforces the value of empathy and responsible behavior that is transferable to other areas of life, helping children develop into mature and responsible adults.

Moreover, the lesson of not stepping on a caterpillar is doubly valuable because it can help to build a child's understanding and confidence in their sense of judgment and responsibility. It helps children understand the impact of their actions and the need to respect life, whether intentional or not. It helps to improve their decision-making, social skills, leadership, and encourages them to work towards creating a harmonious relationship with their surroundings.

On the other hand, by sparing a caterpillar and teaching a child the value of respect for every creature, it contributes positively to the environment. Caterpillars may seem insignificant; however, they play an important role in the ecosystem. They are an important food source for other animals, especially birds, and they also contribute to pollination, which affects plant reproduction. Therefore, by saving a caterpillar, a child can help create a positive ripple effect in the environment, promoting the value of compassion and responsibility.

In a world where the ecosystem is facing several challenges and humans have, for decades, paid little attention to their actions' impact, teaching children to avoid stepping on a caterpillar can make a difference. The lesson promotes the idea of being mindful of small creatures' role in the environment and helps to create a sense of stewardship and wisdom towards the planet.

In conclusion, teaching children not to step on a caterpillar is not only valuable to the caterpillar but also the child. The lesson helps children understand and appreciate the intrinsic value of living beings, no matter how small, teaching them responsible behavior, empathy, and compassion. It helps children develop into responsible and thoughtful adults who understand the impact of their actions and work towards creating a better world. By practicing this value and instilling it in our children, we can create a positive impact on the environment and the world as a whole.

VERSE-SPACE

A TEACHER, A PREACHER, A TORCH BEARER

Amarjit Singh, Head, (Asstt. Professor) Dept. of English

*A teacher, a preacher, a torch bearer
A knowledge broker, a seer in the night
A leader in the community, a beacon of hope
A source of strength, a comfort to the soul*

*A friend, philosopher and guide
Creating a space for learning and growth
Giving us knowledge and imparting our worth
A voice of reason, a gentle guide
Filling our minds with truth and pride*

*A teacher, a preacher, a torch bearer
A compassionate heart, a soul in flight
Leading us to a brighter tomorrow
Blessing us with the power to borrow*

*The wisdom of ages, the courage of will
The spark of creativity, a chance to fulfil
The hope of a brighter day, the courage to stand
A teacher, a preacher, a torch bearer.*

I: The Invincible

*Dipak Kumar, Assistant Professor,
Department of English*

*'I will not die' I tell you, 'I am a Phoenix'.
Burn me to ashes, I will rise from the debris.*

*I've borne the ages on my spine
and caused their immaculate shine
all over the evolutionary times.
I have been bearing with the excreta
spread about me since time immemorial,
and even then, perennially striving
to make their days mighty and nights starry.*

*My gestures and postures with musky sweat
mean not my weaknesses but my grandeur ;
my tolerance, not my stupidity but my humility,
and my offerings, not in any sense, witchery
but divinity - only to effect universal existence.
Lo! Only I can endure the pains for Creation,
for I am blessed with all embellishments of nature.*

*Come, I'll bury thee deep in my bosom,
and there, the worms in my womb will chastise
and purge away thy dross ... to enter heaven.*

Economics and I

Sadhna Kumari Singh, Assistant Professor,
Department of Economics

*Economics and I, a curious pair
A dance of supply and demand we share
I study the markets, the flows of cash
And the ways in which our economies clash*

*I delve into data, trends, and stats
To understand how our wealth is taxed
I see the struggles of the poor and rich
And the ways in which their fates are mixed*

*From production to consumption, it teaches,
How the market operates and reaches,
From investments to savings, it shows,
How the economy grows and flows.*

*Opportunity cost and scarcity,
Marginal benefits and costs quite contrary,
The study of choices we make every day,
And how they affect the economy's way.*

*GDP, inflation, and unemployment rate,
Fiscal and monetary policies to create,
A stable economy, growth, and prosperity,
Economics shows us the key to sustainability.*

*So let us strive to build a brighter future
Where all can thrive, and none shall suffer
For economics and I, together we'll see
A world of prosperity, for you and me.*

*Economics and I, a match made in school
It may not be poetry, but still it's cool
Economics is the key, to unlock the doors
To a world of knowledge, and endless cures.*

For Poetry is Eternal, Endless and Immortal

Surabhi Kashyap, Department of English (Teaching Assistant)

*They all have tales to tell,
And some of them become stories themselves.
But some others like me desire to become poetry,
For poetry is eternal, endless and immortal!*

*A little flowy, winsome to the eyes,
A little more artistic, irresistible to the psyche.
She is treasured by you and I,
for she speaks your language just as she speaks mine!*

*She can subtly sit at bay in a room,
She can elusively travel to far-flung places too.
Entwined with fascination and ornamentation,
Decorated to be decoded!*

*It isn't the certitude she offers,
She travels along and gets me lost for a while.
Her nobility, her depth, and her aesthetics,
Is what I admire!*

*I worship her in all her forms,
She is mesmeric, She is divine!
For she is poetry,
My heart, my art, my reason to survive!*

REFLECTION

Devansh Gupta, B.Com. Semester 2

*The mirror tells a story
Of scars and years behind
And if you let it lie to you
Negativity is all you'll find.
It points out every single flaw
And shows you things you'll hate
No matter how much you try to argue
It's not enough for a debate.
People say the saying 'The mirror never lies'
But mirrors are big bullies more than people realize.
So come on now look away
And hold your head up high
You are more than a reflection
So don't listen to its lie.*

Me

Nikhil Kumar Saw, Semester: 2, English (Major)

*Let me be free, Let me be me
Let me fly, high in the sky.*

*I don't need the world of yours
I know I am capable of creating a world of my own.*

Let me be free, Let me be me

*All I ask is just to be fair with me,
Not asking to water my roots...
Just be there and look how I grow,
All I ask is not to cut the branches I grow.*

Let me be free, Let me be me

*Nor I want you to protect me,
Nor I need you to hold me,
Just don't tie me up when I create something on my own.*

Let me be free, Let me be me

*What are my rights?
I still don't know
Wasn't I one of you?
Who was born as free as you.*

Let me be free, Let me be me

*I don't want to be in front nor
Behind, just beside
Am I asking something more
Or these are my basic rights?*

Garden of heart

Shristi Drolia, B.Com, Semester 5

*My Mother kept a garden,
A garden of the heart,
She planted all the good things
That gave my life its start.
She turned me to the sunshine
And encouraged me to dream,
Fostering and nurturing
The seeds of self-esteem...
Her constant good example
Always taught me right from wrong-
Markers for my pathway
That will last a lifetime long
A Mother's love is something
That no one can explain
It is made of deep devotion
and of sacrifice and pain
I am my Mother's garden
I am her legacy-
And I hope today she feels the love
reflected back from me.*

Little Things

Saloni Shekhar,

Semester 3, English Honours

She spent Sunday morning tip - toeing around her demons picking up her pieces that they carelessly left lying around. "Something are better off left there, hiding beyond our shadows" she would say that as if it hurt her too much to touch some memories in the daylight. I wondered how such a loving creature could be so tormented. I wondered why angels were allowed to fly too close to hell. She always gave a little too much, a little too often to those who hurt her a little too much, a little too often, and she became her greatest apology. I can't blame her for not liking to get too close to anyone that might make her feel, and I understood what it meant for her to do so. She was made of simple things like compassion and love , but with those things also came self destruction and God how she could make that look so beautiful.

HOME TO HOUSE

Prachi Choudhary (B.Com. Semester 2)

From eating together with chop sticks,
To home restricted to bricks.
From getting tutored from siblings,
To rarely getting time for mingling
From playing together,
To turning our heads against each other
From playing hide and seek,
To removing each other from close friend's list
From offline to online,
From OURS to MINE,
From HOME to HOUSE
We have covered long mile.

ALUMNI SPEAKS

GNC 1978: Vividly Remember

Sri Rakesh Rewari, Alumnus – GNC

MEMORY 1:

The leased classroom waited for the English Period class to be taken over by the newly appointed faculty member Professor P. Shekhar. I the compulsive backbencher throughout, loitering around here and there soon saw a lean thin smart young man wearing steel grey suit with unbuttoned coat, on his doubles, approaching the class.

After his introduction, our Professor took out a pack of Cigarette from his coat's pocket and started reading the Statutory Warning imprinted on the pack which read "Cigarette smoking is injurious for health" and questioned us whether the language thus written was correct or not, to which the class remained silent. He challenged the literature of the pack to be "Cigarette smoking is injurious to (instead of 'for') health.

Hardly a month had passed by, when our Professor Sir, again took out the cigarette pack from pocket and validated his challenge, evidently proving his knowledge over the language which read "Cigarette smoking is injurious to health"

MEMORY 2:

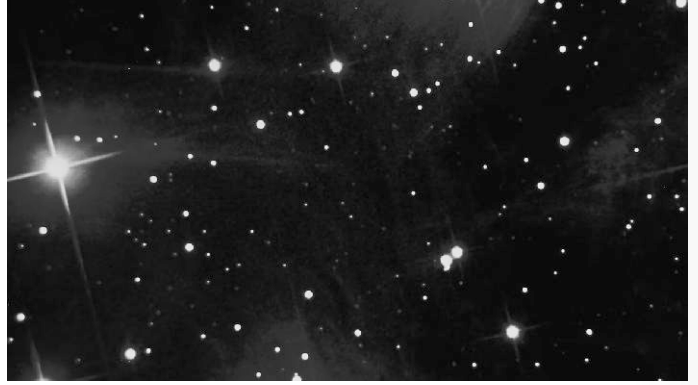
Professor L.K.Choudhary's class always followed the protocol of that of Library Class-Pin Drop Silence. Admittingly, I had developed a bad habit of chewing my nails.

While addressing the class on fundamentals of Accountancy, Professor Sir, suddenly paused on the subject and exclaimed "Rewarijee if you have finished chewing your nails shall we continue with the subject OR should we wait for you to finish". Deadly stare of the class scared me besides being embarrassed and ashamed off.

After the end of the class, the learned Professor came over to me, patted my shoulders and said "It doesn't look nice, dear".

Today I have beautiful unchewed nails, besides being Chief Accountant of my small Entrepreneur.

संदर्भ

आंखों का तारा (लघु कथा)

डॉ विनीता श्रीवास्तव, अतिथि व्याख्याता, हिंदी विभाग

हम आसमान के तारे लाखों-करोड़ों के बीच रहकर मौन में संवाद करने वाले, लेकिन उसने मुझसे कहा - तुम मेरे आंखों के तारा हो, ऐसा उसने, हजारों हजार बार कहा.....! बस एक बार मेरी आंखों में आ जाओ, यहां भी आसमान है, चांद है, बादल है, बूंदे है ! सब कुछ है, बस थोड़ा सा अंतर है ! यहां चांद काला है, लेकिन आसमान सफेद का सफेद है जो कभी काला नहीं होता तुम्हारे आसमान की तरह ! बादल कभी भी बरस जाते हैं मौसम का इंतजार नहीं करना पड़ता उन्हें तुम्हारे बादलों की तरह ! बस थोड़ा सा अंतर है बूंदे हमेशा नमकीन ही रहती हैं देखो सब कुछ तो है यहां , आओ मेरे आंखों के तारे बस एक बार आकर मेरी आंखों में समाजाओ, क्योंकि यहां सब कुछ है, सिर्फ तुम ही नहीं हो , और जहां तुम नहीं वहां कुछ भी नहीं !

मैं उसकी बातों में आकर उसकी नशीली आंखों में समा गया, और दूसरे ही पल आंखों के तारा से आंखों की किरकिरी बन गया ! मैं आवक था, उसने मुझे एक ही झटके में अपनी आंखों से निकाल बाहर किया !

आज भी वह हजारों हजारों बार कहती है, तुम्हीं मेरे आंखों के तारा हो.....!

मगर अब वो मेरी आंखों में कोई भाव ना देख व्यंग में मुस्कुरा देती है !

जब जब वह मुस्कुराती है दिल टूट कर गिरता है पृथ्वी की ओर जिससे लोगों की मुरादे पूरी होती है !

मैं अबोध दुनिया जहां से अनजान था ! सब कुछ तो मेरी आंखों के सामने था ! मुझे पहले ही समझ जाना चाहिए था, जहां चांद काला और बूंदे नमकीन है, वहां सृष्टि नहीं हो सकती, जहां सृष्टि नहीं वहां प्रेम कहां और जहां प्रेम नहीं वहां कुछ भी नहीं, बस सांस लेते पत्थर की मूरत कि ना जाने कितने फौजें है वहां.....!

आत्म देखभाल : स्वार्थ या आवश्यकता

अनुराधा सिंह, विभागाध्यक्ष – मनोविज्ञान विभाग

सबको देखा, सबका सोचा, बस देख सके ना खुद को,
सबको खुश करने के खातिर भूल गए हम खुद को,
कैसे जाने, कैसे सुलझे जीवन की यह उलझन
भीड़ भाड़ की इस दुनिया में हम कैसे पाएं खुद को।

आपसे कोई पूछे कि आपके लिए दुनिया में सबसे महत्वपूर्ण व्यक्ति कौन है, तो आपका जवाब शायद माता-पिता, भाई-बहन या दोस्त होगा। सबका अपना विशेष महत्व और स्थान है, पर आपको यह समझना होगा कि आप अपने जीवन के सबसे महत्वपूर्ण व्यक्ति हैं। आप अपने आसपास के सभी लोगों के बारे में सोचते हैं, सबका ख्याल रखते हैं, पर क्या आप अपना ख्याल रखते हैं, शायद नहीं। लोग सोचते हैं कि अपना ख्याल रखना तो स्वार्थ होता है, तो हम स्वार्थी कैसे हो सकते हैं। स्वार्थ वह है जब आप अपनी खुशी के लिए दूसरों को नुकसान पहुंचाते हैं, मानसिक या शारीरिक रूप से रूप से कष्ट देते हैं। ज्यादातर लोग ये सोचते हैं कि आत्म देखभाल के लिए बहुत पैसे और समय की जरूरत होती है, और जिनके पास पर्याप्त पैसे एवं समय है, वे ही आत्म देखभाल कर सकते हैं। इसके लिए आपको खुद पर ध्यान देने, खुद के साथ थोड़ा समय बिताने की जरूरत है। आत्म देखभाल से यहां तात्पर्य शारीरिक, मानसिक, सामाजिक और आध्यात्मिक देखभाल से है, उनको बेहतर करने से है। आज के दौड़ भाग भारी ज़िंदगी में ये हमारी आवश्यकता बन चुकी है। जब तक आप अपना ख्याल नहीं रखेंगे, तब तक आप दूसरों का ख्याल नहीं रख सकते। आत्म देखभाल का सीधा मतलब अपने आप को तवज्जोह देने से है। इससे दिन प्रतिदिन के होने वाली परेशानियों को सुलझाने, शारीरिक और मानसिक समस्याओं से बचने, आत्म विकास में मदद, पारस्परिक संबंधों को बेहतर करने और ऊर्जा को बढ़ाने में मदद मिलती है। शारीरिक देखभाल का मतलब है कि आप अपने शरीर की जरूरतों का किस तरह से ख्याल रख रहे हैं। आप शरीर को स्वस्थ रखने वाले भोजन ले रहे हैं या अस्वस्थ करने वाले, आपकी शारीरिक सक्रियता है या नहीं, पर्याप्त नींद ले रहे हैं या नहीं। हमारा शरीर एक मशीन की तरह है, अगर आप मशीन में अच्छा तेल डालेंगे, तो मशीन अच्छा काम करेगी वरना मशीन के पुर्जे धीरे-धीरे खराब होने लगेंगे। मशीन चलते रखेगी तो ठीक रहेगी वरना जंग लग जाएगी, इसके लिए जरूरी है कि आप व्यायाम, योग और ध्यान करें। यह सिर्फ शारीरिक रूप से ही नहीं बल्कि मानसिक रूप से भी स्वस्थ रहने में मदद करता है। वैसे भी आज की खराब जीवन शैली की वजह से ब्लड प्रेशर, डायबिटीज, थायराइड, यहां तक कि कैंसर जैसी खतरनाक बीमारी भी आम बनते जा रही है।

मानसिक देखभाल का तात्पर्य है कि आप सोचने, महसूस और व्यवहार करने के तरीकों को बेहतर करने पर ध्यान दें। इसमें शामिल है कि कैसे आप दिन प्रतिदिन की समस्याओं और तनाव का सामना करते हैं, अपने आप, दूसरों और वातावरण को देखते हैं। आज के समय में डिप्रेशन एक महामारी बनते जा रही है। खुद को मानसिक रूप से स्वस्थ रखने के लिए अपने और दूसरों के लिए जरूरी है कि आप अपनी के साथ समय बिताएं, अपने शौक पूरे करें, अपने और

दूसरों के बारे में सकारात्मक रुख रखें, प्रकृति के साथ समय बिताएं, कुछ नया सीखें, लोगों की कमियों के बजाए उनकी खूबियों पर ध्यान दें, अपने जीवन और अपनों के शुक्रगुजार हों। अपने और अपने जीवन की तुलना कभी किसी से न करें क्योंकि जीवन का प्रश्नपत्र हर किसी का अलग-अलग होता है। हर फल का अपना स्वाद और अपनी विशेषताएं होती हैं, पर अगर यह फल अपनी विशेषताओं में बदलाव करना चाहे, आम सेब बनना चाहे और सेब आम बनना चाहे, तो दोनों की अपनी मौलिक विशेषताएं समाप्त हो जाएंगी। इसलिए दूसरों को देखकर अपनी मौलिकता खत्म ना करें।

आत्म-प्रेम और आत्म सम्मान भी आत्म देखभाल के ही पहलू हैं। व्यक्ति जिससे प्रेम करता है, देखभाल और सम्मान भी उसी की करता है, अगर आप खुद से प्रेम नहीं करेंगे तो अपनी देखभाल और सम्मान कैसे करेंगे। आप खुद से प्रेम नहीं करेंगे तो आप दूसरों से कैसे उम्मीद करेंगे कि वह आपको प्रेम और सम्मान दें। खुद को हर बात पर कोसने के बजाय, अपने और अपनी कमियों को स्वीकारना सीखिए, खुद को महत्व देना सीखिए, अपने लिए करुणा का भाव रखिए, खुद को माफ करना सीखिए, भूतकाल में जो कुछ हो चुका है उस पर सोचने के बजाय वर्तमान पर ध्यान केंद्रित कीजिए। दूसरे शब्दों में कहा जाए तो दूसरों से प्रेम और सम्मान की अपेक्षा रखने के बजाय खुद को प्रेम और सम्मान देना सीखिए।

आत्म देखभाल के लिए जरूरी है कि आप अपनी खुशी की जिम्मेदारी स्वयं ले। इंसान की खुशी किसी वस्तु या परिस्थिति की मोहताज नहीं है। खुशी अंदर से आती है, जब इंसान अंदरूनी तौर पर खुश रहता है तो उससे बाकी पूरी दुनिया खुश दिखाई देती है, झूमती हुई नजर आती है। लेकिन जब उदास होता है, तनाव में होता है, तो हर अच्छी से अच्छी चीज भी बुरी लगती है। कहा भी गया है कि जैसी दृष्टि वैसी सृष्टि।

कहते हैं कि चौरासी लाख योनियों के बाद मनुष्य योनि प्राप्त होती है, यानी मनुष्य योनि सर्वोत्तम योनि है। वैज्ञानिक दृष्टिकोण से भी बात करें तो मनुष्य सभी जीवों में सर्वश्रेष्ठ जीव है। इसलिए हमें भी अपने जीवन के महत्व को समझकर खुद को और बेहतर बनाने का प्रयास करना चाहिए। हम तभी खुद को बेहतर बना सकते हैं, जब हम आत्म देखभाल करें और खुद से प्रेम करें।

"दो पीढ़ियों का अंतर और विचारों का संघर्ष"

अदिती प्रताप, Semester -3, Department of Hindi

जिस प्रकार कुम्हार अपने बर्तन को आकार देने के लिए उसे थपकियाँ देता है उसी प्रकार हमारे बुजुर्ग हमें सही रास्ता दिखाने के लिए थपकियाँ लगाते हैं जिसे हम गलत समझ लेते हैं ऐसा नहीं है कि वे हमें समझते नहीं या समझना नहीं चाहते! वे हमें हमसे बेहतर तरीके से जानते हैं क्योंकि वे भी हमारे उम्र से बहुत पहले ही गुज़र चुके हैं पर अब अंतर सिर्फ इतना है कि अब वक्त बदल चुका है अब वो दादा दादी बन चुके हैं कहते हैं ना! मूल से प्यारा सूद होता है वो तो हमें अपने बच्चों से ज्यादा प्यार करते हैं। वे तो हमारे लिए अपने बच्चों यानी हमारे माता पिता के खिलाफ खड़े हो जाते हैं।

हम पश्चिमी सभ्यता को अपनाने के चक्कर में अपनी भारतीय संस्कृति को चक्कर में भूलते जा रहे हैं, वे भारतीय संस्कृति जो हमें अपने बुजुर्गों को इज़्जत करना सिखाती है। हमारे बुजुर्गों की सबसे बड़ी खूबी थी। उनकी नैतिक मूल्य और अनुशासन आज की पीढ़ी अपने गुरु का सम्मान तो करते ही नहीं पर उनका ज्यादा से ज्यादा समय अपने गुरु पर टिप्पणियाँ देने में व्यतीत होता है। हम भूल गए हैं कि हम उस भारत माता की संतान हैं जहाँ हमारे बुजुर्ग एकलव्य ने अपने गुरु को गुरुदक्षिणा में अपना अंगूठा ही दे दिया!! हम आजकल अपने माता-पिता के चरण स्पर्श करने में झिझकते हैं तो रिश्तेदार तो दूर की बात है। हम अपना ज्यादा से ज्यादा समय अपने दोस्तों के साथ बिताना चाहते हैं फिर चाहे वो दोस्त आस्तीन का साँप ही क्यों न हो। हम इस कंप्यूटर और स्मार्टफोन की होड़ में अपनी दादी की गोद में सिर रखकर उनकी कहानियों को सुनने का आनंद ही भूल गए हैं। अगर पतंग आसमान में दूर-दूर तक उड़ना चाहे तो उसके लिए हमें मांझे की जरूरत पड़ती है। ठीक उसी प्रकार अगर हम पतंग की तरह आसमान में उड़ना चाहते हैं तो हमें बुजुर्गों के आशीर्वाद रूपी मांझे की जरूरत है जिसके बिना हम शायद ज़मीन में ही ना उठ पाए।

मैं ये नहीं कहती कि हमारी पीढ़ी कभी सही हो ही नहीं सकती। ऐसा नहीं है। हमारे बुजुर्ग भी गलत होते हैं। उनकी सोच जैसे लड़कियों को शिक्षित नहीं करना चाहिए, दहेज प्रथा, सती प्रथा ये सब हमारे बुजुर्गों द्वारा ही चलाई जा रही कुरीतियाँ हैं जो हमारे समाज को खोखला करती जा रही हैं। जैसे दीमक लकड़ी को अंदर से पूरी तरह खाली कर देता है। पर अगर हम इन सब का मूल कारण देखें तो वह शिक्षा है क्योंकि अशिक्षित होने की वजह से ही वे ऐसी सोच रखते हैं, वे हम पर अपने फैसले सख्ती से डाल देते हैं। वे ये नहीं समझ पाते की अगर हमारे परिवार में सदस्य बढ़ते जाएँ और हम उनकी भूख एक मुट्ठी चावल में ही मिटाना चाहें तो ये असंभव है। उन्हें समझना ही होगा कि अब वक्त बदल चुका है। अब हमारी जरूरतें भी बदल रही हैं। अब समय ऐसा आ गया है कि लड़कियाँ-लड़कों के साथ कंधे से कंधा मिलाकर चल रही हैं। इन सब के बावजूद हमें ये नहीं भूलना चाहिए कि अगर हम पेड़ हैं तो हमारे बुजुर्ग हमारी जड़। क्या कोई पेड़ चेतन के बिना जीवित रह पाया है? नहीं ऐसा नहीं हो सकता। इसलिए हमें हमारे बुजुर्गों का सम्मान करना चाहिए।

अंततः मैं यही कहना चाहूँगी कि हम दो पीढ़ियों के एक ही सिक्के के दो पहलू हैं। हम जो चाहते हैं वही हमारे बुजुर्ग भी चाहते हैं पर वे सिर्फ हमसे थोड़ी अलग तरह से सोचते हैं। उनका नज़रिया हमसे अलग है। सदियों से ऐसा माना गया है कि हम दो पीढ़ियाँ नदी के दो किनारे हैं जो साथ नहीं हो सकते क्योंकि उनके बीच में पानी रूपी समय बहता है पर मेरा मानना है दो पीढ़ियाँ तराजू के दो पल्ले हैं जिन्हें साथ में लाया जा सकता है, पर जरूरत है तो सिर्फ शिक्षा और संयम रूपी बतखारो की जो इन पल्ले रूपी दो पीढ़ियों को साथ में लाने में मदद करेगा।

कलमकारी

मैं बाधाओं से लड़ने को राजी हूँ

सोनू प्रसाद यादव, विभागाध्यक्ष - हिंदी

मैं बाधाओं से लड़ने को राजी हूँ,
मैं सिक्ख हूँ, शहादत का आदी हूँ,
बाधायें क्या रोकेंगी मुझे,
हर विघ्न को रौंद कर,
सर्द हवाओं का रुख मोड़ कर,
उफनती, गरजती, जल से प्लावित सिरसा की,
हर धारा के जरे -जरे को बेध कर,
तूफानों में साहिल का आदी हूँ,
हाँ नहीं बनना मुझे मुल्ला या काजी,
लगा लो काफ़िरों जोर आजमाइशों की बाजी,
हाँ, मैं सिक्ख हूँ,
मैं बाधाओं से लड़ने को राजी हूँ।
शहादत का आदी हूँ,
रोकना है तो रोक लो,
हो सके तो पूरी ताकत झोंक लो,
अंगारो पे चल कर भी सदा मुस्कराया हूँ,
हर मरघट में कई जिंदगीयों को हँसाया हूँ,
हूँ आँख मिचौली खेलता कज़ा से,
भला कौन डरता है तेरी मौत की सज़ा से।
दीवारों में चुनवा दे, शौक से,
साँ बार मार कर भी,
तू क्या मुझे मार पायेगा,
मेरे रक्त से लत- पथ काया से,
अल्लाह की इबादत की चाह में,
मानस की जात ही सुन पायेगा,
हाँ, मैं सिक्ख हूँ,
बाधाओं से लड़ने को राजी हूँ।
अवरोध नहीं हर संभव प्रयास कर,
हो सके तो मेरा सर्वनाश कर,
पर इस्लाम के कबूल नामें की न आश कर,
सर फिरा हूँ मैं,
तुझे क्या लगता है मुश्किलों से घिरा हूँ मैं,
मैं पंथी हूँ, बवंडरों में राह बनता हूँ,
हाँ, मैं सिक्ख हूँ,
अकेला ही मुगलों की तक्त हिलता हूँ,
गुरु का वीर सपूत कहलाता हूँ,
बाधायें क्या रोकेंगी मुझे,
तूफानों में ही किस्ति पार लगता हूँ,
सिक्ख हूँ, अमर हूँ,
सदा अमरत्व का ही जोत जलता हूँ।

आत्मज्ञान

डॉ गोपाल शर्मा, विभागाध्यक्ष - वाणिज्य विभाग

जीवन में सुख साधन से सम्पन्न
व्यक्ति भाग्यशाली होते हैं
लेकिन
परम सौभाग्यशाली वह होते हैं
जिनके पास
भोजन के साथ भूख हो
बिस्तर के साथ नींद हो
धन के साथ धर्म भी हो
और
विशिष्टता के साथ
शिष्टता भी हो।

स्त्री का महत्व

रूमा कुमारी, अतिथि व्याख्याता, हिंदी विभाग

बचपन से लेकर बुढ़ापे तक,
न जाने कितने किरदार वो निभाती हैं।
एक औरत ही हैं जो,
अपने पर हुए हर जुल्म को चुपचाप सह जाती हैं।।
अपने घर-परिवार की खातिर,
अपना सर्वस्व लुटाती हैं।
एक औरत ही हैं जो,
अपने पर हुए हर जुल्म को चुपचाप सह जाती हैं।।
अपने बाबूल का अँगना छोड़,
पराये घर में खुशहाली वो लाती हैं।
एक औरत ही हैं जो,
अपने पर हुए हर जुल्म को चुपचाप सह जाती हैं।।
बचपन में माँ-बाप और मायके की खातिर,
जवानी में पति और ससुराल की खातिर,

बुढ़ापे में बाल-बच्चों की खातिर,
न जाने कितने कष्ट वो उठाती हैं।
एक औरत ही हैं जो,
अपने पर हुए हर जुल्म को चुपचाप सह जाती हैं।।
ताउम्र दूसरों के लिए जी जाती हैं,
बदले में चंद खुशी और प्यार के लम्हों की आस लगाती हैं।
एक औरत ही हैं जो,
जीवन भर मजदूरी करके भी तनखाह नहीं पाती हैं।
एक औरत ही हैं जो,
अपने अपमानों और तिरस्कारों के
घूँट को हँसते-हँसते पी जाती हैं।।
औरत से बढ़कर कोई हस्ती नहीं।
औरत के बिना कोई समाज, कोई बस्ती नहीं।।
अपना सबकुछ औरों पर न्यौछावर कर भी,
कभी उस प्रेम और सम्मान की अधिकारिणी नहीं बन पाती हैं।
जिसकी तलाश सदियों से उसके हृदय में समाती हैं।।

में समय हूं

रेहानुल जन्ना, सेमेस्टर - 3, विभाग - हिंदी प्रतिष्ठा

हे मानव मैं समय हूं , मेरे साथ चलना सीखो ।
 मैं जीवन और मृत्यु के बीच हूं , मुझे पहचानो ॥
 मैं कल था, आज हूं और आने वाला कल भी ।
 मैं समय ही तो हूं ॥
 जो किसी के लिए नहीं सकता ।
 सुख-दुख , दिन-रात हर लोक में हूं ॥
 धर्म-अधर्म, हिंसा-अहिंसा, आदि-अंत,
 सब में मैं ही तो हूं ।
 मैं समय हूं ॥
 देख तुझमें और मुझमें फर्क क्या-क्या होता है ।
 मैं थकता नहीं, सोता नहीं, मुझे चलते रहना होता है ॥
 न मुझे भूख लगती और न ही प्यास ।
 सबके बीच घड़ी की सुई के रूप में,
 मेरी पहचान होती है ॥
 उसके हिसाब में गलतियों की बड़ी लम्बी कहानी है ।
 बचपन तो लाड-प्यार में बीता , लेकिन
 जवानी में अलग कहानी है ॥
 गुज़र गया तो वापस न आऊं ,
 सबक दुनिया को मैं सिखलाऊं ॥

दोस्ती

Anwari Khatoon, Semester- 3, Department of Hindi

चाँद की चाँदनी सी दोस्ती।
 सच्चे दिल की बात दोस्ती।
 हर दुख मे साथ दोस्ती।
 लोगों के बीच स्नेह दोस्ती।
 चाँद की चाँदनी सी दोस्ती।।
 धुत्कारती है दुनिया,तो साथ निभाती है दोस्ती।
 कदम-से-कदम मिलाकर आगे बढ़ाती है दोस्ती।
 रंगों की सौगात दोस्ती।
 संगीत में घुली मिठास दोस्ती।
 चाँद की चाँदनी सी दोस्ती।।
 गंगा सी पवित्र दोस्ती।
 जीवन की अनमोल रत्न दोस्ती।
 फल की नमाल है दोस्ती।
 खुशियों का त्योहार है दोस्ती।
 खट्टी-मीठी सी तकरार है दोस्ती।।
 चाँद की चाँदनी सी दोस्ती।।
 हर मन की विश्वास दोस्ती।
 मीठी सी अल्फाज दोस्ती।
 हर लम्हों में साथ दोस्ती।
 कही-अन-कही बात दोस्ती।
 चाँद की चाँदनी सी दोस्ती।।
 अंधेरों में जुगनूओं सी जगमगाती दोस्ती।
 समुंद्र की किनारों सी दोस्ती।
 हर चेहरे की मुस्कान दोस्ती।
 हर लफ्जों की बात दोस्ती।
 चाँद की चाँदनी सी दोस्ती।।

Pratibha Sammaan Samaroh: Achievers 2022 - Academics

Name	Father's Name	Session
B.Com Hons		
Gitanzaly Mishra	UPENDRA MISHRA	2019-22
Joy Banerjee	LATE JAHAR RAM BANERJEE	2019-22
Pooja Malhotra	SURJEET SINGH MALHOTRA	2019-22
Sneha Anand	ABHAY KUMAR SINHA	2019-22
Varsha Kumari	MOTI LAL MAHATO	2019-22
Arunima Konar		2019-22
Khushnuma	MD MUSTAFFA	2019-22
Adarsh Prakash	ARUN PRAKASH	2019-22
Shruti Srivastava		2019-22
Ritu Barnwal	BIRENDRA KUMAR MODI	2019-22
B.Com General		
Prachi Gupta	RAJESH GUPTA	2019-22
Yeshwi Gupta	MANOJ KUMAR GUPTA	2019-22
BA General		
Samir Kumar Tiwary		2019-22
Economics Hons		
Kumari Isha	RAJU SINGH	2019-22
Anjali Bhardwaj	RAVINDRA SINGH	2019-22
English Hons.		
Supriya Kumari	DHARMENDRA KUMAR	2019-22
Shreya	KAMDEO PRASAD RAY	2019-22

Hindi Hons		
Hena Koushar	HAFIJKHAN	2019-22
Saba Naaz	MD SHAKIL AHMAD	2019-22
History Hons		
Kumari Megha	SURESH KUMAR	2019-22
Madina Mahfooz	MAHFOOZ AHMAD	2019-22
Political Science Hons		
Isha Singh	ANISH SINGH	2019-22
Kaniz Fatma	MD SALIM AHMAD	2019-22
Psychology Hons		
Babli Kumari	SUNIL KUMAR MAHATO	2019-22
Aditi Gupta	SANJAY GUPTA	2019-22
BCA		
Kavya Singh	FULENDAR SINGH	
Pratibha Roy	UDAYKANT ROY	
Rohit Verma	SANJAY KUMAR VERMA	
Rajshekhar	RAMESH PRASAD	
MD. Azhar Masood	MD MASOOD ALAM	

NCC Achievers

Reg No	Rank	Name of Cadet	Camp Name	Camp Location
306907/20	UO	Kamlesh Jha	IMA Attachment Camp	Dehradun (Uttarakhand)
306940/21	CPL	Gourav Kumar	Trekking Camp	Jabalpur (MP)
306975/21		Cadet Rajeev Kr. Singh	Trekking Camp	Jabalpur (MP)
JH/21/SDA /306970	SGT	Aman Kumar Verma	Special national intergration camp (NIC)	Zakhama, Nagaland
306885/20	SGT	Tutul Kr. Mahato	Trekking Camp	Rajgir, Gaya (Bihar)
306911/21		Cadet Gourav Chakraborty	All India Camp	Darjeeling
306934/21		Cadet Rajeev Kr. Singh	All India Camp	Darjeeling
306952/21	CPL	Mukesh Kr. Singh	A.L.C (VI) Camp	Kharagpur (WB)
306947/21		Cadet Vishal Modak	A.L.C (VI) Camp	Kharagpur (WB)
306978/21		Cadet Sonu Kr. Kurmi	A.L.C (VI) Camp	Kharagpur (WB)
306933/21		Cadet Gourav Chakraborty	A.L.C (VI) Camp	Kharagpur (WB)
306927/20	SGT	Mukesh Yadav	All India Trakking Camp (AITC)	Nagaland (Kohima)
306886/20	SUO	Ansh Raj Thakur	Republic Day Camp	Delhi, India
306932/21	UO	Aman Kumar Verma	Republic Day Camp	Delhi, India
306886/20	SUO	Ansh Raj Thakur	Guard Of Honor	
306961/21	CDT	Vishal Modak	Guard Of Honor	
306940/21	SGT	Gourav Kumar	Guard Of Honor	
306969/21	CDT	Mukesh Kr. Singh	Guard Of Honor	
306932/21	SGT	Aman Kumar Verma	Guard Of Honor	
306889/20	CDT	Viren Kr. Kahetri	Guard Of Honor	
306901/20	CDT	Jay Prakash Yadav	Guard Of Honor	
306895/20	CDT	Ravi Shankar Thakur	Guard Of Honor	
306898/20	SGT	Ritesh Yadav	Guard Of Honor	
306924/20	CDT	Tripurari Jha	Guard Of Honor	

306919/20	CDT	Pintu Kr. Yadav	Guard Of Honor	
306886/20	SUO	Ansh Raj Thakur	CATC (R/DI)	Barauni (Bihar)
306901/20		Jay Prakash Yadav	CATC (R/DI)	Barauni (Bihar)
306932/21	UO	Aman Kr. Verma	CATC (R/DI)	Barauni (Bihar)
306895/20		Ravi Shankar Thakur	CATC (R/DI)	Barauni (Bihar)
JH/SD/21/ 306946		Cadet Dhiraj Kr. Pandey	Ek Bharat Shreshtha Bharat	Motihari (Bihar)
JH/SD/21/ 306931		Cadet Rupesh Prasad	Ek Bharat Shreshtha Bharat	Motihari (Bihar)
306889/20		Cadet Viren K.r Kshetri	CATC (R/DI)	Patna
306961-21		Cadet Vishal Modak	CATC (R/DI)	Patna
306942/21	CDT	Sonu Kr. Kurmi	Volunteer for NCC Cadet	
306885/20	CPL	Tutul Kr. Mahato	Volunteer for NCC Cadet	
306928/21	CDT	Ravi Shankar Thakur	Volunteer for NCC Cadet	
306972/21	CDT	Sonu kr. Mahato	Volunteer for NCC Cadet	
306968/21	CDT	Aman Kr. Saw	Volunteer for NCC Cadet	
306905/20	CDT	Ganesh Kumar	Volunteer for NCC Cadet	
306963/21	CDT	Arup Tiwari	Volunteer for NCC Cadet	
306953/21	CDT	Yash Kr. Gope	Volunteer for NCC Cadet	
306975/21	CDT	Rajeev Kr. Singh	Volunteer for NCC Cadet	
306934/21	CDT	Gourav Chakraborty	Volunteer for NCC Cadet	
306893/20	CDT	Arun Kr. Mahato	Volunteer for NCC Cadet	

Youth Festival 2022

ACHIEVERS

Abhishek Bhattacharjee
Afshan Parween
Ajad Kumar Mahato
Amisha Kumari
Anchal Kumari
Anjuman Gaurav
Ankit Kumar
Ankit Kumar Ravi
Ankit Kumar Sharma
Aparna Mukherjee
Bhumi Agarwal
Hemant Kumar Prasad
Isha Kumari
Isha Singh
Khushi Kumari
Krish Raj
Laxmi Kumari
Neeraj Kumar
Niharika Singh
Priyanka Kumari
Priyojeet Modak
Rohan Raj
Rahul Kumar
Ravi Prakash Singh
Ritu Kar
Riya Ghosh
Rohit Kumar Rajak
Shivani Kumari
Shreya Sural
Sparsh Choudhary
Tanu Shree
Tanu Sikdar
Tanya Gupta
Ritesh Verma

Accompanists cum Coach

Abhishek Choudhary
Aditi Guru
Aditi Pratap
Aditya Kumar
Shubhi baweja
Vijay Mirdha
Hitesh Srivastava
Sunita Mondal
Avinash Hazara

Sports Coach

Ritam Dey - Cricket
Somnath Chouhan - Shooting
Satish Kumar (Rly) - Kabaddi
Amit Modak - Volley Ball
Ram Bir Kumar - Athletics

NSS

Ankit Prakash
Sholu Yadav
Ravi prakash Singh
Akash Rajbhar
Vijay Pratap Yadav
Sparsh Chaudhary
Krish Raj
Ritesh Saw
Anjali Kumari
Anjali Kri. Singh
Kriti Rawat
Subham Raj
Dhruv Rajak
Abhinav Sinha
Shahnaz Praween
Shreya Sural
Bhumi Agarwal
Hemant Kumar Prasad
Azad
Shivani Kumari
Rahul Kumar
Khushi Kumari
Diviya Kumari
Arpana sen

YOGA MEET 2022

Manish Kumari (Sem 1 History)
Sparsh Choudhary (Sem 5 Accounts)
Reshmi Kumari (Sem 1 Accounts)
Shahil Shankar Bhagat (Sem 2 History)
Kumari Rimjim Singh (Sem 1 Political Science)
Shashi Ranjan Pande (Sem 3 History)
Ritesh Kumar Saw (Sem 5 Political Science)
Komal Kumari (Sem 1 Accounts)
Sulochna Kumari (Sem 5 Hindi)
Kusum Kumari (Sem 3 History)

The GNC Clubs, Cells and Forums

IQAC

The IQAC [Internal Quality Assurance Cell] is an internal mechanism for creating, enhancing and sustaining quality in the institution. Since its inception, the Cell has purely an advisory role and has the responsibility of planning and monitoring the activities of the College and to recommend suggestions and proposals to the Guru Nanak College Governing Council. It has been playing a key role in creating academic excellence with a view to holistic development of students of Guru Nanak College.

Women's Cell/Cell against Sexual Harassment

It is a statutory responsibilities of an academic institution to set up a women's cell (Cell against Sexual Harassment). It is important that preventive measures be taken in that direction. With that perspective in view the Women's cell (Cell against Sexual Harassment) has been active for the cause of upliftment of the women in the institution. From time to time, the cell observes several occasions so as to maintain a healthy and respectful atmosphere for the women students and teachers.

Anti - Ragging Cell

Ragging is a crime which can destroy the physical and emotional will of the student. Guru Nanak College promises to be a zero tolerance zone in this matter in its both campuses with the help of active members of the cell. It is ensured that all enrolled students take part in academic and co curricular activities organised throughout a year. Programmes like Induction /Orientation for newly admitted students and Farewell for passing out students help much in this direction to establish and maintain harmony among students.

Extension & Outreach

Guru Nanak College has always worked to encourage extension activities for the last more than fifteen to twenty years in its society. The three organised wings of the college keep on functioning so as to motivate and guide students to perform social work in their locality and become worthy citizens.

NSS

The College has got two very active wings of NSS. Each unit consists of One Hundred volunteers led by a trained NSS Programme Officer.

The College has adopted a village which is only two kilometres away. Majority of the people who live there are below the poverty line. The College has helped build a High School for the girls in the village, which also helps the College run the extension activities carried out by the NSS volunteers of the College.

The volunteers of the College NSS usually take out processions and various kinds of awareness programmes in the village regarding social issues such as: adult literacy, girl child's education, against childhood marriages of girls, health and hygiene, cleanliness, campaign against use of plastic, and other ecological issues. The volunteers engage the villagers' attention through songs and slogans and nukkad dramas. That becomes very effective in conveying the hidden messages in their effort.

There are several three-day camps and one annual camp of seven days organised in that village. The Gram Panchayat of the village headed by the Mukhiya and Sarpanch and some important persons are also involved in the process, and the effort of the College is generally appreciated.

During the last few years, a change has been noticed in the attitude of the village women that they would not get their girl children married before they get educated and attain a marriageable age.

The Rotaract

The Rotaract Club of Guru Nanak College has earned the distinction of being the best Rotaract Club of the district. The students have carried out many such events as organising blood donation camps, doing plantation work at several places of the city, making people aware through slogans like “Beti Padhao, Beti Bachao” and through awareness campaigns made for “Swachh Bharat Mission”. The Rotaract Club of our College has proved to be a big support to a local School for inclusive education (for physically and mentally challenged children) “Jeevan Jyoti School”.

Collaboration with Masonic Lodge No-95

Guru Nanak College has always been progressive in quest of excellence in academic or related activities through collaboration with NGOs and Clubs to ensure holistic growth of its pupils. In such an attempt, the NSS of the college collaborates with the Masonic Lodge, No. 95 of Dhanbad for organising Blood Donation Camp on a regular basis on the 24th June of every year on the occasion of Universal Brotherhood Day.

Many respected members and dignitaries of Masonic lodge, to name a few - Bro. Purnendu Shekhar, Bro.V. K. Ailawadi, Bro.V. K. Kapahi , Bro. A. K. Chakraverty , Bro. Sanjay Kumar Jha, Bro. A. K. Singh, Bro. Dr. T.N. Ghosh, Bro. Dr. N. K. Maitra , Bro. R. K. Karan , Bro. S. K. Sinha and Bro. G. L. Burnwal remain present and make needful contributions.

Collaboration with The Rotaract Club

Department of Vocational Studies of Guru Nanak College has tied a knot of association with The Rotaract Club of Dhanbad. Selective students of BCA are Rotaract members who undertake various activities which includes blood donation camps, organ donation rallies, polio free campaigns, diabetes awareness rallies, raising donations for Jeevan Jyoti School (a school for differently abled children adopted by Rotary club of Dhanbad), plantation, winter relief activities, environments safety acts, contribution for Nepal earthquake relief funds, etc.organising Blood Donation camps, awareness rallies on national issues,, raising funds for social causes under the directives of the club. The Rotaract of our college have received distinction by registering a record in the famous India Book of Records for being the part of Mahadan 2.0 in which a maximum number of blood donation camps were organised in a week.

Placement Cell

The placement cell of the college is quite active and has helped in calling placements for the students. Companies like ICICI Pru life, Concentrix etc has been the hirers for our students. Also, the students of BCA also got placements in WIPRO, TCS, INFOSYS with the placement guidance by the teachers.

THE ACADEMIA

Department of Commerce

The Department of Commerce was established in the year the 1970 with the establishment of the college. Presently, our college is affiliated under Binod Bihari Mahato Koylanchal University, Dhanbad. It is considered as the liveliest department of the College as it is home to more than half of the entire student strength which delineates the kind of significance and gravity the department holds in the existence of the college.

The department at present includes a team of seven dedicated regular faculty members:

Dr. Gopal Kumar Shandilya
Head

Santosh Kumar
Assistant Professor

Sanjay Kumar Sinha
Assistant Professor

Piyush Agarwal
Assistant Professor

Daljeet Singh
Assistant Professor

Chiranjeet Adhikari
Assistant Professor

Snehal Goswami
Assistant Professor

The teaching highlights of the faculty of our department are learner centric, ICT enabled, project based continuous assessment comprehensive and realistic evaluation thus, recognizing the department as one among the best department of the colleges in the university.

The department also caters to the needs of the students enrolled in the courses of BCA, BBA and BA programme by offering discipline courses and SEC course respectively.

To develop administration and managerial skills among the students the department also runs two certificate courses under NSQF i.e. Certificate Course in Business Skills and Certificate course in NGO Management.

RECENT EVENTS:

Workshop on Life Skills Enhancement Organized by – NAANDI Foundation (CSR initiative of Mahindra Group) in Collaboration with Department of Commerce – 16st to 21st January 2023

CAREER COUNSELLING PROGRAMME Organised in Collaboration with – Dhanbad Branch of CIRC of ICAI – 21st December, 2022

Commerce Exhibition 2022 – 23rd November 2022

Induction Programme of Session 2022-26 under FYUGP - 19th & 20th September, 2022

Inaugural ceremony of Departmental Room of Commerce – 5th September, 2022

Parent - Teachers' Meet – 4th September, 2022

Inter Semester Class Seminar on “Fintech Companies” – 23rd August, 2022

Nukkad Natak by Students of Commerce Department in the Book Fair – 20th August, 2022

Departmental Workshop on “Communication, Interpersonal and Leadership Skills” – 19th July, 2022

Department of Economics

Department of Economics established with the establishment of the college in 1970. Department has grown since beginning and offers quality education to our students. Department offers Four Year Under Graduate Programme (FYUGP) under NEP as implemented by University. A course on Data Analysis under Introductory Vocational Studies (IVS)- Data Analysis is running by the department for the students admitted under NEP. Students enrolled under the course will get to know the basics of data analysis.

Department also organises classroom Seminars on current issues to enrich the thought - process of our students & aware them about the current affairs & issues related to all the economies of the world.

RECENT ACTIVITIES

- **Nukkad Natak:** - The students of the Department of Economics performed a Nukkad Natak on the topic "Mobile Addiction Self Destruction". The Nukkad Natak was mentored by Prof. Sadhna Kumari Singh under the guidance of Dr. Sanjay Prasad, Head of the Department. A speech by Afshan Perween (Sem II) has also been delivered on "Death of Libraries" and Sania Naaz (Sem II) recited a poem "Kehti hai Kitabein" in the Book Fair organized on 20th and 21st August 2022 at S G S Auditorium at Bhuda Campus, Guru Nanak College, Dhanbad.
- **Guru Nanak Dev Lecture Series (II Cycle):**- Department has organized a one-day lecture under the banner of Guru Nanak Dev Lecture Series (II Cycle) on 12th September 2022 on the topic "**Introduction to Capital Market and Depository Services**" the main objective was to make students aware of the basics of Capital Market and how it works. The keynote speaker of this program was **Prof. Dr. Raman Ballabh** senior resource person of Indian Institute of Corporate Affairs & CDSL, Ministry of Corporate Affairs, Government of India.
- One day lecture on 6th January 2023. The topic of this lecture was- "**Economic Growth Vs Inequality of Income Distribution**" the main objective was to make students aware about the Inequality present in our Country. The keynote speaker of this program was **Prof. Amitava Chatterjee, former Principal, Presidency College** who is currently working in Scottish church College, Kolkata Prof. Amitava have had a detailed discussed on several key aspects of Economic Growth and Inequality. Further, In his lecture he discussed about Gini Coefficient, HDI, Indicators of Development etc. He also awakes students about the intensity of problem Inequality can create and several measures to solve it.
- **National Seminar:-** Two days ICSSR Sponsored National Seminar on Atmanirbhar Bharat: Towards Self-Reliant India was organized by the department on 10th & 11th February 2023 in S.J.S Grewal Auditorium, Bhuda Campus of the college. There were Five Technical Sessions in which around 78 Research scholars and Faculties participated across and outside the state. **Dr. J.B.Komaraiah**, Proffessor, Department of Economics, Faculty of Social Science, B.H.U, Varanasi was the keynote speaker of the seminar. **Dr. Sukdev Bhoi**, honorable Vice Chancellor, BBMK University was the chief guest, he graced the occasion with his address focusing on the need of skill-based education and corruption free India. Seminar was blessed by the presence of **Shri Raj Sinha**, MLA Dhanbad and **Shri P N Singh**, Member of Parliament, Dhanbad. They praised the concept of Atmanirbhar Bharat and considered it as the foundation of development in our country.

Chairpersons of the session were: -

- **Dr. Sajal Mukherjee**, Former Head, Vinoba Bhave University, Hazaribag
- **Dr. J.B.Komaraiah**, Professor, Department of Economics, Faculty of Social Science, B.H.U, Varanasi
- **Dr. Rajesh Pal**, Professor, Department of Economics, Mahatma Gandhi Kashi Vidyapeeth Varanasi
- **Dr. Ranjana Srivastava**, Associate Professor, University Department of Economics, RU, Ranchi

Valedictory session was blessed with the presence of Dr. Sailendra Kumar Sinha, DSW, BBMK University. Dr. Pramod Pathak, former Professor, IIT (ISM) Dhanbad enlightened us with historical prospect and hurdles in becoming Atmanirbhar in his valedictory Address.

Dr. Sanjay Prasad
Head

Sadhna Kumari Singh
Assistant Professor

Sarita Kumari
Assistant Professor

Suchitra
Assistant Professor

Mousumee Banerjee
Assistant Professor

Department of English

Department of English, Guru Nanak College came into effect right from the inception of the College in the year 1970. It continues to offer teaching of English language and literature at Degree levels since then. It is one of the most sought after Departments of English among students interested in pursuing English studies in this region, which caters to different tastes and needs of the students from time to time by teaching through conventional and ICT enabled methods, Communication skills in English classes, Functional English Certificate & Diploma Courses under the NSQF programme of UGC.

In past, the department has managed to engage its students through several academic initiatives, such as, workshops, National Seminar, Special Lectures, Classroom Seminars, Parent-Teachers' Meeting, Exhibitions, Creative Writing Sessions, Reading Sessions, Career Counseling Sessions, etc. Talking about the latest academic year, the department managed to engage its students with special academic programmes.

Events organized by the Department of English independently and in collaboration:

1. April 23, 2022 : World Book Day and Copyright Day (Coordinators: Dr. Varsha Singh and Mrs. Nushrat Parween)
2. May 9, 2022 : Distinguished Lecture on *Imbibing Tagore : A Patriot; Not a Nationalist? Rabindranath Tagore and the Idea of India* - A Talk by Prof. Sanjukta Dasgupta (Organising Secretary: Dr. Varsha Singh)
3. July 19, 2022 : A Workshop in collaboration with the Department of Commerce on "Communication, Interpersonal and Leadership Skills" (Speaker: Dr. Varsha Singh)
4. July 21, 2022 : Essay Competition - Role of Youth in India After Independence (Azadi Ka Amrit Mahotsav)
5. August, 20th and 21st, 2022: Book Fair
6. August, 21st, 2022 : Parent – Teachers' Meeting
7. September 5, 2022: Essay Competition - Impact of Dr. Sarvepalli Radhakrishnan - A Teacher and Social Reformer in Current Times (Azadi Ka Amrit Mahotsav)
8. December 21, 2022: International Human Solidarity Day (Coordinator: Dr. Varsha Singh)
 - o Poetry Adda
 - o Essay Competition : Solidarity - The Need for Survival and Existence
9. January 7, 2023 : Guru Nanak Dev Lecture Series - An Interactive Session on Acquiring a Target Language: English by Ms. Maitreyi Chatterjee

At present, the department has five faculty members:

Amarjit Singh

Professor-in-Charge –
Bhuda Campus
Head, Dept. of English

Dipak Kumar

Assistant Professor,
Controller of Examination,
Programme Officer – NSS

Dr. Varsha Singh

Assistant Professor
Member, IQAC

Ghanishtha Verma

Assistant Professor

Surabhi Kashyap

Assistant Professor

हिंदी विभाग

"प्रचलित करहु अहान में, निज भाषा करिजत ।

राजकाज दरबार में, फैलावहु यह रत्न ॥"

भाषा की अपनी महत्ता है। यह वह साधन है जिससे एक साधारण मनुष्य भी श्रेष्ठता को प्राप्त कर लेता है। व्यक्ति को जीवन जीने के लिए वायु, जल और अन्न की आवश्यकता होती है परंतु इन पूरक वस्तुओं से जीवन तो स्थापित होता है पर उसकी अनुभूतियाँ भाषा से ही स्थापित होती है। अतः भाषा की उपयोगिता महासागर के समान अतलता लिए होती है। उसी गहराई से दो मोती ऐसे निकाले जाते हैं जिनसे न केवल हमारी पहचान होती है वरन भूत, भविष्य और वर्तमान की स्थिति का भी बोध हो जाता है। एक तो यह कि 'भाषा अभिव्यक्ति का सबसे सशक्त माध्यम होती है।' दूसरा यह कि 'भाषा सशक्त माध्यम होने के साथ ही यदि राजकाज के रूप में भी व्यवहृत होती है तो यह मानवीय विकास के स्वर्णिम प्रतीक के रूप में इतिहास के अध्याय पर अंकित हो जाती है। इन्हीं दो मोती को प्राप्त करने के प्रयास में 'गुरु नानक कॉलेज धनबाद' में हिंदी विभाग शैक्षिक व सामाजिक जिम्मेदारियों का निर्वहन कर रहा है। 'गुरु नानक कॉलेज धनबाद' में हिंदी विभाग की स्थापना सन् 1970 ई. में हुई। आरंभ में यह 'राँची विश्वविद्यालय' से सम्बद्ध था, तत्पश्चात 'विनोबा भावे विश्वविद्यालय' से सम्बद्ध हुआ और वर्तमान में यह 'बिनोद बिहारी महतो कोयलांचल विश्वविद्यालय, धनबाद' से सम्बद्ध है। वर्तमान में सी.बी.सी.एस. प्रणाली के साथ-साथ एन.ई.पी. -2020 (एफ. वाई. जी. यू. पी.) के तहत भी हिंदी प्रतिष्ठा/हिंदी सामान्य पाठ्यक्रम में डिग्री प्रोग्राम प्रदान करता है। विभाग में पाँच शिक्षक हैं—

सोनू प्रसाद यादव
अध्यक्ष, सहायक प्राध्यापक

विनीता श्रीवास्तव
सहायक प्राध्यापक

पिंकी कुमारी
सहायक प्राध्यापक

रूमा कुमारी
सहायक प्राध्यापक

सिमरन श्रीवास्तव
सहायक प्राध्यापक

विद्यार्थियों के सर्वांगीण विकास हेतु हिंदी विभाग परंपरागत शिक्षण के साथ समय-समय पर बौद्धिक एवं कौशल विकास पर आधारित कार्यक्रमों का आयोजन करता रहता है। मई 2022 से मार्च 2023 तक निम्नांकित कार्यक्रमों का संपादन हुआ -

- 19 मई 2000 को 'निर्गुण और सगुण भक्ति की प्रासंगिकता : कबीर के परिप्रेक्ष्य में' विषय पर वेबिनार का आयोजन हुआ जिसमें मुख्य वक्ता के तौर पर डॉ. शशि बाला (अवकाश प्राप्त प्राध्यापिका, संप्रति स्वतंत्र कवियत्री, लेखिका, ऑल इंडिया रेडियो की उद्घोषिका) सम्मिलित हुई थी।
- 30 जुलाई 2022 को 'प्रेमचंद स्मृति - 2022' के तहत 'साहित्य से, साहित्य के लिए और साहित्य के द्वारा : प्रेमचंद एक खुला आसमां' कार्यक्रम का आयोजन हुआ। प्रेमचंद की कहानी और उपन्यास के विभिन्न पात्रों को छात्र-छात्राओं ने अपने भाव-भंगमीय प्रस्तुति से जीवंत किया और साथ ही 'कफन' कहानी के हृदय भाग अर्थात् अंतिम दृश्य का नाटकीय मंचन भी प्रस्तुत किया।
- 21 अगस्त 2022 को 'शिक्षक अभिभावक मिलन' कार्यक्रम का आयोजन किया गया जिसमें अधिक से अधिक विद्यार्थियों व उनके अभिभावकों ने भाग लिया तथा महाविद्यालय के बहुमुखी विकास हेतु अपना महत्वपूर्ण सुझाव पेश किया।
- 21-22 अगस्त 2022 को कॉलेज में दो दिवसीय पुस्तक मेला के आयोजन में हिंदी विभाग के छात्र-छात्राओं द्वारा 21-08-22 को पुस्तक मेला के प्रथम दिन 'सोशल मीडिया से यारी पड़ी भारी' विषय पर एकांकी का मंचन भी किया गया जिसके माध्यम से सोशल मीडिया के नशे में डूबी पीढ़ी को किताबों के महत्व के प्रति जागरूकता का संदेश प्रसारित हुआ।
- 14 सितंबर 2022 को हिंदी दिवस के अवसर पर सांस्कृतिक कार्यक्रम का आयोजन हुआ। इस कार्यक्रम में छात्र-छात्राओं ने गीत-संगीत-नृत्य की प्रस्तुति देने के साथ-साथ 'चप्पा-चप्पा चरखा चले' शीर्षक एकांकी का मंचन किया। इस प्रस्तुति के माध्यम से हिंदी भाषा की ऐतिहासिक विकास यात्रा को दर्शाते हुए वर्तमान परिवेश में आज की पीढ़ी की भाषागत-भटकाव को प्रदर्शित किया गया और भाषा के प्रति नागरिक कर्तव्यबोध को उजागर किया गया।

इन समस्त कार्यक्रमों में छात्र-छात्राओं की महती भूमिका रही।

Department of History

The Department of History has been an integral part of the college since its establishment in 1970. At present it has five faculty Members:

Dr. Ranjana Das
Head & Professor in Charge,
Women's Wing

Abhishek Kumar Sinha

Dr. Sarita Kumari Madesia

Arnab Sarkhel

Karuna Kumari Singh

The Department offers Undergraduate programmes based on Choice Based Credit System (CBCS) and FYUGP NEP 2020.

The Department of History has established itself as a place of learning, where students, scholars, and thinkers gather to debate and share their knowledge of history. Since its inception, the Department has been focused towards implementing its mission of providing quality and innovative education. To achieve that, majority of the faculty members have been actively participating UGC sponsored Orientation and Refresher courses.

The department has also conducted National and State level seminars. The Department has also organized Guru Nanak Dev Lecture Series and Guest Lectures from time-to-time by eminent personalities that helps the teachers in explaining complex instructions and ensures comprehension.

RECENT EVENTS:

Guru Nanak Dev Lecture and History Exhibition organised by Department of History on "Changing Contours: India- China Policy in Post Cold War Era" - 13th February, 2023: Invited Speaker - Professor Keshav Mishra

Department of Political Science

Political Science is an ever widening subject and the need of the knowledge of Political Science is increasing day by day in the modern society. In a democratic state like India, it is essential on the part of the Citizens to have sufficient knowledge of good governance and the clear view of their rights & duties. The mission of the Department is to encourage the students to understand the various political principles and philosophical doctrines so that they can become responsible citizens in future. Recently "Guru Nanak Dev Lecture series" was successfully organised by the department of political science on a very relevant topic: **"The Vision for Social Justice, Pluralism and Equality under Indian Constitution"** on 14th February 2023.

The main objectives of the Department are:

To impart higher education in Political Science in degree level for Major/ Honours and General

To develop socio-political consciousness among the students in particular and the society in general

To develop a sense of understanding of the national and international political complexities among the students

Dr. Mina Malkhandi
Head

Dr. Neeta Ojha
Assistant Professor

Bisheshwari Bhattacharjee
Assistant Professor

Namita Kumari
Assistant Professor

Simran Chabbra
Assistant Professor

Department of Psychology

The Department of Psychology is one of the Core departments of Guru Nanak College and since the establishment of the College in 1970. The Department offers Honours/General course under CBCS system along with FYUGP based on NEP.

The Department of Psychology aims to provide an environment which facilitates comprehensive quality of education to students aspiring to understand themselves and others. Students are taught with modern tools and techniques. Department has a Psychology laboratory which helps students to comprehend the subject better. Department has various psychological tests and scales such as intelligence test, personality test, adjustment inventory ,anxiety scale, maturity scale, noise sensitivity scale, life satisfaction scale, noise attitude scale, etc. Faculty members of our department do not rely only on conventional methods of teaching .Apart from teaching /seminar methods we have introduced special classes on the contribution of Renowned Psychologist.

Teachers of the department are members of the Counselling Cell of the College and provide counselling facilities to the students to solve their personal, emotional, social and psychological problems.

Overall personality development of students has always been the focus of attention for the department. During the session 2022-23 International Self Care Day was observed by the students to spread awareness about self care. Department also prepared a 'De-stress Corner ' in the Book Fair as fun activities to de-stress the people.

The Department plans to organize a number of special lectures and workshops on various topics via eminent scholars to enlighten students in near future.

There are three teachers in the department –

Anuradha Kumari
Head

Kiran Kumari Singh
Assistant Professor

Pratima Kumari
Assistant Professor

Department of Vocational Studies: BCA

The department is formulated to meet the demand for increased qualities and analytical skills in the emerging areas of professional studies, providing opportunities to the students in an intentionally competitive job Market by delivering methodical, practical training and theoretical guidance. The functioning of the department is quite popular with the society as the department regularly improves its quality teaching by analysing the market trends and revising the syllabus so that the students could meet the demands of the market and increase their employability skills. The department is active with Spoken Tutorial Project of IIT Bombay, MHRD Government of India and has enrolled several batches and many students in this session. Also the department provides holistic development to the students through the dynamic and socially active Rotaract Club. The students of the department scores very good marks, more than 50% students score distinction or first class marks and there is hardly a student who fails the exams. The sudden bloom in the technology has drastically increased the scope of computer related courses and with the advent of New Education Policy, the scope for skill based training certainly have the edge. The world is already filled with players; Vocational Courses can be game changer.

Pushpa Tewari
Assistant Professor
Coordinator

Uday Sinha
Assistant Professor

Kaushik Mukherjee
Assistant Professor

Kalyan Paul
Assistant Professor

Manisha Kumari
Assistant Professor

Soni Kumari
Assistant Professor

Pursuit and accomplishments

- ❑ 100% result with 37% students scoring distinction marks in final semester.
- ❑ 7 students placed in Wipro, Capgemini Exceller, Campion, TCS etc.
- ❑ Students selected in BIT Mesra and Asansol Engg. College for higher education
- ❑ Department curates Spoken Tutorial Project of IIT Bombay. Around 180 Students are registered for 7 new courses.
- ❑ Determined and dynamic Rotaract club, always eager to work for the underprivileged people of society.
- ❑ **26th March 2022:** Rotaract Club of Guru Nanak College organized a Blood Donation Camp in PMCH, Dhanbad on 26th March, 2022. The response was very much impressive and around 22 units of blood were collected from this camp.
- ❑ **16th April 2022:** An online workshop on body language was organised by Department of Vocational Studies: BCA on 16-04-22. The key speaker and of the day were Dr. Shalini Sharma, the Associate professor from GNIOT Institute Of Management Studies.
- ❑ **6th May 2022:** On Friday 06th May 2022, a workshop was organised in Department of Vocational Studies, BCA. The agenda of the workshop was to know the various options of career in the field of Multimedia and Graphic Designing. Also, the students were made aware about the various platforms, applications and software of graphic designing and multimedia.
- ❑ **20th may 2022:** 28 students of BCA final semester were send to BCCL and CMRI for project training and industry exposure. The project training is a compulsory component of their course curriculum.
- ❑ **17th June 2022:** The seven members of Rotaract club of the college actively participated in the blood donation camp organised by Rotary club of Dhanbad held in Bada Gurudwara Dhanbad.
- ❑ **19th June 2022:** The hypothetical scenario of AI taking over the humankind and asserting its supremacy has put all the humankind in a deep state of fear. To have a discussion and talk on the concerns and aspects of AI, a webinar was organised was organised in the department the resource person of the webinar was Dr. Veenu Mangat, an Associate Professor & Co-ordinator (I.T.), University Institute of Engineering and Technology from Panjab University, Chandigarh.
- ❑ **2nd July 2022:** Keeping in view the today's scenario of IT sector and software industry, a guest lecture on the topic "**Recent Trends In IT And Application Development**" was organised by DOVS: BCA, the resource person was of the lecture was Mr Harendra Singh, a scientist from NIC Ranchi.
- ❑ **24th July 2022:** To create a global awareness on the issue of global warming and climate change, a talk was organised by Rotaract Club of The College. The resource person for the talk was Prof. Chetan Singh Solanki, Prof. at IIT Bombay, Founder of Energy Swaraj Foundation, Brand Ambassador of Solar Energy for Madhya Pradesh. Also referred as "Solar Man of India" or "Solar Gandhi".

- ❑ **27th August 2022:** KSHITIZ 2022, a farewell program to say goodbye and best wishes to the final semester students was organised in the department.
- ❑ **10th August 2022:** Education is not the learning of facts, but training of the mind to think. Continuing with its already running best practices of conducting PTM annually, a PTM was organised for the parents to come and interact with the faculty of the college.
- ❑ **5th September 2022:** The students of the department celebrated Teachers' day in the department.
- ❑ **24th September 2022:** PRAVESH, 2022, the 12th Induction Programme to welcome the freshers of BCA 2022-25 was organised in the department.
- ❑ **3rd December 2022:** The Rotaract Club of Guru Nanak College, Dhanbad took part in the disability movement to sensitise the people and create a responsiveness for differently abled people. 36 members of club participated in the inclusive rally along with the Rotary Club of Dhanbad on World Disability Day. The rally started from Jeevan Jyoti School, Bekarbandh and marched up to DRM Office.
- ❑ **7th January 2023:** The Rotaract Club of Guru Nanak College, Dhanbad organised a winter relief camp on 7th January 2023 in the premises of Bada Gurudwara, Bank More. 50 beneficiaries were distributed with blankets and warm clothes.
- ❑ **26th February 2023:** The five active members of Rotaract club of the college provided their voluntary service in the "SAKSHAM 2023: LN-4 Hand Distribution Camp" organised by Rotary club of Dhanbad.
- ❑ **5th March 2023:** Women empowerment day was observed on the occasion of pre-Women's day.

Department of Vocational Studies: BBA

In this era of competition, it is not so easy to set up a new enterprise or carry on the existing business. Due to immense increase in technology and the competition among the businesses with the passage of time, pursuing a degree course in business administration has always been beneficial for the students. This course will not only help the students to acquire skills of business and commitment necessary to become best business administrators but will also inculcate in the entrepreneurial qualities. Students will learn about themselves, their decisions and their goals to determine how entrepreneurship plays an important role in their lives.

Study of Business Administration is not limited classroom learning. It will help the students to harness opportunities to develop hard as well as soft skills. BBA is a curriculum designed to fulfill industrial expectations and will provide students a chance to explore sales, marketing and operation fields.

Recognising this fact, the Governing Body of Guru Nanak College, Dhanbad resolved to introduce a UG level Course in the domain of Vocational Studies under self-finance scheme from the session 2022-23 under the Binod Bihari Mahto Koylanchal University, Dhanbad.

An inspection team from B.B.M.K.U visited our College to verify the physical infrastructure and human resource to assess the ground reality. The team returned with great satisfaction. Our college received the approval to start the above programme for the session 2022-25. After receiving the concurrence from the Higher Education Department, Ranchi Guru Nanak College launched the programme without any further delay.

The programme is successfully running in the Bank More Campus of the college. The above programme is expected to achieve milestone in the journey of our institution. The responsibility to coordinate the activities of the department is assigned to two faculty members from the Department of Commerce

1. Sanjay Kumar Sinha – Coordinator
2. Snehal Goswami – Asst. Coordinator

DEPARTMENT OF CREATIVITY

The Department of Creativity has gone from strength to strength and has acquired an identity of its own by striving hard since the year 2015 when it was established. Its classes are organised regularly under the active supervision of the coordinator, Dr. Ranjana Das and Dr. Mina Malkhandi, the team leader for organising cultural events. Several new and important personalities are inducted as teachers in the department for training and teaching of the students. The department caters of a huge number of students by polishing and chiseling their creative skills.

In recent past, the students of the department have made the College proud by successfully performing in following events:

- Baisakhi: Virsa - 15th May 2022
- BBMKU National Seminar "Indian Teaching Tradition & Sanskrit" - 12th - 14th August 2022
- Azadi ka Amrit Mahotsav - 15th August 2022
- Book Fair- 20th, 21st August 2022
- Sadbhawna Diwas - 9th November 2022
- *Antarnaad*: Inter College Youth Festival - 14th, 15th, 16th December 2022
- Republic Day - 26th January 2023
- 2 days National Seminar Organised By Economics Department- 10th, 11th February 2023
- Establishment Day BBMKU - 23rd March 2023
- VIRAASAT 5AAB DI
 - o Women's Day - 5th March 2023
 - o Sufi Sangeet celebrating BABA FARID - 26th March 2023

College Library

The College has three libraries at its premises. First is the Main Library at Bhuda Campus and the other two are at Bank More Campus - Girls wings and at BCA (Vocational Studies).

The Library holds a vast collection of reading materials developed not only in terms of academic books but also in various non-academics, reference materials, Journals, Magazines, seminar Volumes, virtual books, audio and videos resources and other E-resources etc. All these materials are managed, stored, and archived by qualified and skilled librarian, Mrs. Nushrat Parween (M.Li.Sc., M.Phil - University of Delhi).

Fully automated with Koha as library management software for all its in-house activities, from cataloguing to circulation - everything is done in digital mode.

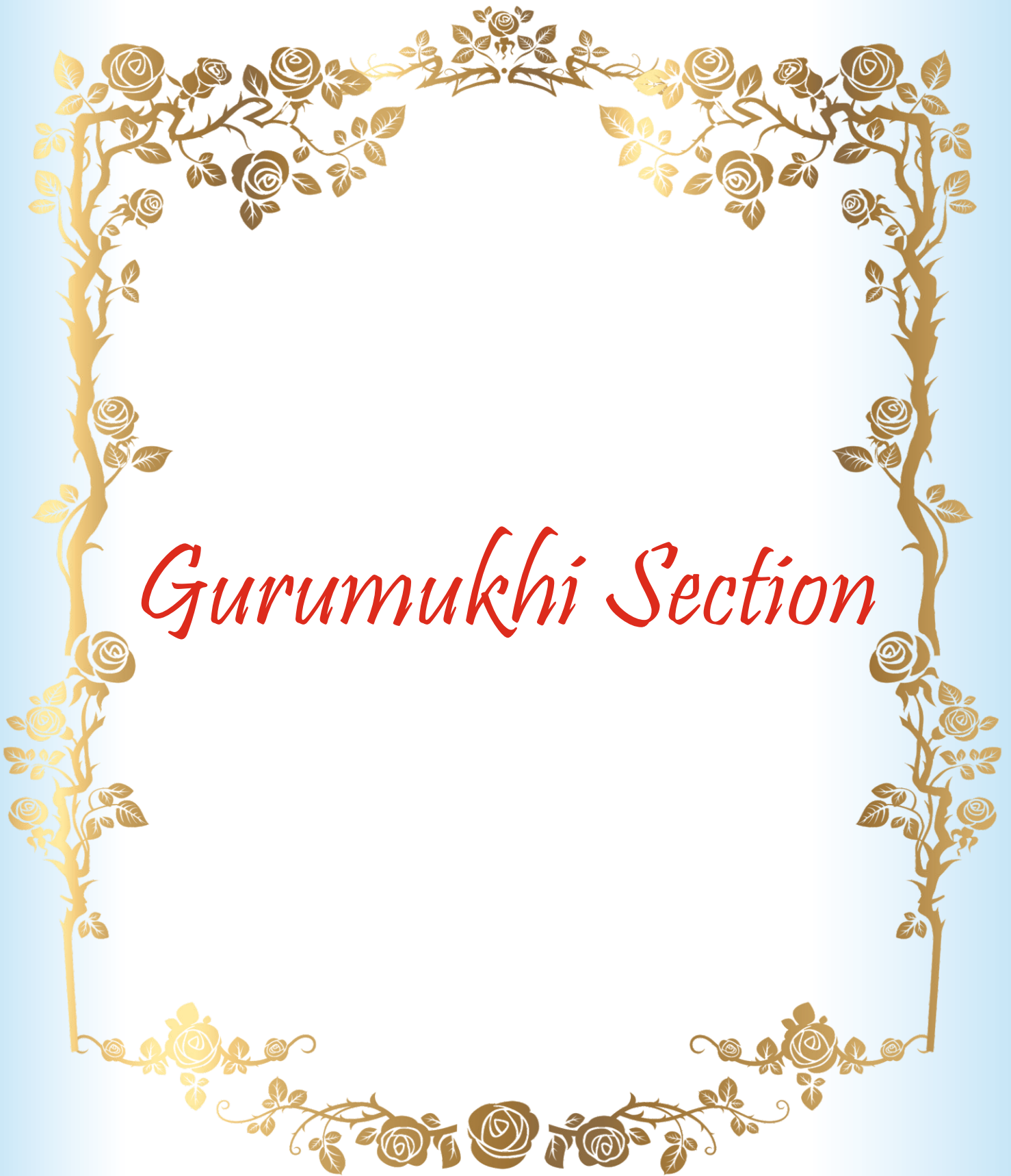
At present we have more than 17000 books available through offline mode and more than 7.50lacs books through online mode. The books available in the library is available to users in an open stack system and searched by using an offline catalogue available at the entrance of the library and also can be searched by using OPAC (Online public access catalogue) facility. Library uses MARC 21 (Machine – Readable Cataloguing) for the bibliographic records which can be searched using the Z39.50 search engine.

The College library is paid member of the online consortium of N-List (INFLIBNET), through which our students and faculties/staff get access to more than 7.5lacs books, 6000+ Journals, and numbers of audio and video materials.

The Library not only caters to the institution with books, but also organizes diverse programmes from time to time, in order to inculcate reading habits among students.

In the recent past, the College Library has organized several programmes, such as:

- Orientation of newly inducted students
- World Book and Copyright Day: 23rd April 2023
- Two Days Book – Fair: 20th, 21st August 2023

Gurumukhi Section

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ- ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ।....

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਉਪਜ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਦਰਿਸ਼ਟਾਵਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ

5200 ਕੁ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਸੂਫੀ ਸੰਤਾਂ, ਭਗਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਦਾ ਮੁਖ ਕਾਰਨ ਵੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਵਖ ਵਖ ਖਿੱਤਿਆਂ ਤੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਧਰਮ ਤੇ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਸਾਧਨ ਅਪਣਾਇਆ ਜਿਸਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਨ ਸਵੰਤਾ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਗਾ ਦਿਤੇ।

ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਜਿਸ ਬੋਲੀ ਦੀ ਜੜ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਡਾ ਮੁਢਲਾ ਫਰਜ਼ ਵੀ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਨੂੰ ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਰਾਹੀਂ ਇਸੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜਿਨਾ ਆਪਣੀਆਂ ਵਡਮੁਲੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ।

ਉਮੀਦ ਕਰਦਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਤੇ ਖਰੇ ਖਰੇ ਉਤਰਾਂਗੇ।

ਆਪਜੀ ਦਾ
ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ
ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ

ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ। ... ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ

ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਜਰਨਲ ਸਕਤਰ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ
ਧਨਬਾਦ

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਹਨ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ " ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਜਾ " ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਨਵੇਕਲੀ ਪਹਿਚਾਨ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ 15 ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਧਰਮ ਤੇ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਨੇਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਇਤਹਾਸਕ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਸੋਪਿਆ

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ। ਤਬੈ ਚਲਾਇਉ ਪੰਥ।।

ਸਭ ਸਿੱਖਣ ਕੇ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ। ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੇਹ।।

ਜੇ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਮਿਲਬੇ ਚਹੈ। ਖੇਜ ਸ਼ਬਦ ਮੈਂ ਲੇਹ ॥

ਉਪਰ ਲਿਖੀ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਮੂਹ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦਰਹਾਉਣਾ ਸਿੱਖੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਾਫੀ ਅਰਸਾ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸੰਕਲਨ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੀ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜ ਸਰ ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਚਵਰ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਨੇੜੇ ਹੀ ਜਮੀਨ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਸਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸਮਾਂ ਪਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਜੁਮੇਵਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਉਹਨਾਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਨਿਵਾਜ਼ਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਨੇਵੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉਪਰ ਵਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਾਂਦੇੜ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਅਦੁੱਤੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਜਹਬ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤ ਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ

**ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ
ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਵਿਰਾਸਤ ਹੈ**

ਸੂਫੀਵਾਦ, ਚਿਸ਼ਤੀ ਫਰਮਾਨ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ।

ਸੂਫੀਵਾਦ, ਚਿਸ਼ਤੀ ਫਰਮਾਨ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ। ਸੂਫੀਵਾਦ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਅੰਤਰੀਕਰਨ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨਾਮ ਹੈ- ਤਸਾਵੁਫ। ਇਹ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਪੈਰੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵੰਸ਼ਜ ਹਸਨ-ਅਲ-ਬਾਸਿਨ ਦੇ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਮੁਢਲੇ ਸੂਫੀਵਾਦ ਦਾ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪੂਰਵ ਇਸਲਾਮ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਸੂਫੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਫ਼ਾ ਅਭਿਆਸ (ਸੁੱਧਤਾ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 11ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਸੂਫੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਏ। ਚਿਸ਼ਤੀ ਦੇ ਅਬੂ ਇਸਹਾਕ ਸ਼ਮੀ, ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਕਸਬੇ, ਹੇਰਾਤ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨੇ ਚਿਸ਼ਤੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ 10ਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸੀ। ਖਵਾਜਾ ਮੋਇਨੁਦੀਨ ਚਿਸ਼ਤੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਜਮੇਰ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰੇ। ਉਸ ਦੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਉਸਮਾਨ ਹਾਰੂਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ।" ਚਿਸ਼ਤੀ ਆਰਡਰ ਭਾਰਤੀ ਉਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆ। ਖਵਾਜਾ ਮੋਇਨੁਦੀਨ ਦੇ ਕੁਝ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਬਿਹਾਰ ਤੱਕ ਦੀ

ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਾਜੀਪੁਰ ਤੇ ਬਿਹਾਰ ਸ਼ਰੀਫ ਵਿਖੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਹਨ। ਚਿਸ਼ਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਾਅ ਅਤੇ ਧਿਆਨ (ਅਰਬੀ ਜਾਂ ਤੁਰਕੀ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੱਕਰ) ਹਨ ਮਤਲਬ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਯਾਦ ਕਰਨਾ। ਸਮਾਅ ਮਨ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਚੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਰਹੱ ਸਮਈ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਵੱਲ ਮੁੜਨ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਿਆਰ ਰਾਹੀਂ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਨੂੰ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ਅਤੇ

ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੁਣ ਇੱਕ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਖ਼ਯਾਲ ਵੱਜੋਂ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਖਵਾਜਾ ਮੋਇਨੁਦੀਨ ਚਿਸ਼ਤੀ ਸੂਫੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਵਾਜਾ ਮੋਇਨੁਦੀਨ ਦੇ ਹੋਰ ਚੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ ਅਤੇ ਨਿਜ਼ਾਮੁਦੀਨ ਔਲੀਆ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਿਸ਼ਤੀ - ਨਿਜ਼ਾਮ ਆਰਡਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ ਨੇ ਸਿਤਾਰ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ (ਵੀਨਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰ ਸਕਰਣ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ)। ਉਸ ਨੇ ਤਰਾਨਾ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ। ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਕੱ ਵਾਲੀ, ਖਿਆਲ, ਕਵਾਲ, ਨਕਸ਼ ਦੀ ਵੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ। ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ 19ਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸਨ। ਉਹ ਰਮਜ਼ਾਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ 1173 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ

ਨੇੜੇ ਕੋਠੇਵਾਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤੇ 1275 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕਪਟਨ ਵਿਖੇ ਆਖ਼ਰੀ ਸਾਹ ਲਿਆ। ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਹੱ ਸਵਾਦੀ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਕੁਤੁਬ-ਉਦ-ਦੀਨ ਬਖਤਿਆਰ ਕਾਕੀ (ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ 18ਵਾਂ) ਸੀ। ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੂਫੀਵਾਦ ਦੇ ਮੋਢੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਜਿਉਫ਼ੀ ਚੌਸਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਬਾਬਾ ਸ਼ੇਖ ਫ਼ਰੀਦ ਸਾਨੀ (ਜੋ ਗੱਦੀ ਤੇ 6ਵੇਂ ਸਨ) ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਿਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਕੱ ਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਏਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹਨ। ਸੱਯਦ ਅਬਦੁੱਲਾ ਸ਼ਾਹ ਕਾਦਿਰੀ 17ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੂਫੀ ਸੰਤ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਬੁਖਾਰਾ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 1680 ਈ: ਵਿੱਚ ਉਚ ਸ਼ਰੀਫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ 1756 ਈ: ਵਿੱਚ ਕਸੂਰ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸ਼ਾਹ ਇਨਾਇਤ ਕਾਦਰੀ ਸੀ। ਹੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇ ਖਕ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਵੀ ਸ਼ਾਹ ਇਨਯਾਤ ਦਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਸੀ। ਬੁੱਲੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਪਾਕ ਇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ, ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਰੂਹ ਸੂਫੀ ਹੈ।

ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰਧਾਨ

ਗੁਰੂਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਪਨਬਾਦ

ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ : ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਵਰਤਮਾਨ

ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਸਾਂਝੀ ਸੁਰ ਅਤੇ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੌਮੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਸਮੂਹ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਮਿਟਾ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸੱਚਾਈ, ਸਵੈਮਾਨ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇੱਟਾਂ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਅਮਲ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਰੂਪ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ 'ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਪੁਭੂ ਵਸੈ ਜੀਉ' ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਖਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਰਬੋਤਮ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮੂਹ ਫੈਸਲੇ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਨੌਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਨਿਰੰਤਰ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ-ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰਿਆਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਲਈ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੌਮੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਾਂ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਣਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੰਗਲਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ ਅਤੇ ਰੇਗਿਸਤਾਨਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਕੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਨੌਜਵਾਨ ਖਾਲਸਾਈ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਲੱਗੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਆਏ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੀਵਾਲੀ ਜਾਂ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪਲਾਇਨ ਕਰ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇਵੇਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਨਾਂ 'ਤੇ ਸੰਗਤ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਅਸਥਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇ ਅਕਸਰ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਮੌਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਇਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੌਮੀ ਸਿੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ? ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸਿੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਬੰਦਈ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਵਿਵਾਦ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। 1723 ਦੀ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਦੇਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੁਝਬੁਝ ਨਾਲ ਸੁਲਝਾ ਕੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਸਲਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵੱਜੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਮਨ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਉਹੀ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ 'ਡੱਲ-ਵਾਂ' ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੁਖ਼ਬਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ ਪੰਨੂਆਂ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਰਾਏ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਇਸ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਭਾਈ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿੰਡ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਲੜਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਦਸੰਬਰ 1725 ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਉਸਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮੁਖ਼ਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਦਾ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1733 ਵਿਚ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ

'ਨਵਾਬੀ' ਦੇਣ ਅਤੇ 1745 ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਜਥਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। 29 ਮਾਰਚ 1748 ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਜਥਿਆਂ ਨੂੰ 11 ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਇਕਮੁੱਠ ਕਰਨ ਦਾ ਸਫ਼ਲ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

1805 ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਰਾਠਾ ਸਰਦਾਰ ਜਸਵੰਤ ਰਾਉ ਹੋਲਕਰ ਪੰਜਾਬ ਪੁੱਜਾ ਸੀ ਅਤੇ ਲਾਰਡ ਲੇਕ ਅਧੀਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਫ਼ੌਜ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਪੰਜਾਬ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਵਿਚ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦਾ ਅਖ਼ਾੜਾ ਨਾ ਬਣਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਪੂਰਵਕ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸੰਧੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਵੱਜੋਂ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਜੰਗ ਦਾ ਅਖ਼ਾੜਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕਮੁੱਠ ਅਤੇ ਇਕਜੁੱਟ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। 1805 ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1986 ਵਿਚ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਬਹਾਲ ਰੱਖਣ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਵਾਉਣ, ਬੈਰਕਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਸਿੱਖ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ, ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦੇ ਭਾਰੂ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁੱਸਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸੁਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਹਾਮੀ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। 1986 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੁਬਾਰਾ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਸੰਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕੁੱਝ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਬੁਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸੰਸਥਾ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜ ਮੁੱਖੀ ਸਿੱਖ ਇਸ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੀਆਂ ਕੌਮੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਸਿੱਖ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੀਰਘ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਆਪਣਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਮੱਤ-ਭੇਦ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਅਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸਾ ਬੁਲਾਉਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤਿਮ ਸਾਂਝੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣਾ ਇਕ ਲੰਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਏ ਹਨ। ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਕੌਮੀ ਸਿੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਦਸਤਾਰ, ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ, ਪ੍ਰਵਾਸ, ਦਮਨ ਆਦਿ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਰਬੱਤ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹੜੇ ਮਸਲੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਡਾ. ਪਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਸਿੱਖ ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ਼ ਵਿਭਾਗ

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਵਰਤਮਾਨ ਦਾ ਮਿਥਿਹਾਸ ਅਤੀਤ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ

ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਮੌਖਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਾਤਰਾਂ, ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਨੇਰੇ ਯੁੱਗ, ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ, ਰੋਮਾਂਸਵਾਦ ਦੇ ਯੁੱਗ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਿਥਿਹਾਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ, ਕਈ ਵਾਰ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਈ ਵਾਰ ਰੂਪਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਗੋਥਿਕ ਕਥਾਵਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਨਾਵਾਂ, ਸਥਾਨਾਂ ਜਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਭਰਪੂਰ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਵਪੂਰਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਵਾਲੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਬਾਖੋਸ, ਹੇਡਜ਼, ਕੂਪਿਡ... ਹਰਕਿਊਲਿਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਹਾਨ ਨਾਇਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਤਰਕ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਰਚੇ ਗਏ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਮਿਥਿਹਾਸਿਕ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਕਥਾਵਾਂ ਯੁੱਗਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਬਣ ਗਈਆਂ।

ਇਸ ਪੇਪਰ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਊਟੋਨੀਅਨ ਯੁੱਗ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਵਰਤੀ ਗਈ ਵਿਧੀ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ। ਅਧਿਐਨ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਹਿਤ: ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਤਮ ਆਰਤੀ ਗੁਣ-ਗਦ, ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਨਾਟਕ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਕੰਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਬਰੋਸ਼ਰ, ਪਰਚੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਵੀ ਸਾਹਿਤ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ "ਲਿੰਗ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ 'ਤੇ ਸਾਹਿਤ" ਜਾਂ "ਗਣਿਤਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ ਸਾਹਿਤ" ਆਦਿ। ਸਾਹਿਤ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਹੈ ਸਾਹਿਤ ਸਮਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਲਾਟ, ਥੀਮ, ਪਾਤਰ, ਟੋਨ ਅਤੇ ਸੈਟਿੰਗ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਤੱਤ ਹਨ ਜੋ ਇੱਕ ਸਾਹਿਤਕ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਹਿਤਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਲਾਟ ਅਤੇ ਥੀਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਹਿਤਕ ਟੁਕੜੇ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਮਿਥਿਹਾਸ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਵਿਧਾ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿੱਥ ਕਾਲਪਨਿਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਿਥਿਹਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਰਮ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰੰਪਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਾਂ ਕਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ... ਕਹਾਣੀਆਂ ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ, ਚੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸਲਈ ਪਵਿੱਤਰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੁੱਖੀ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਦੈਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਭਿਅਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਯੂਨਾਨੀ, ਰੋਮਨ, ਨੋਰਸ, ਸੇਲਟਿਕ ਮਿਥਿਹਾਸ ਨੇ ਨੈਤਿਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਈਸੋਪ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਣਾ ਅਣਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨੈਤਿਕ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਮਿਥਿਹਾਸ ਅਜੀਬ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਸਨੇ ਬਣਾਈ, ਕਿਵੇਂ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਹਿਲਾ ਇਨਸਾਨ ਕੌਣ ਸੀ...? ਮਿੱਥ ਇੱਕ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਲਈ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੌਸਮ ਤੱਕ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇਖੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਅਰਥ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਹਿਤ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੀਤ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੀ ਨੋਰਸ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਅਰਥਾਤ, ਬ੍ਰਹਮ ਜੀਵਾਂ ਬਾਰੇ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਦੂਜੇ ਓਡਿਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤਮਾਨ ਦੀ ਮਿਥਿਹਾਸ. ਥੋਟ, ਬਾਲਡਰ ਅਤੇ ਫ੍ਰੇਜਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਈਸ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਪੀ ਬੀਵੁਲਫ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਸ਼ਟਰ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਸਕੈਂਡੇਨੇਵੀਆ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਚਿੱਤਰਣ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਪਿੱਛਾ ਅਤੇ ਕਿੱਸਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸੰਕੇਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੀਵੋਲਫ ਨੇ ਖੁਦ ਨੋਰਸ ਗੌਡ ਥੋਟ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਮੂਡ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਐਪੀਸੋਡਾਂ ਦੀ ਨੋਰਸ ਐਪੋਕੇਲਿਪਸ ਰਾਗਨਾਰੋਕ ਨਾਲ।

ਮੱਧ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਾਲ ਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਸਰ ਥਾਮਸ ਮੈਲੋਰੀ ਦੁਆਰਾ ਲੇ ਮੇਰਟੇ ਡੀ ਆਰਥਰ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸੇਲਟਿਕ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੈ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ। ਇਹ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਮੱਗਰੀ ਰਹੱਸ ਨਾਲ ਢੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿੰਗ ਆਰਥਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਸਲੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਲਪਨਿਕ। ਸੈਟਿੰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਸੇਲਟਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਯੂਨਾਨੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਮੌਖਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ ਜੋ ਕਾਂਸੀ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਪਲਾਟ ਅਤੇ ਥੀਮ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਅਤੇ ਕਲਾਸੀਕਲ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਸਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਰੋਮਨ ਮਿਥਿਹਾਸ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ। ਮਿਥਿਹਾਸਿਕ ਚਿੱਤਰ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਐਸਚਿਲਸ, ਸੇਫੋਕਲੀਜ਼, ਯੂਰੀਪੀਡਜ਼ ਅਤੇ ਪਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਗੀਤਕਾਰੀ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਯੂਨਾਨੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਪਾਠਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੋਮਰ ਦੇ ਇਲਿਆਡ ਅਤੇ ਓਡੀਸੀ ਟ੍ਰੋਜਨ ਯੁੱਧ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਹੇਰੀਓਡਜ਼ ਥੀਓਗਨੀ ਨੇ ਯੂਨਾਨੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖਤੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ; ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਬੇਕਾਰਤਾ ਤੋਂ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਤੱਕ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਓਲੰਪੀਅਨ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੱਕ ਅਤੇ ਮਾਊਂਟ ਓਲੰਪਸ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੌਰ ਤੋਂ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵੱਡੇ ਜਾਂ ਛੋਟੇ, ਮਿਥਿਹਾਸ ਤੋਂ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਪਾਤਰ ਹੀਰੋ ਸਨ, ਹਰਕਿਊਲੀਸ ਇੱਕ ਦਾ ਨਾਮ. ਲੋਕਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸਿਆਣਪ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸਨ। ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ।

ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਦੇ ਦੌਰ ਨੇ ਯੂਨਾਨੀ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਕਲਾਸੀਕਲ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਜਨੂੰਨ ਸੀ। ਬਹੁਤਾਤ ਹੈ ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਲਾਤੀਨੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ. ਕਵੀਆਂ, ਵਾਰਤਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨਾਟਕਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮਿਥਿਹਾਸ ਤੋਂ ਅਥਾਹ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿੱਚਿਆ ਹੈ, ਕੁਝ ਪਲਾਟ, ਥੀਮ ਅਤੇ ਸੈਟਿੰਗ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਤੱਤ ਲਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਸਾਹਿਤਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਲਈ।

ਵਿਲੀਅਮ ਸ਼ੈਕਸਪੀਅਰ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਨਾਟਕਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਕਸਰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੋਮਨ ਅਤੇ ਯੂਨਾਨੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਕੁਝ ਸੇਨੇਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੋਮਨ ਦੇਵਤੇ, ਕਿਊਪਿਡ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਟੇਜਨ ਨਾਇਕਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕੀਤੀ। ਉਸਦਾ ਡਰਾਮਾ ਟ੍ਰਾਇਲਸ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਸੀਡਾ ਕਲਾਸੀਕਲ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸੰਕੇਤ ਹੈ।

"ਨੀਓਬੇ ਵਾਂਗ, ਸਾਰੇ ਹੰਝੂ-ਉਹ ਕਿਉਂ, ਉਹ ਵੀ - ਹੇ ਰੱਬ! ਇੱਕ ਜਾਨਵਰ ਜੋ ਭਾਸ਼ਣ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ..." (ਹੈਮਲੇਟ ਐਕਟ 1 ਐਸਸੀ 2)

ਇੱਕ ਪਾਠਕ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਲੱਭੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਮਿਥਿਹਾਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੀਨ/ਅਰਥ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਂ ਹਵਾਲੇ ਲਈ ਪਾਠਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚਿੱਤਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਿਸਨੇ ਮਹਾਨ ਮਹਾਂਕਾਵਿ ਪੈਰਾਡਾਈਜ਼ ਲੌਸਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਕਲਾਸਿਕਵਾਦ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਪੈਰਾਡਾਈਜ਼ ਲੌਸਟ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਰੱਬ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਲਿਸੀਡਾਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ, ਡਰ, ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਈਸਾਈ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਿਲਟਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: "ਅੰਨ੍ਹੇ ਬੈਮਾਈਰਿਸ ਅਤੇ ਮੇਓਨਾਈਡਸ/ਅਤੇ ਟਾਇਰੇਸੀਅਸ ਅਤੇ ਫਿਨਿਊਸ, ਪੁਰਾਣੇ

ਨਬੀ।" ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਜਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹਾਲੀ ਯੁੱਗ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਈਬਲ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਲਾਤੀਨੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਰਵੱਈਆ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਿਆ। ਪੁਰਾਣੇ ਯੂਨਾਨੀ ਜਾਂ ਨੋਰਸ ਜਾਂ ਸੇਲਟਿਕ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਹੈ। ਡ੍ਰਾਈਡਨ ਦਾ ਐਬਸੇਲੇਮ ਅਤੇ ਅਚੀਟੋਹੇਲ ਇੱਕ ਵਿਅੰਗਮਈ ਰੂਪਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਨਾਂ ਹਨ। ਜੌਨ ਬੁਨਯਾਨ ਦੀ ਪਿਲਗ੍ਰਿਮਜ਼ ਪ੍ਰਗਤੀ ਇੱਕ ਰੂਪਕ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਈਸਾਈ ਦੀ ਸੈਲੇਸਟੀਅਲ ਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਸਾਹਸੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮਿਥਿਹਾਸ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਬਦਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਥਾਮਸ ਗ੍ਰੇ ਅਤੇ ਵਿਲੀਅਮ ਬਲੇਕ ਵਰਗੇ ਪੂਰਵ-ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੀ ਨੋਰਸ ਅਤੇ ਸੇਲਟਿਕ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਸਾਕਾ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਥਾਮਸ ਗ੍ਰੇ ਦੀ ਦ ਡੀਸੈਂਟ ਆਫ਼ ਓਡਿਨ ਕਲੇਟਿਕ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਸੇਲਟਿਕ ਪੁਨਰ-ਸੁਰਜੀਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਲੀਅਮ ਬਲੇਕ ਦੀਆਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੋਜੀ ਮਿਥਿਹਾਸ, ਮਿਥੋਪੋਈਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਲਈ ਇੱਕ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਏਨਕੋਡ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਸਦੇ ਮਿਥਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਮੁਕਤ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਚ ਡਬਲਯੂ ਲੌਗਫੇਲੋ, ਅਮਰੀਕੀ ਕਵੀ, ਨੋਰਸ ਥੀਮਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਰੁਝੇਵੇਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ।

ਰੋਮਾਂਸਵਾਦ ਦੇ ਯੁੱਗ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਕਦਰ ਵੇਖੀ। ਮੁਢਲੇ ਕਵੀ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਨ। ਇਹ ਤਰਕ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਣ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮਿਥਿਹਾਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਹਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਯੂਨਾਨੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਨਾਇਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਰਣਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵੀ ਹਨ।

ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ

ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹੈ। ਰੋਮਾਂਟਿਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਾਢਾਂ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਦਾ ਉਭਾਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਿਲੀਅਮ ਵਰਡਜ਼ਵਰਥ ਦਾ "World is too much with u" ਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਕਵੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ:

...ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉੱਠਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਥੀਅਸ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼। "ਸੰਸਾਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ", ਵਿਲੀਅਮ ਵਰਡਜ਼ਵਰਥ

ਬਾਖੂਸ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਾਰਡਸ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖ ਨਹੀਂ... "ਓਡ ਟੂ ਏ ਨਾਈਟਿੰਗੋਲ", ਜੌਨ ਕੀਟਸ

"ਰੂਥ ਦੇ ਉਦਾਸ ਦਿਲ ਦੁਆਰਾ, / ਜਦੋਂ ਘਰ ਲਈ ਬਿਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।" "ਓਡ ਟੂ ਏ ਨਾਈਟਿੰਗੋਲ", ਜੌਨ ਕੀਟਸ।

ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਾਹਿਤਕ ਟੁਕੜੇ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੱਜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ

ਕਲਪਨਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲਓ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ

ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਪਾਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ,

ਗਿਆਨ ਦੇ ਯੁੱਗ ਨੇ ਇੱਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪਹੁੰਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਲੇਖਕ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਆਈਜ਼ੈਕ ਨਿਊਟਨ, ਡੇਕਾਰਟਸ, ਜੌਨ ਲੌਕ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸਿਸ ਬੇਕਨ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸਨ। ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਮਗਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ, ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਾ, ਭਾਰੀ ਊਰਜਾ ਦਾ, ਗੁੱਸੇ ਦਾ, ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਆਰਥਿਕਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ

ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦਾ ਯੁੱਗ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਵਾਰਤਕ ਲੇਖਕਾਂ, ਸਵਿਫਟ, ਐਡੀਸਨ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। Defoe ਕੁਝ ਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ। ਮਿਥਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਤੱਤਾਂ ਜਾਂ ਸਾਹਿਤਕ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਪੋਪ ਨੇ ਇਲਿਆਡ ਅਤੇ ਓਡੀਸੀ ਲਿਖਿਆ।

ਵਿਕਟੋਰੀਅਨ ਯੁੱਗ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਾਹਿਤਕ ਵਿਧਾ ਨਾਵਲ ਸੀ। ਚਾਰਲਸ ਡਿਕਨਜ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦਾ ਕਰੜਾ ਵਿਅੰਗ ਕੀਤਾ, ਇੱਕ ਨਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਬਲੇਕ ਹਾਊਸ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ। ਥਾਮਸ ਹਾਰਡੀ ਨੇ ਪੇਂਡੂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਬਦਲ ਰਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ

ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਈ। ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਸੀ। ਜਰਮਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਸੀ।

ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਯੁੱਗ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਵੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲਾਰਡ ਟੈਨੀਸਨ ਨੇ ਮਹਾਨ ਨਾਇਕਾਂ 'ਤੇ ਖਿੱਚਿਆ। ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਆਈਡੀਲਜ਼ ਆਫ਼ ਦ ਕਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿੰਗ ਆਰਥਰ ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੱਧ ਵਿਕਟੋਰੀਅਨ ਯੁੱਗ ਦੌਰਾਨ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਚਿਤਰਣ ਹੈ।

ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਸਾਖਰਤਾ ਦੇ ਫੈਲਾਅ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰਮੁਖੀਤਾ ਦੁਆਰਾ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੇਖਕ: ਕੇਨਰਾਡ, ਜੀ ਬੀ ਸ਼ਾਅ। DH ਲਾਰੈਂਸ ਜੇਮਸ ਜੋਇਸ, ਵਰਜੀਨੀਆ ਵੁਲਫ

ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਟੀ. ਐਸ. ਇਲੀਅਟ ਦੀ ਦ ਵੇਸਟ ਲੈਂਡ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਿਥਿਹਾਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਆਰਥਰੀਅਨ ਚੱਕਰ ਦਾ ਤੱਤ ਅਤੇ ਟਾਇਰਸੀਅਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੈ। 'ਐਸ਼ ਬੁੱਧਵਾਰ' ਵਿੱਚ ਉਹ ਮੱਧਕਾਲੀ ਰਹੱਸਵਾਦ ਅਤੇ ਰੂਪਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਨਬੀਆਂ ਤੋਂ ਚਿੱਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਜੋ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਦਾ ਫੈਲਾਅ

ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਤਰਕ ਦੀ ਉਮਰ ਨੇ ਡੋਗਮੈਟਿਕ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ

ਵਿਸ਼ਵਾਸ। ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਝਲਕਦੀਆਂ ਹਨ

ਸਾਹਿਤ.

ਈਸਾਈਅਤ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸਮਕਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮਿਥਿਹਾਸ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਅਤੀਤ ਦਾ ਧਰਮ ਸੀ।

ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂ ਹੋਣ ਤੋਂ, ਮਿਥਿਹਾਸ ਵਿਭਿੰਨ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ, ਕਲਪਨਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ, ਤੁਲਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਇਆ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ

ਅਮੀਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਉਪਕਰਣਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਰੋਮਾਂਸਵਾਦ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੇ ਪੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਤਰਕ, ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਨੇ ਅਜੇ ਵੀ ਮਿੱਥ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਯੰਤਰ ਜਾਂ ਸਾਹਿਤਕ ਤੱਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਪੋਸਟ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਅਜੇ ਵੀ ਮਿਥਿਹਾਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਸ਼ੈਤਾਨਿਕ ਆਇਤਾਂ', 'ਦ ਗੇਟਸ ਆਫ਼ ਟਰੈਏ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਕਲਪਨਾ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਨਾਲੋਂ ਪਰੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਫੈਰੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਡਬਲਯੂ. ਬੀ. ਯੇਟਸ ਨੇ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ। ਨਹੀਂ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਉਹ ਉੱਥੇ ਹਨ।

ਕੰਮ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ

ਬੀਵੁਲਫ: ਇੱਕ ਵਾਰਤਕ ਅਨੁਵਾਦ। ਪੇਂਗੁਇਨ ਕਲਾਸਿਕਸ ਦੁਆਰਾ। ਪ੍ਰੋ. ਜੈਨ ਕਰਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਸੇਲਟਿਕ ਰੀਵਾਈਵਲ।

ਸਾਹਿਤਕ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾ ਵਿੱਚ ਮਾਈਕਲ ਬੇਲ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਆਇ 8 ਪੈਟਰੀਸ਼ੀਆ ਵਾ, ਓਯੂਪੀ, ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਅਨ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਾਦਿਤ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀ ਨੋਰਸ: ਹੀਥਰ ਓ' ਡੇਨੋਘੂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸ। ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ

OUP ਦੁਆਰਾ 2014.

ਐਡਵਰਡ ਅਲਬਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, 5ਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਓ.ਯੂ.ਪੀ. ਵੈੱਬਸਾਈਟ: [www/forgotten books.com](http://www/forgottenbooks.com) ਤੋਂ ਜੌਨ ਫ੍ਰਾਂਸਿਸ ਕੈਂਪਬੈਲ ਦੁਆਰਾ ਸੇਲਟਿਕ ਡਰੈਗਨ ਮਿੱਥ

ਐਚ.ਜੀ. ਵੇਲਜ਼ ਨਾਲ ਉੱਥੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਟਾਈਮ ਮਸ਼ੀਨ ਨੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਕ੍ਰਮ ਲਈ ਰਾਹ

ਪੱਧਰ ਕੀਤਾ। ਯਕੀਨਨ ਇਹ ਕੋਈ ਮਿਥਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ: ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਉੱਨਤੀ ਸੀ ਹਕੀਕਤ ਨੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਇੱਕ ਪੈਰਾਡਾਈਮ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਆਇਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਲਈ ਕੁਝ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਸੀ ਪਰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। 'ਐਲਿਸ ਇਨ ਵੰਡਰਲੈਂਡ' ਇਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਲਾਟ, ਥੀਮ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਸੈਟਿੰਗ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਘੱਟ ਹੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਜਾਂ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਪਾਤਰਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਅਤੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਸੇਲਟਿਕ ਪੁਨਰ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਇਆ। ਪੂਰਵ-ਈਸਾਈ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਮਿੱਥਾਂ ਅਤੇ ਗਾਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਵਿਜ਼ਿਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜੇ.ਐਮ. ਸਿੰਜੀ ਦੀ ਰਾਈਡਰਜ਼ ਟੂ ਦਾ ਸੀ' ਅਤੇ ਡਬਲਯੂ.ਬੀ. ਯੇਟਸ ਦੀ 'ਐਟ ਦਿ ਹਾਕਸ ਵੇਲ' ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਉਹ ਇਹ ਜਾਣਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੇਲਟਸ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ।

ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸਾਹਿਤ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਵਿਨਾਸ਼ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਹਿੰਸਾ, ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਯਥਾਰਥਵਾਦ, ਸਨਕੀਵਾਦ, ਡਾਰਕ ਕਾਮੇਡੀ, ਚੁਸਤ ਟਿੱਪਣੀ ਅਤੇ ਵਿਅੰਗ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਰਪਰ ਲੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਮਖੌਲ ਉਡਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਨੋਟ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗਿਆਈ ਅਤੇ ਬੁਰਾਈ ਦੀ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਰਜ ਓਰਵੈਲ ਦੁਆਰਾ ਫਾਰਮ ਐਨੀਮਲਜ਼ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪਕ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਹਿਤਕ ਉਪਕਰਣ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪੋਸਟ-ਆਧੁਨਿਕ ਲੇਖਕ ਗਲਿਨ ਇਲੀਫ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਯੂਨਾਨੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਲਈ ਜਨੂੰਨ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦ ਗੇਟਸ ਆਫ ਟਰੌਏ, ਦ ਆਰਮਰ ਆਫ ਐਚਿਲਸ, ਦ ਓਰੇਕਲ ਆਫ ਟਰੌਏ ਇਸ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਰਣਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਿੱਟਿਆਂ 'ਤੇ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ।

ਹਰ ਕਾਲ ਦਾ ਸਾਹਿਤ (ਸ਼ਾਇਦ ਹਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ) ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਪਾਤਰਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਨਾਇਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਿਥਿਹਾਸ ਨੇ ਪੂਰਵ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਯੁੱਗ ਦੀ ਰਹੱਸਮਈ, ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮੂਲ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਧਾਰਮਿਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਵਿਹਾਰਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ

ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਨਾਉਣ ਸਦਕਾ ਹੀ ਆਦਰਸ਼ਕ, ਸੁਹਾਵਣਾ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ। ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਦ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਲਈ ਪਨਪੇਡਰ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜੋ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਧਰਮ ਦਾ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਗਏ, ਭਾਵ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੂਰਨ ਵਿਚ ਵਿਕਸਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਦਿਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਆਦਿ ਮਾਨਵ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਰਾਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿੜਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੂਜਾ ਵਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਨ। ਧਰਮ ਨੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਅਤੇ ਜੁਲਮ ਵਰਗੀਆਂ ਅਨੈਤਿਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਦਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਹੌਸਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੱਭਿਅਤਾ ਜਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅੰਦਰ ਧਰਮ ਦਾ ਅਸਰ ਕਈ ਵੇਰ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਅਦਿਸ਼, ਪਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੀ ਉਨਤੀ ਜਾਂ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਧਰਮ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਧਰਮ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਦੇਵੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਹੈ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਕਸਦ ਹੈ, ਜੋ ਦੇਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਲੋਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। "ਧਰਮ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਹੀ ਧਰਮ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਨੇ ਤੀਕ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਉਨੇ ਤੱਕ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਆਸਤਕ ਨਾਸਤਕ ਧਰਮ ਦੀ ਅਵੱਸ਼ ਰਹੇਗਾ। ਧਰਮ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕੇਵਲ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪਵਿਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਕਮਾਉਣੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਖੁਸਹਾਲ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਜੀਵਨ ਲਈ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਸੁਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਦੌੜ ਕਰਕੇ ਅਜੇਕਾ ਮਨੁੱਖ ਇਕੱਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ, ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਉਸਰੇ ਆਰਥਿਕ ਨਿਜਾਮ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਖੁਸਹਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਤ (ਗਰਕ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲੋਂ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਤੋਰਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਵਰੋਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਮੂਲ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਰਚੇ ਦਾ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਹੈ ਧਾਰਮਿਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਨੈਤਿਕਤਾ:

ਕੈਥੋਲਿਕ ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਅਨੁਸਾਰ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਸਵੈਇਛਤ ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਅਧਿਐਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਗਿਆਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨੈਤਿਕਤਾ ਲਈ this ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਲਈ Morality ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਚ ਲਿਆਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। Ethic ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ Ethos ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ, ਰਜ, ਸੁਭਾਉ | Ethics | Ethical ਦਾ ਅਰਥ ਆਦਰਕ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਚਾਲ ਚਲਣ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ। Morality ਲਾਤੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ mores ਤੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਰਿਵਾਜ ਅਤੇ ਸੁਭਾਉ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਨੁੱਖੀ ਆਚਰਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਭ ਗੁਣਾ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਸਮਝ ਕੇ ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਬਸਟਰਜ਼ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਨੁੱਖੀ ਚਰਿਤਰ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਜਾਂ ਸਹੀ ਅਤੇ ਗਲਤ ਨਿਰਣੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨੇ ਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਦਾਚਾਰ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਧਾਰਮਿਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੇਵਲ ਇਹ ਦਸਣਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਚੰਗਿਆਈ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰੀ (ਚੰਗਾ) ਬਣਨ ਲਈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨੈਤਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੁਭ ਸੰਕਲਪ ਸਦਭਾਵਨਾ ਲਈ ਉਤੇਜਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਜ ਨੈਤਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, "ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ ਜਾਂ ਵਤੀਰੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਤੇ ਜਾਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਜੋ ਨੈਤਿਕ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਨਿਰਪੱਖ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਸਦਾਚਾਰਕ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੜੀਏ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਰੰਗਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰੋਲ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਵਤੀਰਾ ਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਨਾ ਮੰਦਾ ਪਰ ਇਹ ਵਤੀਰਾ ਨੀਤੀ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਆਚਰਨ ਬਣ ਕੇ ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ਗਰਦਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਪੂਰਨ ਸਭਿਅਕ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨੈਤਿਕ ਗੁਣ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਗ ਵਲ ਤੋਰਕੇ

ਅਧਿਆਤਮਕ ਉਨਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸੱਚ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਰੱਖੀ। ਸੋ ਨੈਤਿਕਤਾ ਮਾਨਵੀ ਵਿਹਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ।

ਧਰਮ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ : ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਸਪਰ ਗਹਿਰਾ ਸਬੰਧ ਹੈ . ਧਾਰਮਿਕ ਸੋਝੀ ਨੈਤਿਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਵਿਚ ਸਵਾਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਦਇਆ, ਸ਼ਰਧਾ, ਪਿਆਰ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਜਿਹੇ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਧੁਰਾ ਹਨ। ਡਾ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਜੋੜਨ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਨੀਤੀ ਨਿੱਘ ਅਤੇ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਨਾਂ ਉਚਾਈਆਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਧਰਮ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਾ ਤੇ ਸਵੈਸ਼ਾਸਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਦਾਚਾਰਕ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੰਤੁਲਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਉਪਰਾਲੇ ਲਈ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਅਦਿਸ਼ ਸਕਤੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇਕ ਸੁਚੱਜਾ ਵਿਹਾਰ ਸੀ, ਜੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਦਾਚਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਗਿਆ, ਸਦਾਚਾਰ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੂਹ ਦੇ ਹਿਤ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਲੋਕ- ਵਿਚਾਰ ਕਾਇਮ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। " ਲੋਕ ਵਿਹਾਰ ਹੀ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਜੋਂ ਪੁਲਿਤ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ, ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਇਆ। " ਧਰਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੂਰਵ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਉਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪਿਆ। ਪਰਾ-ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਯਕੀਨ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਚੀਜ਼ ਸਮਝੀ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਰੂਪ ਸਮਾਜ ਕਾਇਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀਵਾਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਨਿਯਮ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਸਦਾਚਾਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਸਦਾ ਆਚਾਰ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਸਦਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਿਤ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਤੇ ਆਚਾਰ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਨੇਕ ਚਾਲ ਚਲਨ, ਚੰਗਾ ਵਿਹਾਰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਦਾਚਾਰ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਉਤਮ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਨੇਕ ਚਲਨ, ਭਲਾ ਬਿਉਹਾਰ ਜਾਂ ਚੰਗਾ ਆਚਾਰ 'ਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਭਰਪੂਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਚੱਜ ਆਚਾਰ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਦੇਵੀ ਸਚੁ ਹੈ, ਆਚਰਣ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਆਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਆਤਮਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਉੱਨਤ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਗੁਣਾ ਕਾ ਹੇਵੈ ਵਾਸੁਲਾ ਕਢਿ ਵਾਸੁ ਲਈਜੈ ॥

ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਨਿ ਸਾਜਨਾ ਮਿਲਿ ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ॥

ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ ਛੇਡਿ ਅਵਗਣ ਚਲੀਐ ॥

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ : 765)

ਧਾਰਮਿਕ ਨੈਤਿਕਤਾ - ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦਾ ਹੋਇਆ ਸਦਾਚਾਰ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ, ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਧਾਰਮਿਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਦੋ ਪੂਰੇ ਹਨ; ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਭਾਵ ਕੁਝ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਠਾ। ਦਰਅਸਲ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਨਾਲ ਨਾਤਾ (ਰਿਸ਼ਤਾ) ਜੋੜਨ ਈ ਧਰਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਅਪਣਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਜਾਂ ਉਸਤਤਿ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਤਿ ਬਿਉਹਾਰ- ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਾਚਾਰ ਜਾਂ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਫੁਰਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। " ਸੋ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮੀ। ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਲਈ ਦੇਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਆਸਥਾ ਵੀ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਗੁਣ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹੋਵੇ, ਬਲਕਿ ਹਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਸਹਿਣਸੀਲ ਹੋਵੇ। ਹਰ ਡਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਡੇ ਉੱਤਮ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਜੜ ਧਾਰਮਿਕ ਰਵਾਇਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰਵਾਇਤ ਲਿਖਤੀ ਜਾਂ ਮੌਖਿਕ ਸਾਹਿਤ ਨੇ ਬਾਪੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਮਨ, ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਢਾਲ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਧਾਰਮਿਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਗੁਣ ਹਨ। ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੀ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਤਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮਨ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਉੱਪਰ ਗਹਿਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਸੰਪਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਵੇਦਨਾ, ਸੰਕਲਪ, ਇਛਾ, ਦਵੈਸ, ਬੋਧ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਅੱਖ ਵੇਖ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਹ ਕੰਨ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀ ਕਾਰਜ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਾਰਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਰੁਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ ਇਹ ਇੰਦਰਿਆਵੀ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਅਧਾਰਿਤ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ (ਫੁਰਨੇ) ਕੁਦਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਇਹ ਫੁਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੇ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਰਮ ਹੀ ਪਰ ਕੇ ਸੁਭਾਅ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਭਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸੰਸਕਾਰ ਉਪਜਦੇ ਹਨ। ਚੰਗੇ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਚੰਗੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਵਿਹਾਰ ਵੀ ਕਰੇਗਾ, ਮਾੜੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਤੇ ਚੰਗਿਆਈ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਸਦਾ ਮਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆ ਹਰ ਵੇਲੇ ਭਟਕਣਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ (ਸ਼ਬਦ ਸੁਪਰਸ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰਲੇ ਕਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਖਮ ਅਤੇ ਅਸਬੂਲ ਅੰਗ ਅਤੇ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਹਰਲੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।) " ਇਹ ਬੜੀਆ ਬਲਵਾਨ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਮਨ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਨੁਆ ਦਹ ਦਿਸ ਧਾਵਦਾ ਓਹੁ ਕੈਸੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥

ਇੰਦ੍ਰੀ ਵਿਆਪਿ ਰਹੀ ਅਧਿਕਾਈ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨਿਤ ਸੰਤਾਵੈ ॥

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ: 565)

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਮਨ ਦੀ ਪਵਿਤਰਤਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਵੱਲ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਚਿਆਰ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਚਿਆਰ ਬਣਨ ਲਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਨਿਰਮਲ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਵਾਸਨਾਵਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਚੰਗੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਦ ਹੀ ਧਰਮ ਪੂਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਿਰਮਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਜੈਲੇ ਤਨ, ਮਨ ਜਾਂ ਧਨ ਪ੍ਰਤੀ ਬੁਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਿਚਰਦਾ ਅਤੇ ਕੁੜੀ ਨਾਲੋਂ ਨਾਤਾ ਤੋੜ ਕੇ ਅਪਵਿੱਤਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਡੇ ਫਟਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ

ਜੀਅਹੁ ਨਿਰਮਲ ਬਾਹਰਹੁ ਨਿਰਮਲ ॥

ਬਾਹਰਹੁ ਤ ਨਿਰਮਲ ਜੀਅਹੁ ਨਿਰਮਲ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਕਰਈ ਕਮਾਈ ॥

ਕੁੜੁ ਕੀ ਸੋਇ ਪਹੁਚੈ ਨਾਹੀ ਮਨਸਾ ਸਚਿ ਸਮਾਈ ॥

ਜਨਮੁ ਰਤਨੁ ਜਿਨੀ ਖਟਿਆ ਭਲੇ ਮੈਂ ਵਣਜਾਰੇ ॥

ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਦਾ ਰਹਹਿ ਗੁਰ ਨਾਲ ॥

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, 919)

ਸਚਾਈ, ਈਮਾਨਦਾਰੀ, ਨਿਰਾ ਪਿਤਾ ਤੇ ਮਿਠਾਸ ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਦੇ ਖਿਸਕਾ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਤੀਜਾ ਸਹਾਈ ਹੀ ਹੈ। ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਕੋਲ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਸਵਾਈ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਪਵਿਤਰ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਸਵਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਹੈ। ਸਵਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਹੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਵਰੀ ਹੋਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਮਨੁੱਖੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ। " ਅਜਿਹਾ ਮਨ ਹਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਧਾਰਮਿਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਚਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਮਨ ਜਿਸਦਾ ਕਿਸੇ ਮਤ ਹੁਣ ਮਜਹਬ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ। ਧਾਰਮਿਕ ਮਨ ਦਾ ਕਿਸੇ ਉਸ ਗਰੁੱਪ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੱਟੜ ਧਾਰਮਿਕ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਵਿੜਤਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰਾਂ ਦੇ ਜਗ੍ਹਾ-ਸੂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨ ਧਾਰਮਿਕ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ ਬਲਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਮਨ, ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਅਖੌਤੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਤੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪੇਲੇਪਨ ਨੂੰ ਅਮ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕੌਮ ਪ੍ਰਸਤ ਦੇ ਝੂਠੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਖੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਮਨ ਇਕੱਲਾ, ਤੁਹਤਾਜਾ, ਮਾਸੂਮ

ਤੇ ਛਲ-ਕਪਟ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਮੰਨ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਸਿਰਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਪਜਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਹਾਰਕ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਸੂਤ ਸੁਣਿ ਮਿਲ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਉਪਜਦੀ ਹੈ ਅਜਿਹੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਵਧੀਆ ਸੰਸਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਵਿਹਾਰਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਨੈਤਿਕਤਾ:

ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਮਾਰਗ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਜਿਹੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਵੀਚਾਰ, ਨਿਮਰਤਾ, ਸੰਜਮ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਅਪਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਮਲੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਅੰਦਰ ਸੱਚ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਸਭ ਉਸ ਅਭਿਆਸ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਹੈ, ਜੋ ਸੱਚ ਦੇ ਆਦੇਸ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ, ਸੋਚ ਆਚਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਜਤੁ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ, ਜਤ-ਸਤ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਵੈ-ਕਾਬੂ ਜਾਂ ਮਨੋਵੇਗਾ ਉਪਰ ਵਸੀਕਾਰ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੁੱਚਮ ਜਾਂ ਪਵਿਤਰਤਾ ਦਾ ਜੀਵਨ। ਸਿੰਘ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਮੰਤਵ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਸਚਿਆਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਜੋੜ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਰੀਰਕ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੇ ਸਾਡੀ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਨਾ ਦੇਈਏ। ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰ ਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਗਾਈ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਆਦਰਸ ਹੈ। " ਸਿੱਖ ਨੈਤਿਕਤਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਈਸ਼ਵਰਵਾਦ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਤਮਿਕ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਸਦਗੁਣ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਨੈਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਿਜੀ ਤੇ ਸਰਬ-ਸਾਂਝੀ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਨੈਤਿਕਤਾ ਕੇਵਲ ਆਤਮਿਕ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਓਤ-ਪੋਤ ਉਚੇਰੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਵੀ ਹੈ। ਸੂਤ ਗੁਣਾਂ ਭਰਪੂਰ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੀ ਅੱਜ ਵਿਸ਼ਵ ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ-ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋਸਲ ਮੀਡੀਏ ਦਾ ਜਿੰਦਗੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਗਲ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਲ ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਦੇ ਬੌਧਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਨੈਤਿਕ ਉਨਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਚੋ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਮਨ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ, ਹੀਰੋ, ਮੋਤੀ, ਜਵਾਹਰ ਰੂਪ ਸੁਤ ਗੁਰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਚੰਗੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਤਿ ਵਿਚਿ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਮਾਇਕ ਜੇ ਇਕ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (2)

ਧਾਰਮਿਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਘਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਅਧਿਆਪਕ ਮਾਂ ਹੈ। ਬੰਗਾ ਵਿਹਾਰ ਪੁੰਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਵਾਂਗ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਚੇਤਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸੁਝ ਕਾਰਜ ਵਲ ਹੀ ਤੁਰੇਗਾ।

ਸਾਰ ਅੰਸ:

ਸੁਚੱਜੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਪਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਬੱਚਾ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਹੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਮਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਹੀ ਨੈਤਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਧਰਮ, ਸਭਿਅਤਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ।

ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਵਿਹਾਰਕ ਜੀਵਨ ਉਸ ਮਾਹੌਲ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੁਖਜੀ ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਿਅਤ ਨੈਤਿਕ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪਲਿਆ ਮਨੁੱਖ ਵਿਹਾਰਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਹੋ ਕੇ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਸੁਚੱਜਾ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਵਿਚ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਵੇਗਾ।

ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ

ਜੇ ਲੇਖਕ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ, ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਵਾਦ 2019

ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ, ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ, ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਦਰਚ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, 2005

....., ਅਨੰਦ ਜੋਤਿ ਤੇ ਜੁਗਤ, ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, 2009,

ਮੈਕਸਮੂਲਰ ਐਫ, ਧਰਮ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਨੁਵਾਦਕ ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ, ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, 2002,

ਤਾਲਿਬ, ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਸੰਪਾਦਕ, ਧਰਮ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਵਿਕਾਸ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, 2007

ਜੇ ਲੇਖਕ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ, ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਵਾਦ, 2019

ਨੇਕੀ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮਤ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ, ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 2012

ਪਦਮ, ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ, ਲੇਖਕ ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ, ਗੁਰੂ ਘਰ, 1997,

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ, ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, 2003,

ਵਜੀਰ ਸਿੰਘ, ਨੈਤਿਕ ਨਿਯਮ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਉਤ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, 1975

ਵਜੀਰ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਦਰਸ਼ਨਧਾਰਾ, ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, 2012, ਕੇਸ:

ਕੇਸ:

ਨਾਤਾ, ਭਾਈ ਕਾਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਸਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੇਸ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ, ਦਿੱਲੀ, 1995,

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਬਦਾਰਥ ਕੇਸ

ਰਮਨਦੀਪ ਕੌਰ

ਪੀ ਐਚ ਡੀ ਸਟੂਡੈਂਟ

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ

ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ

ਇੱਕ ਵਾਰ, ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਕਿ ਟੈਗੋਰ ਵਰਗਾ ਸੀ, ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗ ਕੇ, ਮੈਂ ਉਸ ਖੂਹ ਦੇ ਕੋਲ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਤਲਾਬ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਜਾਟ ਮੁੰਡੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜਮਾਤ 2 ਜਾਂ 3 ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੰਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਕਛੇਰਾ ਪਾਟ ਗਿਆ ਸੀ। ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਪਾਣੀ ਇੱਕ ਟੋਟੇ ਵਿੱਚੋਂ ਵਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸਿਰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅਜੇ ਝੁੱਕਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਜੱਟ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਕੁੱਟਿਆ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਮੇਰੀ ਭਿਆਨਕ ਗਲਤੀ ਲਈ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣੀ ਪਈ। ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੇ ਵੀ ਉੱਥੇ ਨਾ ਜਾਵਾਂ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ, ਮੈਂ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜੋ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਟਿਆ ਜਾਵੇ; ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਸਿਹਰਾ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਮੇਰੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ ਦਾ ਜਨਮ ਸਮਰਾਲਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੰਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਘੋਰ ਗਰੀਬੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਦਿਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਚਪਨ ਰਿਜ਼ਕ ਲਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰਦੇ ਹੋਏ ਬਿਤਾਇਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਸਕੂਲ ਜਾਵੇ ਉਹ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਕਬੀਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਕਸ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕ ਵਜੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਲਜ ਭੇਜਣ ਲਈ ਉਸਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਵੇਚ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਪਾਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਸ਼ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਅਮਰ ਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪਾਸ਼ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਤ। ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਦਿਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ, ਨੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ। ਪਾਸ਼ ਦਾ ਜਨਮ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੱਧ-ਵਰਗੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਵਿਚ ਜੰਮਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਨਸੀਬ ਹੋਈ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਿਲ ਦਾ ਜਨਮ ਇੱਕ ਗਰੀਬ 'ਚਮਾਰ' ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਜਾਤੀਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸੀ।

ਦਿਲ 1967 ਦੇ ਛੋਟੇ ਨਕਸਲੀ ਵਿਦਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਜੋ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਪਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਜਾਤੀ ਵਿਤਕਰਾ ਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਖੱਬੇਪੱਖਿਆਂ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਸਟੈਂਡ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਵਿੱਚ, ਦਿਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇੱਕ ਕਾਮਰੇਡ, ਇੱਕ ਸੀਨੀਅਰ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਨੇ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਜੱਗ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀਣ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਜੱਗ ਤੋਂ ਉਹ ਪਾਣੀ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਪਸੰਦ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਸਦੇ ਘਰ ਗਏ, ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਗਲਾਸ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ 'ਸੁੱਧ' ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਕੜ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਦਿਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜ ਗਏ।

ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਏ

ਪਾਰ ਜਾਤ ਕੁੜੀਏ

ਸਾਡੇ ਸਕੇ ਮੁਰਦੇ ਵੀ

ਇਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਜਲਾਉਂਦੇ

ਨਿਰੂਪਮਾ ਦੱਤ, ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ, ਪੱਤਰਕਾਰ, ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦਕ, ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ 'ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਕਵੀ: ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ' ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਿਤ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਰੋਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਵਿਆਪਕ ਸਾਹਿਤਕ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਗੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ, ਇੱਕ ਜਾਤ ਅਧਾਰਤ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਕਵੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਉਸਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਰੋਤੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਦਿਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਤੀ ਅਧਾਰਤ ਅੱਤਿਆਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 1970 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੇ ਆਦਿ ਰਹੇ। ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਪਾਏ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਰ ਮਜ਼ਹਬ ਵਿਚ ਜਾਤ ਵੱਸ ਰੱਚ ਗਈ ਹੈ।

ਦਿਲ, ਮਜ਼ਹਬ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਯਮਤ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂ ਆਮਦਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਖਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਸ਼ਹਿਰ, ਸਮਰਾਲਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਬੱਸ ਟਰਮੀਨਲ 'ਤੇ ਚਾਹ ਵਿਕਰੇਤਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਤਾ। 14 ਅਗਸਤ 2007 ਨੂੰ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਥਿਰ ਨਸ਼ੇੜੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਇੱਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ।

ਜਾਤ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਵਿਤਕਰਾ ਅਜੇਕੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮੰਦ-ਭਾਗੀ ਸਚਾਈ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੀਆਂ ਜ਼ਜੀਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਸਿਰਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ - ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੇ- ਦੀ ਸਿਖੀਆਂ ਦਿੱਤੀ ਹਨ। ਤਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜਾਤੀਵਾਦ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਦਿਖਾਏ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਵਾਰਾ ਉਚਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਅਮਲ ਕਰੀਏ।

ਨਿਸ਼ਠਾ ਸੂਦ

ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਝੰਗ ਦੇ ਬਾਬ-ਏ-ਮੁਹੰਮਦ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਮੁਹੱਲਾ ਚੈਨ ਪੁਰਾ ਦੀ ਇੱਕ ਗੁੱਝੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਾਰਕ ਹੈ- ਇੱਕ 400 ਵਰਗ ਫੁੱਟ ਦਾ ਘਰ ਜੋ ਕਦੇ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤਕ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ, ਅਬਦੁਸ ਸਲਾਮ, ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਨੋਬਲ ਪਰਾਈਜ਼ ਜੇਤੂ ਅਬਦੁਸ ਸਲਾਮ 1926 ਵਿੱਚ ਅਹਿਮਦੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜੁਲਫਕਾਰ ਅਲੀ ਭੁੱਟੋ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਲ 1974 ਵਿੱਚ 'ਗੈਰ-ਮੁਸਲਿਮ' ਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਬਦੁਸ ਸਲਾਮ ਨੇ 1979 ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਿਆ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, 1980 ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਕਾਇਦ-ਏ-ਆਜ਼ਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ (QAU) ਵਿੱਖੇ ਇੱਕ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਡਾ: ਸਲਾਮ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਪਹੁੰਚੇ ਪਰ ਤਾਕਤਵਰ ਜਮਾਤ-ਏ-ਇਸਲਾਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿੰਗ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਇਹ ਭਿਆਨਕ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਇਕੱਲੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਬੇਹਿਮੀ ਹੈ ਕਿ ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਮੁਸਲਿਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬਨਾਰਸ ਹਿੰਦੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਲਮਾ ਮਾਸਟਰ- ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ, ਲਾਹੌਰ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ।

ਅਬਦੁਸ ਸਲਾਮ ਜਿਸ ਅਹਿਮਦੀਆ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਤਿਆਚਾਰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਦੁਖਦਾਈ ਹਕੀਕਤ ਹੈ। ਅਹਿਮਦੀਆ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਕਾਦੀਆਂ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਗੁਮਨਾਮ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਹੋਈ। ਇਹ 1889 ਵਿੱਚ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗੁਲਾਮ ਅਹਿਮਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ, ਅਹਿਮਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਅੰਤਮਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜੋ ਕਿ ਹੋਰ ਇਸਲਾਮੀ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਵਰਗ ਦੁਆਰਾ ਧਰੋਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਇਸਲਾਮੀ ਸੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਈਦ ਮਨਾਉਣ ਜਾਂ ਕੁਰਾਨ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਈਸ਼ਨਿੰਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਵੱਜੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

1979 ਵਿੱਚ, ਅਬਦੁਸ ਸਲਾਮ ਨੇ, ਓਸਲੋ ਵਿੱਚ ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਮਾਣ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰਵਾਇਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨੋਬਲ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਗਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹੀ ਮਰਾਂਗਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ।

ਅਬਦੁਸ ਸਲਾਮ ਅਣਵੰਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੀਡੀਅਮ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਅੱਜ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਇੱਕ ਸੁਬਜੇਕਟ ਵੱਜੋਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਉੱਘੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਡਾ. ਅਬਦੁਸ ਸਲਾਮ ਦੀ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇੱਕ ਅਵਾਮ ਆਪਣੇ ਸੋਚਣ ਵਾਚਣ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਗਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਲਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਮਝ ਲੋ ਉਸਦਾ ਅੰਤ ਨੇੜੇ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਠਾ ਸੁਦ

ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਦਿਲ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ

ਅੱਜ ਇੱਕ ਮਾਂ, ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੁਜੁਰਗ ਆਦਮੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੋ, ਸਮਾਜ ਦੀ ਧੁਰਿ ਹੋ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹੋ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਉਰਜਾ, ਉਤਸ਼ਾਹ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਬੇਅੰਤ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਸਮਰੱਥਾ, ਅਜਾਸਟ੍ਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਆਜ ਵੀ ਨਿਹਾਰ ਰਹੀ ਹਾਂ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੁਹਾਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ-ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਅਮੁੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਬ-ਪੱਖੀ ਦੂਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਪਾਈਏ ਤਾਂ, ਤੁਹਾਡੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਝੰਡਾ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੇ ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਬਾਰੇਯਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੂੰਜ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ

**ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਜਿਸ਼ ਹਨੇਰਾ ਪੌੜੀਆਂ ਤੇ ਬੈਕੇ
ਚੰਨਣ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਤੇ ਕਿਉਂ ਕੋਈ ਹਰਕਤ ਨਹੀਂ**

ਅਜਸਤ੍ਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਕਦਮ ਲੜਖੜਾਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਡਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਨੇਰੇ ਵੱਲ ਕਦਮ, ਵਿਨਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਮੰਨਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਧਾਰਨਾਏ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ, ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ, ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਨਕਲ, ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ, ਟੀ.ਵੀ. ਆਦਿ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਮੀਰ 'ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇੰਦਰੀ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਸੁਖ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸ ਕੇ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ 85 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ, 28 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਦੋਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਦੀਵਾ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖ ਕੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਕੁੱਖ ਨੂੰ ਪਾੜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?

ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਕਦੇ ਬੰਨ ਸਕਿਆ ਨੇ ਅੱਗੇ ਬੱਦਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।

ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਪੁਰਾਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਵੀਂ ਉਸਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਘਾਟ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਆਰਥਿਕ ਤੰਗੀ ਅੜਿੱਕਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਗਤੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ। ਅੱਗੇ ਵਢੋ।:

**ਜਦੋਂ ਕਮਾਨ ਤੋਂ ਤੀਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਇਹ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਰੁਕਦਾ ਹੈ,
ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਆਪ ਹੀ ਭੇਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.
ਤੁਸੀਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਤੀਰ ਹੋ, ਇੱਥੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ?
ਇੱਕ ਮੁਸਾਫਰ ਲੱਛ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਆਰਾਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?**

ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਵਚਨ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। 26 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਉਹ ਕਿ youth is not useless ਸੱਚਾਈ ਏ ਹੈ ਕਿ they are used less ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਡਣ ਲਈ ਖੰਭ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇਸ਼ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਾਣਕਯ ਬਣ ਕੇ ਤੇ ਜੀਜਾ ਬਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੇੜ ਸਕਦੇ ਕਿ ਨਾ ਅਸੀਂ ਵਾਸੀ ਅਤੇ ਸੰਦੀਪਨ ਬਣ

ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਅਰੁਣੀ ਅਤੇ ਏਕਲਵਯ ਬਣਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਕੇ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਹੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਡੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਅਰੁਣੀ ਏਕਲਵਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਵਕੀਲ, ਵਿਗਿਆਨੀ ਵੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਉੱਭਰ ਜਾਣਗੇ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਵਾਲ ਹੈ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਅਤੇ ਪੁਰਵ-ਪੀੜੀ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ, ਮੇਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬਦਲਦੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਸੋਚ ਛੱਡਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਬਿਠਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਥੋਪਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਦੌੜ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ, ਵੈਸੇ ਵੀ ਜੇਕਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਮਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੈਕਸਾਗਨ, ਤਿਕੋਣ ਅਤੇ ਚਤੁਰਭੁਜ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ-ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਸਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਦਫ਼ਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਮਰੇ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ਼ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਪਣੀ ਅਜਸਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਚਨਾਤਮਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੋ, ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ:-

**ਇਸ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜਿੰਨਾ ਸੌਖਾ ਹੈ, ਓਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ
ਡਿੱਗਣਾ ਆਸਾਨ ਹੈ ਪਰ ਉੱਠਣਾ ਔਖਾ ਹੈ।**

ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਕੀ ਉਮੀਦ ਹੈ? ਸਿਰਫ਼ ਇੰਨਾ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਇਨਸਾਨ ਬਣੋ, ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣੋ, ਆਪਣੀਆਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ, ਭਾਸ਼ਾ, ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਚਮਕ ਲਿਆਓ। ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰੋ। ਹਰ ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਖੂਨ ਦੇ ਵਹਾਅ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਾਈਬ੍ਰੇਸ਼ਨ ਹੋਵੇ। ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਸਫ਼ਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਪੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰੋਗੇ ਅਤੇ ਹਰ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਵੋਗੇ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਇਸ ਪਾਠ ਯੁਧਸਵਾ ਕੌਤੇਏ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾਉ। ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕਿ ਮਿਤੀ ਪੁੰਦ ਜਗ ਚਾਨਣ ਹੋਆ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੈਤਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਡਰਦੇ ਹੋ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਮੰਨੋ। ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖੋ, ਇਸਨੂੰ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਦਿਖਾਓ, ਅਸੀਂ ਸੱਚੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹਾਂ -

**ਜੀਵਨ ਦੇ ਰੱਬ 'ਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਆਓ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਾਰਗ ਸੁਭ ਹੋਵੇ।
ਪਹਾੜੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਪਤਨ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਸਾਰੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਡਰਦੀਆਂ ਹਨ,
ਭਾਰਤ ਦੀ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ, ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ,
ਜਿੱਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਓ, ਪਿਆਰੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ,**

ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੰਦਰੁਸਤ, ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਅਸਤ ਰਹੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਅਤੇ ਸੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨਾਲ ਸਜਾਓ

**ਸੁਭਾਗ ਪਰੁਥੀ
ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ ਅਧਿਆਪਿਕਾ
ਡੀ - ਨੋਬਲੀ ਸਕੂਲ
ਧਨਬਾਦ**

ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣੀ ਸ਼ਕਸੀਅਤ

"ਸਾਹਨੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਲੇਖਕ ਸੀ; ਉਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਲਿਖਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਬਣ ਗਿਆ। [10] 1960 ਵਿੱਚ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਫਰਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ। ਉਸਦੀ ਕਿਤਾਬ ਮੇਰਾ ਰੁਸੀ ਸਫਰਨਾਮਾ, ਜੋ ਉਸਨੇ 1969 ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਸੇਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ "ਸੇਵੀਅਤ ਲੈਂਡ ਨਹਿਰੂ ਅਵਾਰਡ" ਮਿਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਵੀ ਲਿਖੀ; ਮੇਰੀ ਫਿਲਮੀ ਆਤਮਕਥਾ। ਸਾਹਨੀ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੇਤੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ।

ਉਸਨੇ ਅਤੇ ਪੀ ਕੇ ਵਾਸੁਦੇਵਨ ਨਾਇਰ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ AIYF ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਫਾਇਰਬ੍ਰਾਂਡ ਦਿੱਲੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ, ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰੂ ਰਾਧਾ ਕਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਯੂਥ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਜ਼ਰ ਆਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਨੌਜਵਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 250 ਤੋਂ ਵੱਧ ਡੈਲੀਗੇਟ ਅਤੇ ਅਬਜ਼ਰਵਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਯੂਥ ਵਿੰਗ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਯੂਥ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਸੰਗਠਨ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸਫਲਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮੂਹਾਂ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਖਿਆ ਸੀ।

ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਪਟਕਥਾ ਲੇਖਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਡਬਲ ਕੀਤਾ; ਉਸਨੇ 1951 ਦੀ ਫਿਲਮ ਬਾਜ਼ੀ ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਵ ਆਨੰਦ ਨੇ ਅਭਿਨੈ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੱਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪਦਮ ਸ਼੍ਰੀ ਅਵਾਰਡ (1969) ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤਕਰਤਾ ਵੀ ਸੀ। ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਸਾਲੇ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ।

1950 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ।

ਦੇ ਬੀਘਾ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਗਰਮ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਉਸਦੇ ਕਰੀਅਰ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਗੱਲਾਂ ਸਨ। ਉਹ ਉਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਨਵ-ਯੁਗਵਾਦੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਲਰਾਜ ਦਾ ਭਰਾ ਭੀਸ਼ਮ ਸਾਹਨੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਤਾਮਸ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੇਟਾ ਪਰੀਕਸ਼ਿਤ ਸਾਹਨੀ ਵੀ ਅਦਾਕਾਰ ਹੈ। ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਦੀ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ 1973 ਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਜੋ ਕਿ ਉਸਦੇ 60ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨ ਧੀ ਸ਼ਬਨਮ ਦੀ ਬੇਵਕਤੀ ਮੌਤ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਸੀ; ਉਸਦੀ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਦੁਆਰਾ ਬੰਬਈ ਵਿਖੇ 1973 ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ "ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ", ਸਾਲਾਨਾ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਅਵਾਰਡ,[11] ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ "ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਆਰਟਿਸਟ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ" ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।[12]"

https://en.wikipedia.org/wiki/Balraj_Sahni#:~:text=Sahni%20was%20a,Association%22.%5B12%5D

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ
ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

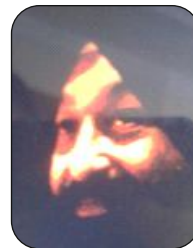
ਗਿਆਨ

ਸੰਸਕਾਰ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰਿਵਾਰ ਕੈਸਾ ਹੈ।
ਗੱਲਬਾਤ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇਨਸਾਨ ਕੈਸਾ ਹੈ।
ਬਹੁਸ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਗਿਆਨ ਕੈਸਾ ਹੈ।
ਨਜ਼ਰਾਂ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਚਰਿਤਰ ਕੈਸਾ ਹੈ।
ਠੋਕਰ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਧਿਆਨ ਕੈਸਾ ਹੈ।
ਛੁਹਣਾ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਨੀਅਤ ਕੈਸਾ ਹੈ।
ਵਿਨਮਰਤਾ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਸਿਖਿਆ ਕੈਸੀ ਹੈ।
ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਹੌਸਲਾ ਕੈਸਾ ਹੈ।
ਬਾਣੀ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਸੁਬਾਅ ਕੈਸਾ ਹੈ।
ਮੌਤ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੈਸੀ ਹੈ।

ਦਿਲਜੋਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਸਕੱਤਰ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ, ਧਨਬਾਦ

ਸਿਆਣਾ

ਐਨਾ ਭਾ ਦਾ ਨਿਆਣਾ ਹਾਂ ਮੈ ਘਰ ਦਾ ਉਂਜ ਸਿਆਣਾ ਹਾਂ ਮੈ
ਇਕ ਨੁਕਰੇ ਮੰਜੀ ਡਾ ਛੱਡਦੇ ਨੇ, ਕਲੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਪਾ ਛੱਡਦੇ ਨੇ
ਜਿਵੇ ਸਮਾਨ ਪੁਰਾਣਾ ਹਾਂ ਮੈ, ਘਰ ਦਾ ਉਂਜ ਸਿਆਣਾ ਹਾਂ ਮੈ
ਵੱਟ ਹਲੇ ਮੁੱਛ ਦੀ ਮੁਕੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਵਿ ਗੱਲ ਚ ਪੁੱਛਦੀ ਨਹੀਂ
ਤੇ ਕਟਾਂ ਹੁਕਮ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਘਰ ਦਾ ਉਂਜ ਸਿਆਣਾ ਹਾਂ ਮੈ
ਕਿੰਨੀ ਚੰਗੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ ਨੇ, ਭੁਖ ਨਾਲ ਪੈਂਦੀਆਂ ਖੂਹਾਂ ਨੇ
ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਮੈ, ਘਰ ਦਾ ਉਂਜ ਸਿਆਣਾ ਹਾਂ ਮੈ
ਪਾਣੀ ਦਾ ਜੇ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕੀਤਾ, ਕਹਿੰਦੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਪਿੱਤਾ
ਰਹਗੇ ਕੱਚੇ ਕੰਨਾਂ ਜੋਗੇ, ਪੁੱਤ ਵੀ ਤਾਂ ਰੰਨਾਂ ਜੋਗੇ
ਤੇ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਝੁੱਲੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਘਰ ਦਾ ਉਂਜ ਸਿਆਣਾ ਹਾਂ ਮੈ

ਦਿਲਜੋਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਸਕੱਤਰ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ, ਧਨਬਾਦ

ਔਰਤ

ਇਕ ਛਿੱਟ ਚਾਨਣ ਦੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਖ ਚੋਂ
ਪਨਪਿਆ ਕੁਲ ਸੰਸਾਰ, ਪਰ ਹੈ ਸਿਫਰ ਦਾ ਆਸਾਰ

ਧੀ ਜੰਮੀ ਤਾਂ ਪਰਾਇਆ ਧਨ
ਨੂੰਹ ਬਣ ਕੇ ਪਰਾਈ ਧੀ
ਪਰਦਾ ਤੇਰੇ ਉਪਰ, ਕੱਜਿਆ ਸਭਨੇ ਇਕਸਾਰ

ਤੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਲਾਹਨਤਾਂ, ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਹਕੂਮਤਾਂ
ਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਹੱਕ ਮਾਰ
ਕੁਝ ਤੇ ਕਹਿ, ਕਿਉ ਧਾਰੀ ਹੈ ਚੁਪਸਾਰ

ਕੀ ਕਹਾਂ? ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਾਂ
ਧੀ ਬਣ ਕੇ ਬਾਪ ਦੀ ਇਜ਼ਤ
ਭੈਣ ਨੇ ਸਾਂਭੀ ਵੀਰ ਦੀ ਪੱਗ
ਸ਼ਰੀਕ - ਏ - ਹਾਤ ਤੇ, ਸੋਹਰ ਦੀ ਮੋਹਰ
ਮਾਂ ਬਣੀ ਤੇ ਪੁੱਤ ਦੀ ਕਰਜ਼ਦਾਰ

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੁਲ ਦੇਣਾ ਤੇਰਾ ਜਿੰਮਾ
ਪਰ ਕੋਈ ਤਖ਼ਤੀ ਤੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀਂ
ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਤੇਰਾ ਘਰਬਾਰ

ਸੁੱਖੀ ਚਾਹਲ

ਸਰਸਰਾਹਟ

ਕਾਲੀ ਬਦਲੀ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਛਾਈ ਹੈ
ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸਰਸਰਾਹਟ ਤੋਂ ਤੇਰੀ ਹੋਂਦ ਆਈ ਹੈ
ਪਰ ਖਾਲੀ ਰਸਤੇ ਤੇ ਵੀਰਾਨ ਬੁਹੇ ਤੇ ਕੋਈ ਦਸਤਕ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ

ਕੁਝ ਪਲ ਸੋਚ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ
ਵੇ ਤੂੰ ਕਿਉ ਜਾਨ ਸੁਲੀ ਤੇ ਲਟਕਾਈ ਹੈ
ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸਰਸਰਾਹਟ ਤੋਂ ਤੇਰੀ ਹੋਂਦ ਆਈ ਹੈ

ਬਦਲੀ ਨੇ ਬਰਸ ਕੇ ਮੀਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ
ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਨੇ ਮੇਤੀਆਂ ਦਾ ਥਾਲ ਸਜਾਇਆ ਹੈ
ਬੂੰਦ ਦੀ ਟਪਕ ਨੇ ਇਕ ਆਸ ਦਿਖਾਈ ਹੈ
ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸਰਸਰਾਹਟ ਤੋਂ ਤੇਰੀ ਹੋਂਦ ਆਈ ਹੈ

ਸੁੱਖੀ ਚਾਹਲ

ਉਡੀਕਾਂ

ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ
ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਤਕ ਲੈਣ ਦਾ ਪਲ
ਇਉਂ ਹੈ ਜਾਂਦੇ
ਜਿਵੇਂ
ਬਸ ਇਕ ਕੋਹ ਹੋਰ
ਨਹੀਂ ਬਸ ਅਗਲਾ ਪਿੰਡ
ਨਹਿਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੁਲ
ਯਾਂ ਫਿਰ
ਅਗਲੀ ਬਸੰਤ
ਆਉਂਦਾ ਪੋਹ

ਤੇ ਮੈਂ
ਤੁਰਦੀ ਤੁਰਦੀ
ਹੰਭ ਜਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ
ਉਡੀਕ ਮੁਕਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਭੋਲਾਂ ਸੰਧੂ

ਕਰਾਰਨਾਮੇ

ਅੱਜ ਵੀ
ਮੇਰਾ "ਤੇ ਨੂੰ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਦੀ ਹਾਂ" ਕਹਿਣਾ
ਤੇ ਥੋਂ " ਮੈਂ ਵੀ " ਸੁਣਨਾਂ
ਮੈਨੂੰ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ
ਭਰ ਦਿੰਦਾ
ਇਕ ਚਾਨਣ ਵਰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ
ਤੇ ਲੱਗਾ ਦੈ
ਜਿਵੇਂ
ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕੀਤੇ ਕਹੇ
ਏਹ ਕਰਾਰ।

ਭੋਲਾਂ ਸੰਧੂ

ਮੇਰੇ ਸੱਜਣਾ

ਇਕ ਰੂਪ ਏਹ ਵੀ
ਤੇਰਾ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ
ਮੇਰੇ ਸੋਹਣਿਆਂ ਸੱਜਣਾ
ਜਿਵੇਂ ਕਿਤੇ
ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰਬ ਹੋਵੇਂ
ਜਾਂ ਫਿਰ
ਰਬ ਵਰਗਾ ਰਖਵਾਲਾ
ਇਕ ਸਦੈਵ ਪੁਰੁਸ਼
ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ
ਮੇਰਾ ਤਨ ਮਨ ਮੇਰੀ ਰੂਹ
ਲਬਾ ਲਬ
ਭਰੇ ਹੋਏ
ਤ੍ਰਿਪਤ
ਤੇ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਨੇ

ਇੰਦਰਜੀਤ ਸੰਧੂ

ਚੰਨ ਦੀ ਚਾਨਣੀ

ਬੰਦ ਖਿੜਕੀ ਤੋਂ ਠੰਡੀ ਹਵਾ
ਦਾ ਬੁੱਲਾ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਉੱਠ ਜਿੰਦੇ ਤੇਰਾ ਮਨ ਕਿਉ ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਫਰ ਤੇ ਕਈ ਭਾਰ ਲੱਦੀ ਚਲਦਾ ਹੈ
ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਘੜਾ ਸੁਆਣੀ ਦੀ ਚਾਲ ਤੇ ਝੱਲਦਾ ਹੈ

ਭਾਰ ਢੇਹ ਢੇਹ ਕੇ ਜਦੋਂ ਥਕਾਵਟ
ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਘੇਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਫ਼ਰ ਥੰਮਦਾ ਹੈ
ਪਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਰ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚ
ਫਿਰ ਸਫਰ ਪਲਦਾ ਹੈ

ਹਸ ਕੇ ਜੀਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਹਰ ਕੋਈ
ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਰੋਣ ਵਿੱਚ ਵੀ
ਹੱਸਣਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਹੈ

ਰਾਤ ਹਨੇਰੀ ਵਿਚ ਚੰਨ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਚ
ਰਸਤਾ ਚਮਕਦਾ ਹੈ
ਪਰ ਟਾਰਚ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਚਾਨਣ
ਮਿੱਚਣਾ ਕਦੇ ਕਦੇ ਹੜਦਾ ਹੈ

ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਬੱਸ ਕਰ ਠਹਿਰ ਜਾ
ਪਰ ਜੀਵਨ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਸਿਰਫ ਸਾਕਤ
ਮੌਤ ਦੇ ਸਾਮਣੇ ਹੀ ਟਲਦਾ ਹੈ।

ਤੇਜਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰੀਆ
ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਗੁਰੂਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਧਨਬਾਦ

ਲੇ ਕਰਲੇ ਬਾਤ

ਆਵੇ ਲੋਕੇ ਦੇਖੇ ਬਾਂਕੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ
ਖਾਲੀ ਜੇਬਾਂ, ਠੰਡੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਸੁੱਕੇ ਤਵਾ ਪਰਾਤ
ਲੇ ਕਰਲੇ ਬਾਤ

ਖੇਤੇ ਪਿਛਿਓ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਬਚਾਕੇ
ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੇ ਉਸਨੇ ਮਾਰੀ ਕੱਢਕੇ ਸਾਠੁ ਲਾਤ
ਲੇ ਕਰਲੇ ਬਾਤ

ਸੋਹਣੇ - ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਕੇ ਅੱਸੀ ਸਕੂਲੇ ਚੱਲੇ
ਰਾਹ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਗਿੱਦੜ 0 ਕੁੱਟ ਬਰਸਾਤ
ਲੇ ਕਰਲੇ ਬਾਤ

ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੈ ਗੋਦੀ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠਾ
ਬਾਪੂ ਗੂਠਾ ਚੂਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ਆਖੇ ਝਾਤ
ਲੇ ਕਰਲੇ ਬਾਤ

ਨਾਨੀ ਦੇ ਘਰ ਚਾਈਂ - ਚਾਈਂ ਖੀਰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਆਏ
ਜਾਂਦੇ ਸੱਟੇ ਦਲੀਆ ਮਿਲਿਆ, ਸ਼ਾਮੀ ਖਾਧੀ ਭਾਤ
ਲੇ ਕਰਲੇ ਬਾਤ

ਗੰਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇ - ਦੇ ਕੰਘੀਆਂ
ਲੂਲਾ ਚੜ੍ਹੇ ਪਹਾੜ, ਅਕਲੋਂ ਅੰਨੇ ਨੇ ਸਾਂਭੇ ਹੋਏ ਨੇ ਕਾਗਜ਼, ਕਲਾਮ ਦਵਾਤ
ਲੇ ਕਰਲੇ ਬਾਤ

ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਾਂ ਪਰ ਨਕਲ ਮਾਰ ਨਾ ਹੋਈ
ਸੌਂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਪੱਲੇ ਪਈ ਸੌਂਗਾਤ
ਲੇ ਕਰਲੇ ਬਾਤ

ਇੱਲ ਦਾ ਨਾਂ ਕੋਕੋ ਨ ਜਾਣੇ, ਇਹੋ ਬੰਦਾ
ਲੀਡਰ ਬਣ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਥਾਂ ਥਾਂ ਦੇ ਵੇ ਮਾਤ
ਲੇ ਕਰਲੇ ਬਾਤ

ਅਕਲੋਂ ਵੱਡੀ ਮੱਝ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੱਝ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਾਥੀ
ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਵਹੁਟੀ ਤੋਂ ਕੁੱਟ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਸੁਕਰਾਤ
ਲੇ ਕਰਲੇ ਬਾਤ

ਭੱਜ ਰਹੇ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵੱਲ
ਗਿੱਦੜ ਮੌਤ ਸਹੇੜਨ
ਕਿਰਲੀ ਪਾਏ ਜਫੇ, ਭੁੱਲ ਭੁਲਾ ਕੇ ਅੱਕਾਤ
ਲੇ ਕਰਲੇ ਬਾਤ

ਬਿੱਲੀ ਦੇ ਗਲ ਟਲ ਪਾਉਣ ਲਈ
ਛਾਤੀ ਕੱਢ ਕੇ ਤੁਰਿਆ, ਚੂਹਾ ਅਕੜ ਖਾਂ
ਹੈ ਬਣਿਆ, ਭੁੱਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਤ
ਲੇ ਕਰਲੇ ਬਾਤ

ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਕੇ ਟੀਚਰ ਦਾ ਮੈ ਜਦੋ
ਸੁਣਾਈ ਕਵਿਤਾ
ਮੇਰੇ ਬੇਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਉਤੋਂ
ਪੈ ਗਈ ਰਾਤ
ਲੇ ਕਰਲੇ ਬਾਤ

ਸਵ : ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਪੁਨੀ
ਸਾਬਕਾ ਮੁਖ ਸਕੱਤਰ

ਵਿਰਾਸਤ ਮਾਂ ਦੀ

ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਹਾਕ ਮਾਰ ਕੇ ਕੇਹਾ,
 ਆ ਧੀਏ, ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਕਰਾਵਾਂ ।
 ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ, ਮਾਂ ਨਾਲ ਵਾਕ- ਵਿਉਂਤ?
 ਹਾਂ ।
 ਧੀਏ, ਮੈਂ ਹੱਡ ਮਾਸ ਦੀ, ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਵੱਸਦੀ ਇਸ ਵਿਚ
 ਤੁਰ ਜਾਣਾ ਰੱਬ ਦੇ ਸੌਂਦਿਆ ।
 ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਕਰਾ ਜਾਵਾਂ ।
 ਕੋਣ ਹੈ ਓਹ?
 ਮਾਂ ਤੇਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਹੈ
 ਜਦ ਤੂੰ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਕਲੇਜੇ ਵਿਚ ਵੱਜਦੀ ਏਹ ਤਰੰਗ ਠੰਡ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।
 ਮਾਂ ਤੇਰਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਤੂੰ ਹੈ ਕੋਣ, ਤੇਰਾ ਵਜੂਦ ਹੈਕੀ । ਤੇਰੀ ਮਿੱਟੀ ਚੋਂ ਮਹਿਕ ਚਨਾਬ ਦੀ,
 ਲਹੂ 'ਚ ਰੰਗ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ, ਬੌਲੀ' ਚ ਮਿਠਾਸ ਬੋਲੀਆਂ ਦੀ। ਲਫਜ਼ਾਂ'ਚ ਵੱਸਦੇ ਸੁਫੀ ਕਲਾਮ ਤੇ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ।
 ਚਾਲ ਤੇ ਤਾਲੀ ਚ ਸੰਗੀਤ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਕਿੱਕਲੀ ਤੇ ਕਿਤੇ ਗਿੱਧਾ ।
 ਸੁਰਤ ਤੇਰੀ ਹੀਰ ਤੇ ਸੀਰਤ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਦੀ।
 ਤੇਰੇ ਚਰਖੇ ਵੀ ਪਾਉਣ ਬੋਲੀਆਂ ਸ਼ਿਵ ਬਟਾਲਵੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ
 ਚੜਦੇ ਲੈਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵੱਸਦਾ ਤੇਰੇ ਚ
 ਏ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ ਹਰ ਹਾਲ ਚ ਇਸ ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਨਿਵਾਜ਼।
 ਤੇਰੀ ਹੌਂਦ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ।
 ਮੈਂ ਏ ਵਿਰਸਾ ਦੇ ਚੱਲੀ, ਤੂੰ ਦੇਵੀਂ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ।
 ਹੱਸਦਾ ਵੱਸਦਾ ਰਵੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸਰਤਾਜ, ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਸਰਤਾਜ ਮੇਰਾ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ ।

ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ

ਵੈਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਵਧਾਈਆਂ

ਚੜਿਆ ਮਾਂਹ ਵਿਸਾਖ ਸਭ ਬਾਗ ਫੁੱਲੇ
 ਫੁੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ
 ਥਾਉ ਥਾਂ ਤੇ ਮਹਿਕ ਭੰਡਾਰ ਖੋਲ੍ਹੇ
 ਪੂਰੇ ਚਾਅ ਵਿਚ ਡਾਲੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ
 ਭੇਰ ਗੁੰਜ ਉੱਠੇ ਖਿੜੇ ਫੁੱਲਾਂ ਉੱਤੇ
 ਗਾਉਣ ਕੋਇਲਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ
 ਏਧਰ ਹਾਲੀਆਂ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਚਮਕ ਉੱਠੇ
 ਉਪਰ ਫਸਲ ਤੇ ਲਾਲੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ

ਰਾਜਵੰਤ ਕੌਰ

ਸਮਾ ਗਈ

ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਮੈ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠੀ
 ਲਿਖਣ ਕੁਛ ਗੱਲਾਂ ਇਸ਼ਕ ਦੀਆਂ
 ਲਫਜ਼ ਗਵਾਚੇ, ਗਵਾਚੇ ਅੱਖਰ
 ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹੜ ਜੋ ਆਇਆ
 ਝੱਖੜ ਵਿਚ ਤਨ ਮਨ ਵਹਾਇਆ
 ਰੋੜ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਮੇਰੀ ਖੁਦਾਈ
 ਛੱਡੀ ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਰ
 ਸਮਾਂ ਗਈ ਮੈ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ
 ਨੱਕੇ ਨੱਕ ਭਰੀ ਭਰਾਈ
 ਫਿਰਵੀ ਲਭਾਂ ਰੂਹ ਅਪਣੀ ਦਾ ਹਾਣੀ

ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ ਕੁਲਾਰ

PHOTO GALLERY: 2nd GURU NANAK DEV LECTURE SERIES

Department of Economics

Department of Political Science

Department of History

Department of English

WORLD ART DAY

15th April, 2022, SJS Auditorium, Bhuda Campus

World Art Day was celebrated at Guru Nanak College, Dhanbad on 15th April, 2022. During the formal commencement of the program, the Principal of the College, Dr. Sanjay Prasad, while delivering the inaugural address, welcomed the keynote speakers. Taking the function forward, the President of the Governing Body of the College, Sardar R. S. Chahal and Secretary Sardar Diljaun Singh Grewal honored the keynote speaker Mr. Debjyoti Sarkar and Ms. Soma Mukherjee with a memento of Leonardo da Vinci's painting Mona Lisa, followed by a lecture on the finer points of the art by Keynote Speaker Mr. Debjyoti Sarkar. Ms. Soma Mukherjee, while giving information about the type of art, told about texture painting and inspired the students. During the program, Sardar Diljaun Singh Grewal gave his views on the importance of art in his speech, after which Sardar R. S. Chahal spoke on the need of art in the society while also emphasizing on the need for events like World Art Day.

An art exhibition was also arranged in the auditorium which included artworks of more than 20 students of the College along with some prominent paintings of the resource-persons of the day making the count around 80 in numbers of the showcased artworks. The artworks were also available for sale. The paintings of Bhoomi, a student of Commerce Honours and Aransha, a student of English Honours received special accolades.

Presenting the role of the program while hosting, Dr. Varsha Singh apprised about the importance of Art and Artist and the history of World Art Day. Dr. Meena Malkhandi proposed the vote of thanks.

The program ended with the national anthem. Dr. Gopal Shandilya, Prof. Amarjit Singh, Prof. Sanjay Kumar Sinha, Prof. Santosh Kumar, Dr. Meena Malkhandi, Prof. Deepak Kumar, Prof. Daljit Singh, Dr. Neeta Ojha, Prof. Chiranjeet Adhikari, Prof. Piyush Agarwal, Prof. Snehal Goswami, Prof. Sadhna Singh, Prof. Anuradha Kumari, Prof. Sonu Prasad Yadav, Prof. Abhishek Kumar, Prof. Pushpa Tiwary, Prof. Uday Kumar Sinha, along with all the teachers, non-teaching staff and students participated in this event.

Gallery

Press Coverage:

गुरुनानक कॉलेज के छात्रों ने जानी पेंटिंग की बारीकियां

धनबाद, मुख्य संवाददाता। गुरुनानक कॉलेज में शुक्रवार को वर्ल्ड आर्ट डे का आयोजन हुआ। मुख्य वक्ता देवज्योति सरकार ने कला की बारीकियों पर व्याख्यान दिया। सोमा मुखर्जी ने कला के प्रकार की जानकारी देते हुए पेंटिंग के बारे में छात्रों को प्रेरित किया। कॉलेज शासी निकाय अध्यक्ष आरएस चहल ने विश्व कला दिवस जैसे आयोजनों की जरूरत पर बल दिया। सचिव दिलजीत सिंह ग्रेवाल ने

कला की विशेषता की जानकारी दी। आरएस चहल व दिलजीत सिंह ग्रेवाल ने देवज्योति सरकार व सोमा मुखर्जी को लिओनार्दो द विंची की पेंटिंग मोनालिसा से संबंधित मोमेंटो देकर सम्मानित किया। प्राचार्य डॉ संजय प्रसाद ने अतिथियों का स्वागत किया। मौके पर डॉ गोपाल शांडिल्य, प्रो. अमरजीत सिंह, प्रो. संजय सिन्हा, प्रो. संतोष कुमार, डॉ मीना मालखंडी, प्रो. दीपक कुमार समेत अन्य मौजूद थे।

जीएन कॉलेज में अतिथि को सम्मानित करते हुए अध्यक्ष आरएस चहल व अन्य।

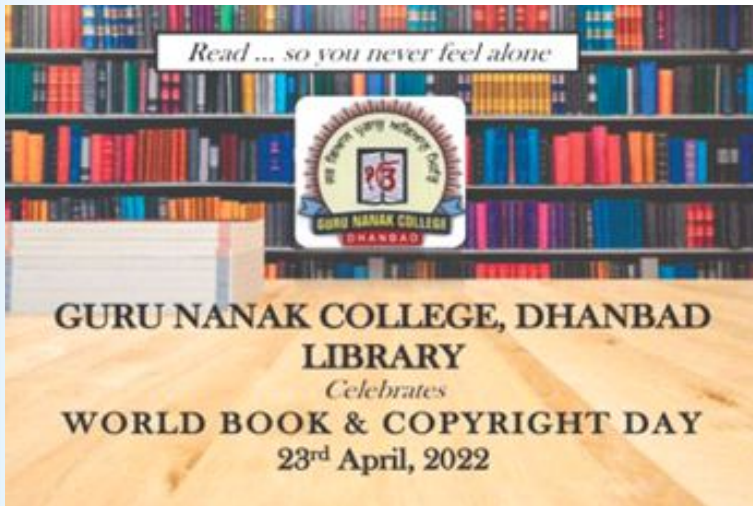
www.Jagran.com

गुरुनानक कालेज में मनाया वर्ल्ड आर्ट डे

जाम, धनबाद : गुरुनानक कालेज में शुक्रवार को वर्ल्ड आर्ट डे का आयोजन किया गया। प्राचार्य डॉ. संजय प्रसाद ने आयोजन के उद्देश्यों की जानकारी दी। कोर्नोट स्पीकर देव ज्योति सरकार ने कला की बारीकियों पर व्याख्यान दिया। सोमा मुखर्जी ने कला के प्रकार की जानकारी देते हुए टेक्सचर पेंटिंग के बारे में बताया और छात्रों को प्रेरित किया। कॉलेज की शासी निकाय के अध्यक्ष सरदार आरएस चहल और सचिव सरदार दिलजीत सिंह ग्रेवाल ने कला की विशेषता पर अपने विचार रखे। उन्होंने विश्व कला दिवस जैसे आयोजनों की जरूरत पर बल देते हुए समाज में कला की जरूरत पर बात की। डॉ. वर्षा सिंह ने आर्ट और आर्टिस्ट के महत्व और विश्व कला दिवस के इतिहास से अवगत कराया। मौके पर डॉ. मीना मालखंडी, डॉ. गोपाल शांडिल्य, प्रो. अमरजीत सिंह, प्रो. संजय सिन्हा, प्रो. संतोष कुमार, प्रो. दीपक कुमार, प्रो. दलजीत सिंह आदि मौजूद थे।

WORLD BOOK & COPYRIGHT DAY

23rd April, 2022, Main Library, Bhuda Campus

Celebration of World Book and Copyright Day was organised by the main library of Guru Nanak College, Dhanbad on 23rd April, 2022. In the year 1995, UNESCO decided to celebrate 23 April as World Book and Copyright Day, since then this day became historic for literature and was celebrated every year. The importance of this date increases due to April 23 being the birthday and death anniversary of many famous litterateurs. The program of the

college included programs like book exhibition, literary exhibition, open mic session and documentary screening in which students and teachers participated enthusiastically. The aim of the event was to inspire people to read, as the theme given by UNESCO this year was – “Read... So You Never Feel Alone”. After the formal start of the program, Dr. Sanjay Prasad, Principal of the college read the introductory note and talked about the importance and significance of reading, highlighting the importance of celebrating such a day.

In the next phase of the program, students performed open mic, which included Shreya Sural, Jyoti Jaiswal, Kusum Kumari, Sanya Naaz, Afshan Parveen, Shruti Srivastava, Avinandan Bhandari, Arunima Konar, Srishti Singh and Swarnim Dey. This was followed by a documentary screening for all in which Indian novelist and translator Bhaswati Ghosh, Indian poet and educationist Dr Basudhara Roy and Prof Salihu T Salihu from Nigeria spoke on "Reading Matters". Taking the function forward, the President of the Governing Body of the College, Sardar R.S. Chahal in his speech talked at length on the importance of books and gave his views on the value of reading, and also talked about the role of literature in society. Dr. Neeta Ojha also shared her views on the need of reading, presenting Gandhi as a voracious reader. A Book and Poster exhibition was set up as the last part of the event making it more interactive. Prof Amarjit Singh proposed the vote of thanks. The session ended with national anthem. The program was conceptualized, organized and compered by Dr. Varsha Singh and Ms. Nusrat Parveen.

Dr. Gopal Shandilya, Prof. Sanjay Kumar Sinha, Prof. Santosh Kumar, Dr. Meena Malkhandi, Prof. Deepak Kumar, Prof. Daljit Singh, Prof. Chiranjit Adhikari, Prof. Piyush Aggarwal, Prof. Sonu Prasad, Prof. Sadhna Singh, Prof. Anuradha, Ghanishtha Verma, Surabhi Kashyap along with all the teachers, non-teaching staff and students participated in the event. Many students including Bhumi, Shreya, Aransha Baranwal, Kusum Kumari and Deepak made major contributions in the successful coordination of the programme.

Gallery

Press Coverage:

हिन्दुस्तान धनबाद 24-04-2022

छात्र-छात्राएं किताबों के महत्व को समझें

जीएन कॉलेज

धनबाद, मुख्य संवाददाता। गुरुनानक कॉलेज शासी निकाय आपस सारदार आरएस चालन में करा कि छात्र-छात्राएं किताबों के महत्व को समझें। अधिकांश से अधिकांश किताबें हैं। उनमें से समाज में साहित्य की पुस्तिका पर बात की। गुरुनानक कॉलेज धनबाद में पुस्तकालय की ओर से वर्ल्ड बुक एंड कापीराइट डे का आयोजन हुआ। आरएस चालन में पुस्तकों की अहमियत पर विचार से बात की।

प्राचार्य डॉ संजय प्रसाद ने ऐसे दिवस कायम करने के महत्व पर प्रकाश डालते हुए अपने कि प्रभाव और सामंजस्य के बारे में बात की। छात्र-छात्राओं के अहमियत को समझने के लिए पुस्तक के रूप में समर्थन करने हुए अपने की आवश्यकता पर जोर दिया। कार्यक्रम का संयोजन और संघ संघालन डॉ वर्षा सिंह व नुरसत परवीन ने किया। मौके पर प्रो. अमरजीत सिंह, डॉ सोपन साहिब, प्रो. संजय प्रसाद, प्रो. संतोष कुमार, डॉ नीता मालखंडी, प्रो. दीपक कुमारी, प्रो. पूरुषोत्तम सिंह, प्रो. पिरजित अहिवाल, प्रो. विष्णु अग्रवाल, प्रो. सोनू प्रसाद, प्रो. साधना सिंह, प्रो. अनुपमा, पारिजात चर्च, सूरभि कश्यप समेत अतिथि रहे।

गुरुनानक कॉलेज धनबाद के मुख्य पुस्तकालय द्वारा वर्ल्ड बुक एंड कापीराइट डे का आयोजन किया गया। वर्ष 1995 में पुस्तकों के 23 अर्थों को वर्ल्ड बुक एंड कापीराइट डे के रूप में समर्थन का आयोजन किया गया। जैसी की यह दिन साहित्य के लिए प्रतिबद्धता हो गया और हर वर्ष मनाया जाने लगा। 23 अप्रैल को ही वर्ल्ड बुक एंड कापीराइट डे का आयोजन किया गया। कार्यक्रम और पुस्तकालय के द्वारा एक पुस्तक की अहमियत बढ़ाई है। कार्यक्रम के आयोजन में पुस्तक, अहमियत, साहित्यिक प्रदर्शन, आपस साक्षर और डाक्यूमेंट्री एडिशन जैसे कार्यक्रम शामिल थे। कार्यक्रम का उद्देश्य लोगों को पुस्तक के महत्व को समझना था ताकि पुस्तकें प्राप्त हो सकें।

पुस्तकालय के आयोजन में पुस्तक, अहमियत, साहित्यिक प्रदर्शन, आपस साक्षर और डाक्यूमेंट्री एडिशन जैसे कार्यक्रम शामिल थे। कार्यक्रम का उद्देश्य लोगों को पुस्तक के महत्व को समझना था ताकि पुस्तकें प्राप्त हो सकें।

24.04.22

पुस्तकों की अहमियत पर बल

गुरुनानक कॉलेज में वर्ल्ड बुक एंड कापीराइट डे पर कार्यक्रम

धनबाद, गुरुनानक कॉलेज धनबाद के मुख्य पुस्तकालय की ओर से वर्ल्ड बुक एंड कापीराइट डे का आयोजन किया गया। वर्ष 1995 में पुस्तकों के 23 अर्थों को वर्ल्ड बुक एंड कापीराइट डे के रूप में समर्थन का आयोजन किया गया। जैसी की यह दिन साहित्य के लिए प्रतिबद्धता हो गया और हर वर्ष मनाया जाने लगा। 23 अप्रैल को ही वर्ल्ड बुक एंड कापीराइट डे का आयोजन किया गया। कार्यक्रम और पुस्तकालय के द्वारा एक पुस्तक की अहमियत बढ़ाई है। कार्यक्रम के आयोजन में पुस्तक, अहमियत, साहित्यिक प्रदर्शन, आपस साक्षर और डाक्यूमेंट्री एडिशन जैसे कार्यक्रम शामिल थे। कार्यक्रम का उद्देश्य लोगों को पुस्तक के महत्व को समझना था ताकि पुस्तकें प्राप्त हो सकें।

पुस्तकालय के आयोजन में पुस्तक, अहमियत, साहित्यिक प्रदर्शन, आपस साक्षर और डाक्यूमेंट्री एडिशन जैसे कार्यक्रम शामिल थे। कार्यक्रम का उद्देश्य लोगों को पुस्तक के महत्व को समझना था ताकि पुस्तकें प्राप्त हो सकें।

Sun, 24 April 2022
<https://paper.prabhatkhabar.com/c/6763073>

Two-Day Book Fair

As to mark the celebration of Azadi ka Amrit Mahotsava and also keeping in view holistic development of the students, a two day book fair was organised by the college on 20th and 21st August 2022 in S JS Grewal Auditorium of the college at its Bhuda Campus.

20th August 2022: Day –1

A two-day book fair, organized by Guru Nanak College, Dhanbad was inaugurated on 20th August 2022 at 10.30 am. The program was unveiled by the chief guest of the event, Dr. Debjani Biswas, Dean, Students' Welfare, Binod Bihari Mahto Koyalanchal University, Dhanbad. Delivering her address, she highlighted the need of such events as well as the importance of books in our lives. The Principal of the college, Dr. Sanjay Prasad, said in his welcome address about the significance of book fair. He further informed that this event has been organised keeping in mind the holistic education of the college students and their keen interest to and requirement of the books. The purpose of this book fair is to make the students aware of the academic books as well as books on personality development and career related which are available in this fair. The Secretary of the Governing Body of the college, Sardar DS Grewal, Sardar Tirath Singh, Sardar Manjit Singh, Sardar SS Sandhu and Sardar Tejpal Singh attended the inaugural session. Dr. BK Sinha, Principal of PK Roy Memorial College, Dhanbad and P. Shekhar, former Principal of Guru Nanak College were present on this occasion.

Five popular publishers of the country participated in this book fair.

1. S. Chand, New Delhi
2. Bharti Bhawan, New Delhi
3. Rajkamal Prakashan, Patna
4. Shiksha Sagar, Agra
5. Orient Blackswan, Kolkata

The book fair was concluded on August 21, 2022 at 4:30 pm. In the first session of the program, Dr. Sharmila Rani, Principal, SSLNT College was invited as the chief guest. In her address, she described the organization of the book fair as meaningful and relevant.

In the next session of the program, a demonstration show was organized by Mr. AK Sahay, Nature Educator and President IBPS, Dhanbad for the students on the subject of birds and nature. In this two-day fair, more than 500 five hundred students, parents and guests visited the fair.

As a special attraction, the students of all academic departments and Creativity Department of the college performed as to make the event more interesting and dynamic by staging street plays, poetry readings, flash mobs etc, and kept the visitors en-tuned with the event. In the formal closing address of the book fair, College Principal Dr. Sanjay Prasad said that this program of the college has been much awaited and in view of its successful organization, the college has again decided to organize the book fair in a big way very soon. He said that the credit for successful organization of this program goes to the teachers and non-teaching staff and students of the college.

Photo Gallery

दैनिक भास्कर धनबाद 21-08-2022

पुस्तक मेले का हमारे जीवन में बहुत महत्व: डॉ देबजानी

एजुकेशन रिपोर्टर | धनबाद

गुरु नानक कॉलेज, धनबाद के भूदा कैम्पस में शनिवार से दो दिवसीय पुस्तक मेले का शुभारंभ किया गया। कार्यक्रम का अनावरण मुख्य अतिथि विनोद विहारी महतो कोयलांचल विश्वविद्यालय, धनबाद की डीन, स्टूडेंट्स क्लफ़ेयर, डॉ देबजानी विश्वास ने किया गया। उन्होंने ऐसे आयोजनों की जरूरत व पुस्तकों का हमारे जीवन में महत्व पर प्रकाश डाला। इससे पहले कॉलेज के प्राचार्य डॉ संजय प्रसाद ने मुख्य अतिथि का स्वागत पौधा भेंट कर किया। कहा कि कॉलेज के विद्यार्थियों के होलिस्टिक एजुकेशन को ध्यान में रखते

पुस्तक मेले में शामिल लोग।

व सरदार तेजपाल सिंह शामिल हुए। प्राचार्य ने पीके राय मेमोरियल कॉलेज के प्राचार्य डॉ बीके सिन्हा को मेमेटो टैकर सम्मानित किया। मौके पर गुरु नानक कॉलेज के पूर्व

स्कूलों में आभारदा की कक्षाएं चलाने, बेटी बचाओ बेटी पढ़ाओ बेटी को आवाचार के विरुद्ध लड़ना सिखाओ जैसे लोगन लिखी तस्वियां लेकर आज लड़कियां सुरक्षित नहीं महसूस कर पा रही हैं। हाल ही में छत्तीसगढ़ में एक 12वीं की छात्रा के साथ दुष्कर्मी की घटना घटी। दुष्कर्मी के मामले में के लिए आभारदा की कक्षाएं चलाने चाहिये ताकि स्कूल आते-जाते समय छात्रा असमाजिक तत्वों से अपनी रक्षा स्वयं कर सकें।

गुरु नानक कॉलेज में पुस्तक मेला का हुआ समापन

धनबाद - गुरु नानक कॉलेज द्वारा आयोजित दो दिवसीय पुस्तक मेले का समापन रविवार 21 अगस्त 2022 को संपन्न हुआ। कार्यक्रम के प्रथम सत्र में मुख्य अतिथि एसएसएलएनटी की प्राचार्य डॉ शर्मिला रानी आमंत्रित थीं। उन्होंने अपने सम्बोधन में पुस्तक मेला के आयोजन को सार्वक एवं प्रारंभिक बताया। तत्पश्चात कॉलेज के क्विज विभाग के विद्यार्थियों के द्वारा सांस्कृतिक कार्यक्रम के तहत क्लासिकल नृत्य एवं गीत की प्रस्तुति की। कार्यक्रम के अगले कड़ी में नेचर एजुकेशन एवं अर्थशास्त्र आईवीपीएस ए के सहाय के द्वारा पक्षियों एवं प्रकृति के विषय पर विद्यार्थियों के लिए एक टेबोस्टेशन शो आयोजित किया गया। इस दो दिवसीय मेले में पांच सौ से अधिक विद्यार्थियों एवं उनके अभिभावकों एवं अन्य अतिथियों ने ध्यान किया एवं उपलब्ध पुस्तकों का लाभ उठाया। कॉलेज के अकादमीक विभागों के विद्यार्थियों ने पूरे दिन में नुककड नाटक, कविता पाठ, प्रलेश मोब आदि कई गतिविधियों का मंचन कर मेले को रोचक एवं गतिशील बनाने रखने का काम किया। कार्यक्रम के अंतिम सत्र में समापन समारोह में पुनः कॉलेज के क्विज विभाग की ओर से सांस्कृतिक गीत एवं नृत्य की प्रस्तुति दी गई। समापन कार्यक्रम में मंच संयोजन डॉ वर्मा सिंह एवं औपचारिक धन्यवाद ज्ञापन कॉलेज पुस्तकालय/अध्यक्ष नुसरात परवीन द्वारा दिया गया।

गुरु नानक कॉलेज में पुस्तक मेला का समापन

धनबाद, गुरुनानक कॉलेज भूदा परिसर में आयोजित दो दिवसीय पुस्तक मेला रविवार को संपन्न हो गया। इसमें देश के पांच प्रसिद्ध प्रकाशकों ने हिस्सा लिया। समापन समारोह पर कई कार्यक्रम हुए। कॉलेज के क्विज विभाग के विद्यार्थियों ने रंगारंग कार्यक्रम प्रस्तुत किया। कॉलेज के अकादमीक विभागों के विद्यार्थियों ने नुककड नाटक, कविता पाठ, प्रलेश मोब आदि कई गतिविधियों का मंचन किया। पहले सत्र में एसएसएलएनटी महिला कॉलेज की प्राचार्या डॉ शर्मिला रानी मुख्य अतिथि थीं। दो दिवसीय पुस्तक मेला में पांच सौ से अधिक विद्यार्थी व उनके अभिभावक शामिल हुए, कॉलेज प्राचार्य डॉ संजय प्रसाद ने कहा : आगे भी वृहत रूप से पुस्तक मेला का आयोजन किया जायेगा, धन्यवाद ज्ञापन नुसरात परवीन ने किया। ओरिएंट ब्लैक स्वान के सेल्स एजीक्यूटिव ललन कुमार मिश्रा मौजूद थे।

प्रभात खबर Mon, 22 August 2022

<https://epaper.prabhatkhabar.com>

NCC AT A GLANCE

The NCC Unit of Guru Nanak College is a part of 36 Jharkhand Battalion. The total strength of NCC cadets of our college is 160. The NCC unit of the college functions under the dynamic guidance of Lt. Sanjay Kumar Singh.

The annual intake capacity of the NCC unit of the college is 53. It is one of the most active units of the state of Jharkhand. Our NCC unit takes active participation in mega activities like the prestigious Republic Day Parade, All India NIC Camp, All India Trekking Camp, All India Army Camp etc. The College NCC always strives to be more relevant in discharging its social responsibilities.

The NCC cadets actively participate in rendering various social services like organizing blood donation camps, plantation activities, and various social awareness programs.

In the year 2022-23, the good work of the NCC unit of our college continues as two students participated in the Republic Day Camp, 2023, Delhi who marched on "Kartavya Path" and as a "Guard of Honour". Another student of our college went to UPSC Academy (IMA), 2022 for the first time in the past 10 year.

Key Highlights:

Sr. No.	Event	Venue	No. of Cadets Participated	Date
1.	All India Trekking Camp	Khadakpur	4	21/06/2022
2.	All India Mountaineering Camp	Sikkim	5	11/10/2022
3.	Combined Annual Training Camp	Deoghar	2	21/10/2022
4.	Ek Bharat Shreshth Bharat	Rajasthan	1	28/05/2022
5.	National Integration Camp	Jabalpur	3	10/05/2022
6.	Blood Donation Camp	Dhanbad	15	March, 2022
7.	Plantation(Bhuda)	Dhanbad	35	November, 2022
8.	Flag Distribution(Ghar Ghar Tiranga Har Ghar Tiranga)	Dhanbad	27	13/08/2022
9.	Traffic Awareness	Dhanbad	36	10/12/2022
10.	Pulwama Attack Rally	Dhanbad	13	14/02/2022
11.	Social Awareness for Diseases	Dhanbad	16	23/03/2022

SPORTS AT A GLANCE

Sports have always been an integral part of the holistic development of students. The College has always taken sincere efforts in ensuring the promotion of sports facilities in a significant manner. The university has always given responsibility of organizing inter-college tournament to our institution.

Recently the college has entrusted the responsibility of promoting and developing sports facilities to two faculty members - Prof. Sanjay Kumar Sinha, Department of Commerce as Sports incharge (M) and Prof. Sadhna Kumari Singh, Department of Economics (W), in order to promote sports among the female students.

To look after the sports activity throughout the year the college has a duly appointed PTI- Lt. Sanjay Kumar Singh. The college has good quality physical infrastructure which includes Cricket practice pitch, Volleyball Court, Badminton Court along with facilities to play Table Tennis, Carrom and Chess.

Our college received the opportunity to host the **3rd BBMKU Inter College Cricket Tournament, 2022** organised at Railway Stadium Ground, Dhanbad. In this prestigious cricket tournament our College team was declared winner.

A Basketball Team (Women) which was introduced for the first time in the history of our college became victorious in the **3rd BBMKU Inter College Basketball Tournament (W), 2022**. This year our college participated in 11 sporting events out of which the college team remained Winner in 7 events.

3 rd BBMKU Inter College Tournament				
Sr. No.	Event	Host	Date	Result
1.	Shooting	B.S.C.T College(Bokaro)	21 st Nov to 22 nd Nov, 22	All Over Champion
2.	Chess	R.S.P College	21 st Nov to 22 nd Nov, 22	Winner
3.	Volleyball	S.S.L.N.T College	25 th Nov to 27 th Nov, 22	Winner
4.	Basketball (Women)	Sindri College	21 st Nov to 22 nd Nov, 22	Winner
5.	Basketball (Male)	Sindri College	21 st Nov to 22 nd Nov, 22	-----
6.	Kabaddi (Women)	R.S More College	14 th Nov to 15 th Nov, 22	Winner
7.	Kabaddi (Male)	R.S More College	14 th Nov to 15 th Nov, 22	-----
8.	Atheletic	P.K. Roy Memorial College, ISM Ground	28 th Nov to 29 th Nov, 22	Third
9.	Cricket	G.N. College, Railway Stadium Ground	4 th Dec to 10 th Dec, 22	Winner
10.	Badminton	B.S.K College, Maithon, D.B.C Maithon	1 st Dec to 2 nd Dec, 22	Winner
11.	Yoga	P.K. Roy Memorial College		Second

Sports Gallery - Achievers

Principal, G N College Welcoming Honorable Vice Chancellor, BBM KU

Felicitation of Honorable Pro Vice Chancellor during the 3rd BBM KU Inter College Cricket Tournament

College Team 3rd BBM KU Inter College Basketball Championship with Dignitaries

Winners: (Women) 3rd BBM KU Inter College Kabaddi Tournament

Sports Gallery - Achievers

Felicitation of Honourable Vice Chancellor, BBM KU by President, Guru Nanak College

Honourable Vice Chancellor, BBM KU, Dr. Sukadev Bhoi during the Inaugural Ceremony of 3rd BBM KU Inter College Cricket Tournament

Winners: (Women) 3rd BBM KU Inter College Basketball Tournament

Winners: 3rd BBM KU Inter College Shooting Tournament with Dignitaries

Winners: (Men) 3rd BBM KU Inter College Kabaddi Tournament with Dignitaries

Winners: 3rd BBM KU Inter College Cricket Tournament with College Administrators and Teachers

NCC ACHIEVERS

Participated in Republic Day Parade at New Delhi

Felicitated during Pratibha Sammaan Samaroh

Ansh Thakur

Aman Kumar Verma

NSS AT A GLANCE: 2022-2023

The NSS units of the college organised several awareness programs on the college campus or in the adopted village, Dhokra throughout this academic year under the guidance of the two active Programme Officers, Dr. Mina Malkhandi and Prof. Dipak Kumar. The programs included activities with a view to enhance experiential learning of the students like - through participation in the academic excursion trip sponsored by the Forest department in May last year, community related service by organising Blood Donation Camp in June 2023. Moreover, the units kept on incessantly observing and commemorating many of National and International days of importance by ways of organizing various activities such like webinars and practice session on International Yoga Day, awareness rally on Har Ghar Tiranga Abhiyan and Say No To Single Use Plastic Campaign, motivational lecture on NSS Day, Informative lectures on National Education Day, Constitution Day, Human Rights Day, literary activity on National Youth Day, honoring girls students achievers of our college on National Girl child Day, awareness rallies on National Voters Day, Bhavi Mandata Jagrukta Abhiyan etc round the year. Besides the above mentioned events, the units organised activities notified under the celebration of Azadi Ka Amrit Mahatsava.

Highlights of the Events

NATURE CLUB

A Nature Education Initiative

With a view to make awareness among students about Nature and birds and engage them with participatory learning of nature photography as well, the college formed Nature Club in association with Indian Birds Photography Society (IBPS), Dhanbad on the 14th of April 2022. The NSS volunteers of the college act as members of the Club and participate in various activities organised round the year.

The nature club participated in an Excursion tour organized by the Forest Conservation Department of Dhanbad district on 21st May 2022 wherein a twenty-eight members team visited the colliery area of Baghmara and the lake area of Topchanchi. The students were made to witness the mass plantation drive undertaken by the Forest department in collaboration with the local people in the areas. In addition to the above, during a two-day Book fair program, a demonstration show was organized by Mr. AK Sahay, Nature Educator and President IBPS, Dhanbad for the students on the subject of birds lives and their habitation in nature.

गुरुनानक कॉलेज के विद्यार्थियों ने किया शैक्षणिक-भ्रमण

आवाज प्रतिनिधि। 21 मई धनबाद। वन संरक्षण विभाग द्वारा वन, पर्यावरण के संरक्षण एवं विकास हेतु स्थानीय ग्रामीण, गुरुनानक कॉलेज के नेचर क्लब एवं वन संरक्षण विभाग के संयुक्त तत्वावधान में शनिवार को शैक्षणिक भ्रमण कार्यक्रम का आयोजन किया गया। कार्यक्रम में भाग लेने के लिए सभी ने सुबह साढ़े छह बजे सिटी सेंटर से प्रस्थान किया। इसके बाद भ्रमण में शामिल सभी प्रतिनिधियों ने न्यूआकाश किनारी ओबीडी में वनारोपण, बीसीसीएल बरोरा में कोयला खनन एवं उत्पादन, खानूडीह चेकडैम में जल संचयन की जानकारी ली इसके बाद विद्यार्थियों ने जमुनिया नदी किनारे पौधारोपण भी किया गया। इसके बाद दग्धो बंजर भूमि पर किये गए पौधारोपण को भी देखा। भ्रमण मंडली का नेतृत्व कर रहे टुंडी

विधायक मथुरा महतो ने कल कारखानों एवं मशीनों के प्रयोग से पर्यावरण को को होने वाले नुकसान के विषय में बताया। विद्यार्थियों को एके सहाय, विकास महतो, सरिता देवी ने संवोधित किया। डीएफओ विमल लकड़ा ने वन को भावी पीढ़ी के लिए अति आवश्यक बताया। प्रो दलजीत सिंह ने सभी पदाधिकारियों को धन्यवाद दिया।

ART GALLERY

Riya Kumari, Semester 3, B.Com

Anish Kumar Soni, Semester 2, B.Com

Khushi Gupta, Semester 3, B.Com

ART GALLERY

Rohit Kumar, Semester 2, Hindi Hons.

Chandni Kumari, Semester 3, Psychology Hons.

Payal Gupta, Semester 2

Kusum Kumari, Semester 3. History Hons

Uzma Kayenat, Semester 5, History Hons.

Rekha Kumari, Semester 2, Economics Hons.

Bhumi Agarwal, Semester 3, B.Com Hons.

Rahul Kumar, Semester 4

**ICSSR Sponsored Two Days National Seminar
Organised by: Department of Economics
on
Atmanirbhar Bharat: Towards Self Reliant India**

Two days National Seminar on Atmanirbhar Bharat: Towards Self-Reliant India was held on 10th & 11th February, 2023 in S.J.S Grewal Auditorium, Bhuda Campus of the college. The two days National Seminar was divided in Five Technical Sessions. On day one, there were three technical sessions and day 2 consisted of two technical sessions and a Valedictory session.

Day 1

Day 1 was divided into Four Sessions: Inaugural Session and Three Technical Sessions.

Inaugural Session: -

The Inaugural Session started with lighting the lamp which was followed by Shabad "Na hum Hindu, na hum Musalman..."

Dr. Sanjay Prasad, Principal offered the welcome address and introductory note. Dr. Sukdev Bhoi, honorable Vice Chancellor, BBMK University graced the occasion with his address focusing on the need of skill-based education and corruption free India to become truly atmanirbhar. Dr. J.B. Komaraiah, Professor, Department of Economics, Faculty of Social Science, B.H.U, Varanasi was the keynote speaker of the seminar. Address by Dr. Komaraiah was on sustainable development and various schemes and programmes launched by the government for amritkaal. R.S. Chahal, President, Governing Council of the college in his presidential address critically analyzed the concept of Atmanirbhar Bharat. Souvenir was released by the dignitaries on the dais. The chief guest and other dignitaries were felicitated and vote of thanks was given by Sardar D. S. Grewal, Secretary, College Governing Council. The Inaugural Session concluded with the National Anthem.

TECHNICAL SESSION-I

Topic:- Concept and Ideas of Atmanirbhar Bharat in Historical Perspective. **Chairperson:-** Dr. Sajal Mukherjee, Former Head, Vinoba Bhave University, Hazaribag **Co-chairperson: -** Dr Parveen, Principal, R.S More, College, Govindpur. **Rapporteur: -** Dr. Pushpa Tiwari, Assistant Professor, GNC

A total of 6 papers were presented on this theme.

TECHNICAL SESSION- II & III

Technical session II & III were merged and altogether 16 papers were presented in this session. **Topic: -** Atmanirbhar Bharat and Concept of Self-Reliance & Reviving Rural India: Building an Atmanirbhar Bharat

Chairperson: - Dr. Rajesh Pal, Professor, Department of Economics, Mahatma Gandhi Kashi Vidyapeeth Varanasi

CO-Chairperson- Dr. J.B. Komaraiah, Professor, Department of Economics, FSS Banaras Hindu University, Varanasi

Rapporteur – Prof. Sanjay Kumar Sinha, Assistant Professor, Guru Nanak College, Dhanbad.

A cultural Programme was organised by the Department of Creativity which was coordinated by Dr. Mina Malkhandi, Head, Department of Political Science.

Day 2

Day 2 of National Seminar commenced with Shabad: 'Koi bole Ram Ram, Koi Khudaye, Koi surg saiyan, koi allahaye'

The Dignitaries proceeded the session by lighting the lamp. The Welcome Address for the session was delivered by Principal, Dr. Sanjay Prasad. Shri Raj Sinha, MLA Dhanbad graced the stage with his words. He praised the concept of Atmanirbhar Bharat and considered it as the foundation of development in our country. He also emphasized on Make In India and talked about its relevance and significance. Shri PN Singh, Member of Parliament, Dhanbad adorned the stage with his words. He emphasized on the position of India as Vishwaguru and how India has become economically strong and going on a right path to become Atmanirbhar. It was followed by felicitation of the guests.

TECHNICAL SESSION-IV

Topic:- Atmanirbhar Bharat: Building Resilience in the Manufacturing Sector

Chairperson: - Dr. J. B. Komaraiah, Professor, Department of Economics, FSS, Banaras Hindu University, Varanasi.

Co- Chairperson: - Prof Amarjit Singh, Assistant Professor, Guru Nanak College, Dhanbad

Rapporteur: - Dr. Neeta Ojha, Assistant Professor, Guru Nanak College, Dhanbad In this session a total of 7 papers were presented.

TECHNICAL SESSION-V

Topic: - Infrastructure and Service sector for an Atmanirbhar Bharat in Global Market.

Chairperson:- Dr. Ranjana Srivastava, Associate Professor, University Department of Economics, RU, Ranchi.

Co-chairperson:- Dr. Ranjana Das, Assistant Professor, Guru Nanak College, Dhanbad

Rapporteur:- Prof. Santosh Kumar, Assistant Professor, Guru Nanak College, Dhanbad In this session altogether 7 papers were presented.

Valedictory session:-

In the Valedictory session, welcome note was delivered by Principal, Dr. Sanjay Prasad. **Dr. Sailendra Kumar Sinha, DSW, BBMK University** shared his views about "Atmanirbhar Bharat". **Dr. Pramod Pathak, former Professor, IIT (ISM) Dhanbad** enlightened us with historical prospect and hurdles in becoming Atmanirbhar in his valedictory Address.

PHOTO GALLERY

PRESS COVERAGE

शुभम संदेश
epaper.lagatar.in
11 Feb 2023 - Page 2

सेमिनार : युवाओं को आत्मनिर्भर बनाएंगे एनईपी के वोकेशनल कोर्सेस : कुलपति

- गुरुनानक कॉलेज में आत्मनिर्भर भारत विषय पर सेमिनार शुरू
- प्रो कोमरेया बोले-स्वतंत्रता संग्राम भी आत्मनिर्भर भारत का ही उदाहरण था।

संवाददाता। धनबाद

पढ़ने-लिखने व डिग्री हासिल करने के बाद बेकारी व बेरोजगारी की चुनौतियों से निपटने के लिए ही न्यू एजुकेशन पॉलिसी में वोकेशनल कोर्सेज को जोड़ा गया है। आजादी के बाद से ही हम ब्रिटिश सरकार द्वारा बनाए गए सिलेबस को फॉलो करते आए हैं। जिससे समाज में केवल नीकरशाह पैदा हो रहे हैं, इससे स्वयं का तो विकास होता है, लेकिन देश का नहीं हो पाता। नई शिक्षा नीति हमें

स्किल्ड बनाएगी, जिससे आत्मनिर्भर भारत का सपना पूरा होगा। ये बात विनोद बिहारी महतो कोयलालचल विश्वविद्यालय के कुलपति प्रो शुक्देव भाई ने कही। वह गुरुनानक कॉलेज के युवा कैम्पस में आयोजित आत्मनिर्भर भारत : टुवर्ड्स वर्ल्ड सेल्फ रीलायंट इंडिया विषय पर आयोजित दो दिवसीय सेमिनार को

मुख्य अतिथि के रूप में संबोधित कर रहे थे। सेमिनार को संबोधित करते हुए मुख्य वक्ता बनारस हिंदू विश्वविद्यालय के अध्यक्ष विभाग के प्रो (डॉ) जेबी कोमरेया ने कहा कि आत्मनिर्भर भारत की परिकल्पना नहीं नहीं है, भारतीय स्वतंत्रता संग्राम का आंदोलन भी अपने आप में आत्मनिर्भर था।

आयोजन. गुरुनानक कॉलेज में दो दिवसीय राष्ट्रीय सेमिनार शुरू, बोले कुलपति युवाओं को आत्मनिर्भर बनायेगा वोकेशनल कोर्स

संवाददाता, धनबाद

नवी मिला नैंगि 2020 के तहत शुरू किये गये वोकेशनल कोर्सेज बेरोजगारी की चुनौतियों से निपटने में सहाय है। आजादी के बाद से ही हम ब्रिटिश सरकार के सिलेबस को फॉलो करते आते हैं। इससे समाज में केवल नीकरशाह पैदा हो रहे हैं, इससे स्वयं का विकास होता है, लेकिन देश का विकास नहीं हो पाता। नई शिक्षा नीति हमें स्किल्ड बनाएगी, जिससे आत्मनिर्भर भारत का सपना पूरा होगा। ये बात विनोद बिहारी महतो कोयलालचल विश्वविद्यालय के कुलपति प्रो शुक्देव भाई ने कही। वह गुरुनानक कॉलेज के युवा कैम्पस में 'आत्मनिर्भर भारत : टुवर्ड्स वर्ल्ड सेल्फ रीलायंट इंडिया' विषय पर आयोजित दो दिवसीय राष्ट्रीय सेमिनार के उद्घाटन सत्र को संबोधित करते हुए मुख्य वक्ता बनारस हिंदू विश्वविद्यालय के अध्यक्ष विभाग के प्रो (डॉ) जेबी कोमरेया ने कहा कि आत्मनिर्भर भारत की परिकल्पना नहीं नहीं है, भारतीय स्वतंत्रता संग्राम का आंदोलन भी अपने आप में आत्मनिर्भर था।

स्वतंत्रता आंदोलन भी था उदाहरण : प्रो कोमरेया

मुख्य वक्ता बनारस हिंदू विश्वविद्यालय के अध्यक्ष विभाग के प्रो (डॉ) जेबी कोमरेया ने कहा कि आत्मनिर्भर भारत की परिकल्पना नहीं नहीं है, भारतीय स्वतंत्रता संग्राम का आंदोलन भी अपने आप में आत्मनिर्भर था। उन्होंने कहा कि आत्मनिर्भर भारत का सपना पूरा होगा। ये बात विनोद बिहारी महतो कोयलालचल विश्वविद्यालय के कुलपति प्रो शुक्देव भाई ने कही। वह गुरुनानक कॉलेज के युवा कैम्पस में 'आत्मनिर्भर भारत : टुवर्ड्स वर्ल्ड सेल्फ रीलायंट इंडिया' विषय पर आयोजित दो दिवसीय राष्ट्रीय सेमिनार के उद्घाटन सत्र को संबोधित करते हुए मुख्य वक्ता बनारस हिंदू विश्वविद्यालय के अध्यक्ष विभाग के प्रो (डॉ) जेबी कोमरेया ने कहा कि आत्मनिर्भर भारत की परिकल्पना नहीं नहीं है, भारतीय स्वतंत्रता संग्राम का आंदोलन भी अपने आप में आत्मनिर्भर था।

Sat, 11 February 2023
https://epaper.prabhatkhabar.com/c/71655738

दैनिक भास्कर धनबाद 11-02-2023

कार्यशाला • गुरुनानक कॉलेज के भूदा कैम्पस में आत्मनिर्भर भारत विषय पर दो दिवसीय सेमिनार का किया गया आयोजन बेकारी व बेरोजगारी की चुनौतियों से निपटने को जोड़े गए वोकेशनल कोर्स: वीसी

एड्युकेशन रिपोर्टर | धनबाद

आजादी के बाद से ही हम ब्रिटिश सरकार के बनाए सिलेबस को फॉलो करते आए हैं। इससे समाज में केवल नीकरशाह पैदा हो रहे हैं। इससे खुद का विकास हो पाता है, लेकिन देश का विकास नहीं हो पाता। इसी तरह पढ़ने-लिखने और डिग्री हासिल करने के बाद पैदा होने वाली बेकारी व बेरोजगारी की चुनौतियों से निपटने के लिए ही नई शिक्षा नीति में वोकेशनल कोर्सेज को जोड़ा गया है। यह हमें स्किल्ड बनाएगा, जिससे आत्मनिर्भर भारत का सपना पूरा होगा। उक्त बातें विनोद बिहारी महतो कोयलालचल विश्वविद्यालय, धनबाद के कुलपति प्रो शुक्देव भाई ने कही।

वे गुरुनानक कॉलेज के युवा कैम्पस में आत्मनिर्भर भारत विषय पर आयोजित दो दिवसीय सेमिनार के उद्घाटन समारोह को बतौर मुख्य अतिथि संबोधित कर रहे थे। मुख्य वक्ता बनारस हिंदू विश्वविद्यालय के अध्यक्ष विभाग के प्रो (डॉ) जेबी कोमरेया थे। उन्होंने कहा कि आत्मनिर्भर भारत की परिकल्पना नहीं नहीं है। स्वतंत्रता संग्राम का आंदोलन भी अपने आप में आत्मनिर्भर था। आत्मनिर्भरता के लिए हमें गुड्स और सर्विसेज को बढ़ाने की दिशा में काम करना चाहिए। इससे निर्यात बढ़ेगा और आयात कम होगा। मौके पर प्राचार्य डॉ संजय प्रसाद, सरदार आरस चंदन, सरदार डीएस मेहता, प्रो साधना कुमारी सिंह, डॉ संजय सिंह आदि मौजूद थे।

गुरु नानक कॉलेज में आयोजित सेमिनार में शामिल बीबीएमएनयू के कुलपति व अन्य।

गुरु नानक कॉलेज में आयोजित सेमिनार में नृत्य प्रस्तुत करती छात्राएं।

दैनिक भास्कर धनबाद 12-02-2023

कार्यक्रम • गुरु नानक कॉलेज में आत्मनिर्भर भारत पर आयोजित दो दिवसीय राष्ट्रीय सेमिनार का समापन, विद्यार्थियों ने सबद गायन प्रस्तुत किए वस्तुओं का उत्पादन व निर्यात देश की आत्मनिर्भरता को दर्शाता है: सांसद

एड्युकेशन रिपोर्टर | धनबाद

आत्मनिर्भरता को और बढ़ा रहा है। कोविड टिके के साथ गैर, चीनी समेत कई वस्तुओं का उत्पादन व सफलता पूर्वक निर्यात किया जा रहा है, जो हमारे देश की आत्मनिर्भरता की दर्शाता है। उक्त बातें धनबाद सांसद पीपुल सिंह ने कही। वे सेमिनार को संबोधित करते हुए आत्मनिर्भर भारत पर आयोजित दो दिवसीय राष्ट्रीय सेमिनार के समापन समारोह को संबोधित कर रहे थे। विभाग राज किन्हा ने कहा कि भारत वस्तुओं का उत्पादन के सिद्धांत के दायरे को निर्भर हो आत्मनिर्भर पथ पर निर्भर आग्रह हो रहा है। इससे पहले समग्र ही शुरुआत अतिथियों ने टीप प्रज्वलित कर की। इस दौरान कॉलेज के विद्यार्थियों ने सबद गायन प्रस्तुत किया। मौके पर कॉलेज के प्रिंसिपल सिद्धांत आरस चंदन, सांसद पीपुल सिंह ने कहा, प्रचार्य डॉ संजय प्रसाद, डॉ नीता ओझा पुष्प, डॉ रंजना दास, प्रो साधना कुमारी सिंह आदि मौजूद थे।

गुरु नानक कॉलेज में आयोजित कार्यक्रम में शामिल पीपुल सिंह का स्वागत करते लोग।

आत्मनिर्भरता को और बढ़ा रहा है, बल्कि एक समेकित व शक्तिशाली प्रयास है: डॉ प्रमोद पाठक

आइएआई धनबाद के पूर्व प्राध्यापक डॉ प्रमोद पाठक ने कहा कि प्रयास प्रयत्नशील उद्योग लाल नेहरू के टुवर्ड्स हिंदू डेवलपमेंट के परिपेक्ष्य में कहा कि भारत कि आत्मनिर्भर यात्रा वहीं शुरू हो गई थी। महान्यायी को वस्तुओं का उत्पादन के लिए आत्मनिर्भर बनाने की दिशा में था। इसलिए आत्मनिर्भर भारत कोई नारा नहीं, बल्कि एक समेकित व शक्तिशाली प्रयास है। समाज के हर तबके के व्यक्ति को ईमानदारी के साथ अपना योगदान देना होगा, तभी हम शक्तिशाली आत्मनिर्भर हो सकते हैं। बीबीएमएनयू के डीएसएचएनयू डॉ शैलेंद्र कुमार सिन्हा ने कहा कि राष्ट्रीय शिक्षा नीति 2020 का महत्त्वपूर्ण विषय आत्मनिर्भर भारत के लिए मल्लवर्षा है। बीबीएमएनयू में इस शिक्षा नीति का अनुपालन होगा, जब तक जाय है। वहीं सरदार आरस चंदन ने कहा कि मेरे इन इंडिया का स्वतंत्रता दिवस टाटा ग्रुप द्वारा स्टील का निर्माण व आयात है। हमें अपनी ही शिक्षा व चिकित्सा के क्षेत्र में सुदृढ़ अर्थव्यवस्था की जरूरत है, जो समेकित प्रयास से ही संभव है।

चौशा सज्ज: चेरपरसन शोध आलेखों में वैज्ञानिक शोध पद्धतियों को अपनाने की सलाह दी

सेमिनार के चौथे तृतीयांकी सत्र में चेरपरसन के रूप में बीबीएमएनयू के डॉ जेबी कोमरेया ने शोधार्थियों की ओर से प्रस्तुत लेखों की समीक्षा किया। शोध आलेखों में वैज्ञानिक शोध पद्धतियों को अपनाने की सलाह दी। को-चेयरपरसन डॉ अमरजोती सिंह ने सभी प्रस्तुत लेखों की सरहना की। सत्र में विभिन्न प्राध्यापकों व शोधार्थियों द्वारा कुल 12 लेख प्रस्तुत किए गए। वहीं पांचवें तृतीयांकी सत्र में कुल 15 लेखों की प्रस्तुति हुई। चेरपरसन शोध विचारविमलायन की डॉ रंजना श्रीवास्तव ने कहा कि यह सेमिनार नए शोधार्थियों को महत्वपूर्ण मंच देता है। शोध आलेखों की विमलायन करे। आत्मनिर्भर विषय पर सर्विस सेक्टर का वैश्विक स्तर पर विस्तार जरूरी है।

Non-Teaching Staff of the College

Sri Inderdeo Singh - Head Assistant
Sri Sadhan Kumar Mishra – Assistant
Sri Madan Lal Goswami – Accountant
Ms Nushrat Parween – Librarian
Sri Sanjay Kumar Singh - P.T.I
Sri Nagen Bauri – Counter Clerk
Sri Sarbjit Singh – Assistant
Sri Narender Singh – Assistant
Sri Ashok Kr. Pathak – LDC
Sri Ranjit Kumar Mishra – Assistant
Sri Amandeep - Accounts Assistant

Class IV Staff

Sri Moti Lal Mahato – Peon
Sri Jaspal Singh Broka – Peon
Sri Balraj Bahadur – Peon
Sri Dhiran Chandra Mahto – Peon
Shushila Devi – Peon
Sri Rajan Ram – Peon
Mrs. Tusu Kumari – Peon
Mrs. Ranjit Kaur – Peon
Mrs. Ramyanti Devi – Peon
Sri Suraj – Peon